

Forberedende voksenundervisning

2005

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

**Forberedende
voksenundervisning**

© 2005 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Vester Kopi

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:
Danmarks Evalueringsinstitut sætter
komma efter Dansk Sprognævn's
anbefalinger.

Bestilles hos:
Danmark.dk's netboghandel
Telefon 1881
www.danmark.dk/netboghandel

40,- kr. inkl. moms

ISBN 87-7958-210-9

Forord	5
1 Resumé	7
2 Indledning	9
2.1 Formål	9
2.2 Evalueringsgruppe og projektgruppe	10
2.3 Dokumentation og metode	10
2.3.1 Selvevaluering	11
2.3.2 Besøg	12
2.3.3 Deltagerundersøgelse	12
2.3.4 Redegørelser fra amternes FVU-konsulenter	13
2.3.5 CPR-totalundersøgelse	14
2.4 Rapportens opbygning	14
2.5 anbefalinger og opfølgning	14
3 Rammer og vilkår for FVU	15
3.1 Lov og bekendtgørelse	15
3.2 Omfanget af FVU	16
3.3 Flexibilitet og kvalitet i udbuddet	18
3.4 Samarbejde mellem udbydere	19
4 FVU's rolle og deltagere	21
4.1 FVU-deltagerne	21
4.1.1 En statistisk beskrivelse af deltagerne	21
4.1.2 Udbydernes beskrivelse af deltagerne	22
4.1.3 FVU-konsulenternes beskrivelser af deltagerne	24
4.1.4 Deltagernes behov for FVU	24
4.1.5 Deltagernes forventninger til FVU	25

4.1.6	Vurdering af målgruppens behov og forventninger	26
4.2	Deltagernes vilkår	28
4.3	FVU's rolle i uddannelsessystemet	30
5	Rekruttering af deltagere	33
5.1	Den almindelige undervisning	33
5.1.1	Rekrutteringspraksis	33
5.1.2	Barrierer for at øge aktiviteten	34
5.2	Den forlagte undervisning	36
5.2.1	Rekrutteringspraksis	37
5.2.2	Barrierer for at øge aktiviteten	42
6	Trinsystem og trinindplacering	43
7	FVU-lærerne	49
7.1	Formelle krav til lærernes kvalifikationer	49
7.2	Vurderinger af lærernes kvalifikationer og kompetencer	50
8	Undervisningens rammer	55
8.1	Holddannelse og samlæsning	55
8.2	Fleksibel tilrettelæggelse af FVU	57
8.2.1	Forlagt undervisning	57
8.2.2	Løbende optag	58
8.2.3	Fjernundervisning	58
8.3	Fysiske forhold og faciliteter	59
9	Undervisningens indhold	61
9.1	Det faglige indhold	61
9.2	Timetal og de faglige mål	62
9.3	Pædagogikken i et voksenpædagogisk miljø	63
10	Prøvesystemet	65
10.1	Prøvens betydning og hvorfor nogle fravælger prøven	65
10.2	Det fleksible prøvesystem	69
10.3	Bedømmelsesform og tilbagemelding	69
10.4	Prøvernes indhold	70

11	Udbytte, frafald og vejledning	73
11.1	Personligt og socialt udbytte	74
11.2	Udbytte i forhold til videre uddannelse	75
11.3	Udbytte i forhold til arbejdsmarkedet	78
11.4	Frafald	78
11.5	Ændringer i deltagernes socioøkonomiske status	80
11.6	Virksomhedernes udbytte	81
11.7	Evalueringsgruppens vurdering af udbyttet af FVU	81
11.8	Uddannelses- og erhvervsvejledning	82
12	De ti udbyderes FVU-udbud	85
12.1	Aarhus Tekniske Skole	86
12.2	AMU Nordjylland	87
12.3	AOF Holbæk	88
12.4	KursusCentret i Haslev	89
12.5	LOF Viborg	90
12.6	Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole	91
12.7	VUC Fyn	92
12.8	VUC Nordsjælland	93
12.9	VUC Ribe Amt	93
12.10	VUC Sønderjylland	94
	Appendiks	
	Appendiks A: Anbefalinger	97
	Appendiks B: Kommissorium	101
	Appendiks C: Evalueringsgruppens medlemmer	105
	Appendiks D: Udbydertyper	107
	Rapporter fra EVA	109

Som led i den store reform af videreuddannelsessystemet for voksne i 2000 blev loven om forberedende voksenundervisning (FVU) vedtaget for at give voksne en bedre mulighed for at modtage undervisning i læsning og matematik på grundlæggende niveau. FVU sigter mod at styrke deltageres forudsætninger for videre uddannelse og aktive medvirken i alle sider af samfundslivet.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) fremlægger i denne rapport evalueringen af forberedende voksenundervisning (FVU) med henblik på at vurdere stærke og svage sider ved FVU samt at vurdere hvorvidt udmøntningen af loven lever op til dens formål. Evalueringen er en del af Handlingsplan 2004 og er gennemført i 2004. Evalueringsrapporten er offentliggjort i februar 2005.

Da det fremgår af FVU-loven at loven tages op til revision senest i folketingsåret 2005/06, er det EVA's forventning at evalueringsrapporten vil indgå i grundlaget for denne lovrevision. Hertil kommer at rapporten indeholder en række vurderinger, konklusioner og anbefalinger som udbydere af FVU kan anvende i deres arbejde med at udvikle undervisningens kvalitet og omfang.

Erling Klinkby
Formand for evalueringsgruppen

Christian Thune
Direktør for EVA

Formålet med denne evaluering har været at vurdere stærke og svage sider ved forberedende voksenundervisning (FVU) samt at vurdere hvorvidt udmøntningen af FVU-loven lever op til dens formål. Det kan konstateres at selvom der har været stor fremgang i FVU-aktiviteten, er den målsætning som blev formuleret i forbindelse med FVU-lovens vedtagelse i 2000, ikke nået. Dette gælder særligt for FVU-matematik, men også for FVU-læsnings vedkommende er der stadigvæk behov for at øge aktiviteten væsentligt.

Generelt er FVU kendetegnet ved at engagerede undervisere og ledere formår at skabe et frugtbar voksepædagogisk miljø hvor deltagerne føler sig trygge, og hvor undervisningen tager udgangspunkt i deltagernes forudsætninger og behov. Mange deltagere får et stort personligt og socialt udbytte af FVU, og en del benytter FVU som springbræt til videre uddannelse.

Mere målrettet undervisning

FVU kan fremvise mange succeshistorier hvor deltagerne tydeligvis har fået et tilbud som de har kunnet bruge. Men det står også klart at FVU for nogle ikke er det optimale tilbud. Det gælder ikke mindst mange tosprogede der dels mangler sproglige og kulturelle forudsætninger for at kunne deltage i holdundervisning på FVU, dels har undervisningsbehov som FVU ikke umiddelbart kan opfylde.

Evalueringsgruppen anbefaler Undervisningsministeriet at afklare grænserne mellem såvel specialundervisning og FVU som mellem sprogscoleundervisning og FVU. Hertil kommer at der er behov for at etablere egentlig støtteundervisning for gruppen af unge som mangler grundlæggende færdigheder i læsning, skrivning og matematik i forhold til at gennemføre en ungdomsuddannelse. Rapporten anbefaler derfor at man fra centralt hold sikrer målrettede tilbud der passer bedre til de forskellige deltagergruppers behov.

Det opsøgende arbejde og forlagt undervisning

FVU er kendetegnet ved fleksibilitet. Dette kommer til udtryk i det store antal og de mange typer udbydere samt i tilrettelæggelsen af undervisningen. Flexibiliteten kommer desuden til udtryk i den forlagte undervisning der indebærer at undervisningen kan foregå på virksomheder, i organi-

sationer mv. En forudsætning for at udbrede den forlagte undervisning er at regionale og lokale aktører lægger vægt på det opsøgende arbejde i form af personlige kontakter og netværk med virksomheder mv. Der er mange eksempler på perspektivrigt opsøgende arbejde, men det har hidtil foregået meget forskelligt rundt om i landet blandt andet afhængigt af udbydernes vilkår og prioriteringer.

Kompetenceudvikling og netværk mellem udbydere

Det er evalueringsgruppens vurdering at FVU-lærerne generelt er velkvalificerede og i stand til at gennemføre undervisningen med udgangspunkt i deltagernes forudsætninger og behov, men der er dog også eksempler på at dette ikke er tilfældet. Derfor er det vigtigt at den enkelte udbyder vurderer lærernes forudsætninger i lyset af de nye kvalifikationskrav for at sikre at alle lærere inddrager deltagernes erfaringer i undervisningen.

Der er meget store forskelle på lærergruppernes størrelse hos de forskellige udbydere. Hos de mindste udbydere kan der være særdeles få lærere, men også større udbydere kender til små grupper af lærere i matematik. Dette behøver ikke at være et problem i forhold til at have et dynamisk fagligpædagogisk miljø *hvis* dette sikres på anden vis, fx ved at lærerne deltager i netværk på tværs af udbydere.

Rapportens anbefalinger

Rapportens anbefalinger er placeret i den løbende tekst sammen med de analyser, vurderinger og den dokumentation som ligger til grund. I appendiks A findes der en samlet oversigt over rapportens anbefalinger der er delt op i forhold til målgrupper.

De anbefalinger som retter sig imod det centrale niveau, sigter mod at indgå i det arbejde med at justere loven om FVU der skal foregå i folketingsåret 2005/06. Regeringen har dog valgt allerede i indeværende folketingsår at fremsætte en række forslag til ændringer af FVU-loven og SVU-loven. Det er imidlertid evalueringsgruppens vurdering at disse forslag til lovændringer falder i god tråd med rapportens anbefalinger.

Med hensyn til anbefalingerne som er rettet imod udbydere, er det EVA's forventning at udbydere af FVU vil anvende anbefalingerne i deres arbejde med at udvikle kvaliteten af deres FVU-tilbud. Hertil kommer at de udbydere der har selvevalueret, er forpligtet til at udarbejde og offentliggøre opfølgingsplaner i forlængelse af evalueringsrapporten. Tilbagemeldingerne til de enkelte udbydere, der er samlet i rapportens sidste kapitel, vil kunne støtte dette arbejde.

Der har i mange år eksisteret forskellige tilbud til voksne med svage læse- eller regnefærdigheder i form af læsekurser, aftenskoleundervisning m.m. I løbet af 1990'erne blev opmærksomheden på dette forhold skærpet, ikke mindst på grund af undersøgelser fra blandt andet OECD der satte tal på problemets omfang. Som led i den store reform af videreuddannelsessystemet for voksne i 2000 blev lov om forberedende voksenundervisning (FVU) vedtaget med henblik på at give voksne en ny mulighed for at modtage undervisning i læsning og matematik på grundlæggende niveau. Det fremgår at loven skal tages op til revision senest i folketingsåret 2005/06.

Loven har til formål at give voksne mulighed for at forbedre og supplere deres grundlæggende færdigheder i forhold til:

- læsning, stavning og skriftlig fremstilling (FVU-læsning)
- talforståelse, regning og basale matematiske begreber (FVU-matematik).

Det skal ske med henblik på videre uddannelse og for at styrke voksnes forudsætninger for aktiv medvirken i alle sider af samfundslivet. FVU kan gennemføres på uddannelsesinstitutioner eller som forlagt undervisning på virksomheder, i foreninger mv. og kan afsluttes med prøve.

2.1 Formål

Formålet med evalueringen er at vurdere stærke og svage sider ved FVU samt at vurdere hvorvidt udmøntningen af loven lever op til lovens formål. Evalueringen fokuserer endvidere på følgende spørgsmål:

- Hvordan passer målgruppens behov og forventninger til FVU med det tilbud deltagerne modtager? Og er FVU både som helhed og på de enkelte trin det rette tilbud til disse deltagere?
- Hvordan rekrutteres der til FVU, og sikrer den måde loven er udmøntet på, at den når de målgrupper der har behov for FVU? Og har FVU samlet set et hensigtsmæssigt volumen?
- Sikrer de måder hvorpå deltagerne optages på FVU og indplaceres på trin at tilbuddene passer til deltagerne?
- Hvilket udbytte har dimittender haft af at gennemføre FVU, herunder i forhold til videre uddannelse, arbejdsmarkedstilknytning samt personlige og sociale forhold?

- Hvordan fungerer samarbejdet med virksomhederne og ordningen med virksomhedsforlagt FVU?
- Hvilken rolle spiller det nuværende prøvesystem?
- Er der erfaringer m.m. som kan tale for at ændre lovens formuleringer?

2.2 Evalueringsgruppe og projektgruppe

EVA har nedsat en evalueringsgruppe der er ansvarlig for evalueringens vurderinger og anbefalinger i henhold til evalueringens formål og på grundlag af den indsamlede dokumentation. Evalueringsgruppen skal tilsammen være i besiddelse af en række kompetencer som er nærmere beskrevet i kommissoriet for evalueringen (se appendiks B).

Evalueringsgruppens medlemmer er:

- Forstander Erling Klinkby, VUC Nord
- Lektor Tine Wedege, RUC og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)
- Underviser Bente Krag Andersen, VUC Viborg
- Cand.psych. Mogens Jansen
- Seniorrådgiver Svein Kvalø, Vox (nasjonalt senter for læring i arbeidslivet).

I appendiks C findes en nærmere beskrivelse af de enkelte medlemmers baggrund.

EVA har nedsat en projektgruppe der har det praktiske ansvar for evalueringen og sikrer at der anvendes hensigtsmæssige og pålidelige metoder. Projektgruppen yder sekretariatsbistand til evalueringsgruppen, har ansvaret for evalueringens organisering og har skrevet rapporten i samarbejde med evalueringsgruppen.

Projektgruppens medlemmer er:

- Michael Andersen, koordinator og evalueringskonsulent
- Claus Beck Hansen, evalueringskonsulent
- Laura Detlefsen, evalueringsmedarbejder.

2.3 Dokumentation og metode

Evalueringen er gennemført på baggrund et kommissorium der blev vedtaget af EVA's bestyrelse i januar 2004. Kommissoriet gør rede for evalueringens formål, organisering og metode og kan ses i appendiks B.

Følgende grupper har bidraget til dokumentationsgrundlaget for evalueringen:

- Deltagere på FVU i forbindelse med besøg hos udbyderne.

- Et repræsentativt udsnit af deltagere på FVU i perioden juli 2002-juni 2003 (herunder både personer der har afbrudt, og personer der har gennemført et eller flere trin på FVU) indgik i en kombineret postal og telefonisk spørgeskemaundersøgelse.
- Lærere og ledere på FVU deltog i møder på besøg hos udbydere og har deltaget i udarbejdelse af selvevalueringer.
- Repræsentanter for virksomheder der har samarbejdet med udbydere af FVU eller beskæftiger personer som har deltaget i virksomhedsforlagt FVU, deltog i møder på besøg hos udbydere.
- Alle amternes FVU-konsulenter har udarbejdet redegørelser med udgangspunkt i spørgeskema fra EVA.

Dokumentationsgrundlaget hviler således på følgende kilder:

2.3.1 Selvevaluering

Der blev udvalgt ti institutioner o.l. som udbyder FVU, hvor ledelser og undervisere i perioden april til juni 2004 gennemførte selvevalueringer og afleverede selvevalueringssrapporter med beskrivelser og vurderinger af deres praksis i forhold til FVU. Selvevalueringssrapporterne tog udgangspunkt i en række spørgsmål i forlængelse af de temaer som fremgår af kommissoriet.

Da VUC'erne står for størstedelen af al FVU, blev der udvalgt fire VUC'ere. For at få en bred vifte af institutionstyper repræsenteret blev tillige to oplysningsforbund (et AOF og LOF), to daghøjskoler, et AMU-center og en erhvervsskole udvalgt. De udvalgte institutionstyper skulle så vidt muligt både udbyde læsning og matematik. De ti udbydere blev udvalgt blandt ti forskellige amtslige myndigheder der havde højeste absolutte eller højeste relative FVU-aktivitet i forhold til befolkningstallet. Det betød at Roskilde Amt, Bornholms Regionskommune og Frederiksberg Kommune blev fravalgt på grund af lav absolut aktivitet, og at Ringkøbing Amt og Københavns Kommune blev fravalgt på grund af lav relativ aktivitet. Endelig blev Københavns Amt fravalgt da formanden for evalueringsgruppen er forstander på et VUC i amtet. De ti udvalgte amtslige myndigheder dækker størstedelen af landet og omfatter både amter med lav og høj befolkningstæthed.

Dette resulterede i at følgende udbydere blev udvalgt:

- Aarhus Tekniske Skole, Århus Amt
- AMU Nordjylland, Nordjyllands Amt
- AOF Holbæk, Vestsjællands Amt
- KursusCentret i Haslev, Storstrøms Amt
- LOF Viborg, Viborg Amt
- Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole, Vejle Amt
- VUC Fyn, Fyns Amt

- VUC Nordsjælland, Frederiksborg Amt
- VUC Ribe Amt, Ribe Amt
- VUC Sønderjylland, Sønderjyllands Amt.

Den landsdækkende FVU-statistik for 2003 viser at VUC stod for 62 % af alle hold i FVU-læsning og 69 % af alle hold i FVU-matematik (Amtsrådsforeningens FVU Statistik 2003, juli 2004). Det betyder at seks ud af de ti udvalgte udbydere tilhører en udbydertype som tilsammen står for under halvdelen af den samlede FVU-aktivitet. Denne prioritering er valgt for bedre at kunne belyse de særlige problemstillinger der gør sig gældende hos de mindre udbydere, og for at kunne belyse bredden i det samlede FVU-udbud. Man skal derfor være opmærksom på at der ikke er nogen proportionalitet mellem antallet af udbydere inden for de forskellige udbydertyper på den ene side og omfanget af udbydertypernes FVU-aktivitet på den anden side.

Den næststørste udbydertype er oplysningsforbundene der stod for 20 % af alle hold inden for FVU-læsning og 14 % af alle hold inden for FVU-matematik. Daghøjskolerne stod for 9 % af holdene inden for FVU-læsning og 12 % af holdene inden for FVU-matematik. AMU-centre og erhvervsskoler tegner sig kun for 3 % af holdene inden for hvert af de to fag. Der foregår desuden en mindre FVU-aktivitet på SOSU-skoler, sprogskoler mv. Disse er dog ikke medtaget i denne evaluering.

2.3.2 Besøg

Evalueringsgruppen og projektgruppen besøgte de ti udbydere i september 2004 og mødte undervisere, deltagere, repræsentanter for eksterne samarbejdspartnere og ledelserne. Møderne har været struktureret i henhold til en generel spørgeguide der var tilpasset den enkelte udbyders særlige forhold, og som tog udgangspunkt i udbyderens selvevalueringsrapport.

2.3.3 Deltagerundersøgelse

DMA/Research gennemførte i maj 2004 på vegne af EVA en kombineret postal og telefonisk spørgeskemaundersøgelse blandt personer der har deltaget i FVU-forløb i perioden juli 2002-juni 2003. DMA færdiggjorde spørgeskemaet på grundlag af et udkast som EVA udarbejdede med hjælp fra eksperter i og uden for evalueringsgruppen.

Spørgeskemaet blev udsendt til 1802 personer som udgjorde et repræsentativt udsnit af gruppen af deltagere i forhold til køn, alder, udbydertype og amt. Af de 1802 har 372 svaret postal. De personer der ikke tilbagesendte spørgeskemaet, blev kontaktet telefonisk og opfordret til at lade sig telefoninterviewe. I alt blev der foretaget 456 telefoninterview således at der i alt er modtaget 828 gyldige besvarelser. Når der hertil medregnes de ikke-gyldige besvarelser, fås en samlet svarprocent på 47 % (849 af 1802).

Følgende forhold har haft betydning for den lave svarprocent:

- At mange personer i målgruppen har svage eller meget svage læse- og skrivefærdigheder.
- At mange personer i målgruppen generelt har vanskeligt ved at kommunikere på dansk. DMA fandt det således nødvendigt at frasortere 143 personer i forbindelse med interviewene pga. sproglige og/eller forståelsesmæssige problemer.
- At 621 deltagere ikke var registreret med telefonnummer hos TDC.

Den lave svarprocent på 47 % vurderes dog ikke at være invaliderende for undersøgelsens resultater af følgende grunde:

- At respondenterne fordeler sig på baggrundsvariable (køn, alder, amt, udbyder) svarende til hele populationen.
- At kombinationen af postal og telefonisk metode sikrer en vis bredde i gruppen af deltagende respondenter.
- At stikprøvens størrelse har muliggjort de nødvendige statistiske analyser.

DMA har udarbejdet en rapport vedrørende deltagerundersøgelsens resultater der offentliggøres som bilag til evalueringsrapporten. Resultaterne af undersøgelsen er inddraget i rapporten, men som følge af de usikkerheder der knytter sig til undersøgelsens resultater, er resultaterne kun brugt når de har kunnet understøttes af andre kilder eller er fundet anvendelige af evalueringsgruppen.

2.3.4 Redegørelser fra amternes FVU-konsulenter

Alle amtslige myndigheder i Danmark har en konsulent med FVU som særligt ansvarsområde ansat. EVA havde i forbindelse med forundersøgelsen i januar 2004 et møde med amternes FVU-konsulenter med henblik på at kvalificere kommissoriet og den forestående evaluering. Som et led i dokumentationsindsamlingen har FVU-konsulenterne besvaret en række spørgsmål. På grund af de aktuelle strukturændringer særligt i forhold til nedlæggelsen af amterne er amternes rolle blevet nedtonet i evalueringsrapporten. Men da opgaverne i tilknytning til FVU-loven fortsat skal løses blot i et nyt regi, inddrages amternes rolle løbende i rapporten både som en geografisk ramme omkring udbyderne og som den ansvarlige myndighed for den decentrale forvaltning af FVU-området. Hertil kommer at FVU-konsulenternes mange erfaringer løbende er inddraget i rapporten i forhold til problemstillinger som også vil være relevante i en ny struktur. I kommissoriet fremgår det endvidere at der vil blive forsøgt afholdt møder med nogle af de amtslige FVU-råd. Redegørelserne fra amternes FVU-konsulenter har imidlertid været så fyldestgørende at det ikke har været nødvendigt at afholde særskilte møder med FVU-rådene.

2.3.5 CPR-totalundersøgelse

I henhold til kommissoriet skulle der gennemføres en CPR-baseret registerundersøgelse der omfattede i princippet alle deltagere på FVU fra 2001 til 2003, herunder både deltagere som havde gennemført et eller flere forløb, og deltagere der var holdt op uden at fuldføre et forløb. Målet med en sådan undersøgelse skulle være at tegne et billede af de målgrupper der benytter FVU, samt at afdække beskæftigelsesmæssige og uddannelsesmæssige konsekvenser af FVU.

Af flere grunde blev en sådan undersøgelse ikke gennemført: For det første fordi DPU i forbindelse med en undersøgelse som Undervisningsministeriet havde rekvireret, var i gang med noget tilsvarende. Da denne rapport stadig ikke var offentliggjort da vi begyndte første rapportudkast, har det ikke været muligt at inddrage talmaterialet herfra. For det andet fordi det viste sig at Danmarks Statistik kun var i besiddelse af et ufuldstændigt datagrundlag der fx kun var dækkende i forhold til VUC'ernes udbud af FVU.

2.4 Rapportens opbygning

Kapitel 3 omhandler de overordnede rammer og vilkår for FVU, mens kapitlerne 4-11 omhandler de temaer som er blevet prioriteret i evalueringen. Disse kapitler er opbygget så der først redegøres for dokumentationsgrundlaget hvorefter evalueringsgruppens vurderinger og anbefalinger præsenteres på denne baggrund. Endelig gives der i kapitel 12 en tilbagemelding til udbyderne på grundlag af deres selvevalueringer og i lyset af de efterfølgende besøg.

2.5 Anbefalinger og opfølgning

Rapportens anbefalinger er placeret i den løbende tekst sammen med de analyser, vurderinger og den dokumentation som ligger til grund. I appendiks A findes en samlet oversigt over rapportens anbefalinger delt op i forhold til målgrupper. Vi har i en række anbefalinger brugt betegnelsen det centrale niveau uden at tage nærmere stilling til hvorvidt anbefalingen kan imødekommes alene ved en bekendtgørelsesændring, eller om en imødekommelse indebærer en egentlig lovændring.

De ti udbydere der har udarbejdet selvevalueringer, har ifølge bekendtgørelsen om opfølgning på evaluering ved Danmarks Evalueringsinstitut m.v. (nr. 1117) pligt til at lave en opfølgningsplan til Undervisningsministeriet. Opfølgningsplanerne skal offentliggøres i elektronisk form inden for et halvt år fra evalueringsrapportens offentliggørelse.

Dette kapitel handler om de overordnede rammer og vilkår for FVU på basis af dels lovstof og officiel FVU-statistik, dels indsamlet dokumentation i forbindelse med en række problemstillinger der ligger uden for de prioriterede temaer i rapporten, og som vedrører FVU som system.

3.1 Lov og bekendtgørelse

Formålet med FVU-loven (lov nr. 487 af 31.5.2000 med senere ændringer) er

at give voksne mulighed for at forbedre og supplere deres grundlæggende færdigheder i læsning, stavning og skriftlig fremstilling samt talforståelse, regning og basale matematiske begreber med henblik på videre uddannelse samt at styrke voksnes forudsætninger for aktiv medvirken i alle sider af samfundslivet.

Med andre ord omfatter FVU de to fag der i bekendtgørelsen (nr.1200 af 15.12.2000 med senere ændringer) kaldes hhv. FVU-læsning og FVU-matematik, og som sigter både mod videre uddannelse og deltagelse i samfundet i bred forstand.

FVU udbydes på en bred vifte af uddannelsesinstitutioner landet over, herunder voksenuddannelsescentre (VUC'er) og andre amtskommunale institutioner der udbyder almen voksenuddannelse, samt på erhvervsskoler, AMU-centre m.fl. der har driftsoverenskomster med amtsrådene. Desuden kan FVU "gennemføres lokalt" på "offentlige og private virksomheder, i foreninger og faglige organisationer samt på uddannelsesinstitutioner m.v." (Bekendtgørelse om undervisning inden for FVU, § 22). Undervisningsministeriet fastsætter regler for undervisningen, bevis for deltagelse og prøver. Undervisningen i FVU-læsning opdeles i fire trin, mens undervisningen i FVU-matematik opdeles i to trin. FVU-læsning på trin 1 kan tilrettelægges hhv. for deltagere der har dansk som andetsprog, og for ordblinde deltagere. FVU-læsning 1, 2, 3 og 4 samt FVU-matematik 1 har hver et omfang på mindst 40 og højst 60 timer a 45 minutter, mens FVU-matematik har et omfang på mindst 60 og højst 80 timer. Undervisningen "tilrettelægges som holdundervisning eller fleksibel undervisning og kan omfatte deltagere på flere trin".

Undervisningen skal tilrettelægges i samarbejde mellem lærere og deltagere så den tager udgangspunkt i deltagernes erfaringer og interesser, herunder med hensyn til valg af emner og undervisningsmaterialer. Desuden skal den synliggøre deltagernes faglige udvikling i forhold til målene for de enkelte trin så deltagerne får mulighed for at vælge og bruge de bedst egnede strategier og arbejdsmetoder. Endelig skal undervisningen fremme deltagernes lyst til at arbejde med fagene uden for undervisningstiden.

Amtsrådene skal sikre at alle personer over 18 år kan deltage i FVU inden for "en rimelig geografisk afstand" og på flere typer uddannelsesinstitutioner, herunder på voksenuddannelsescentre og andre amtskommunale uddannelsesinstitutioner samt efter driftsoverenskomst med erhvervsskoler, AMU-centre, daghøjskoler, produktionsskoler, sprogcentre, husholdningsskoler, håndarbejds-skoler og folkeoplysende foreninger. Prøver kan dog kun afholdes af voksenuddannelsescentre og andre amtskommunale uddannelsesinstitutioner.

FVU på hhv. de amtskommunale uddannelsesinstitutioner og hos udbydere med driftsoverenskomst med et amt skal forestås af ledere med "de fornødne kvalifikationer", og undervisningen skal varetages af lærere med "de nødvendige faglige og pædagogiske kvalifikationer" i egnede lokaler med fornødent udstyr. Desuden skal der omkring undervisningen være et voksenpædagogisk skolemiljø, og deltagerne skal tilbydes uddannelses- og erhvervsvejledning.

Hvert amtsråd nedsætter et FVU-råd med en formand og seks medlemmer. Der udpeges to medlemmer efter indstilling fra hhv. LO og DA hvor medlemmerne fra LO skal repræsentere de kortuddannede. Desuden udpeges to øvrige medlemmer efter indstilling fra hhv. AF-regionen og amtets kommuneforening. FVU-rådet der rådgiver amtsrådet om udbuddet, antallet af udbydere og informationen om udbuddet, har desuden til opgave at opstille mål for indsatsen, udarbejde programmer for behovet samt evaluere indsatsen.

FVU-loven der trådte i kraft 1. januar 2001, skal ifølge samme lov tages op til revision senest i folketingsåret 2005/06.

3.2 Omfanget af FVU

For at forstå den politiske baggrund for FVU-loven kan det være nyttigt at genkalde sig bemærkningerne til FVU-lovforslaget fra 30. marts 2000. Her kunne man læse følgende vurdering af behovet for FVU:

omkring 1,5 mio. voksne læser på et niveau, som ifølge OECD vurderes som utilstrækkeligt i forhold til videnssamfundets læsekrav. Heraf har omkring 300.000 voksne så store

problemer med at læse, at de f.eks. knap kan læse og forstå en avisartikel eller følge en madopskrift. Disse omkring 1,5 mio. voksne er i målgruppen for FVU. Omkring 1 mio. er i beskæftigelse, mens resten blandt andet er uddannelsessøgende, ledige, hjemmegående og pensionister. Den opkvalificering FVU kan give, har betydning for alle disse voksnes handlerum. (1999-2000 – L 252, s. 10)

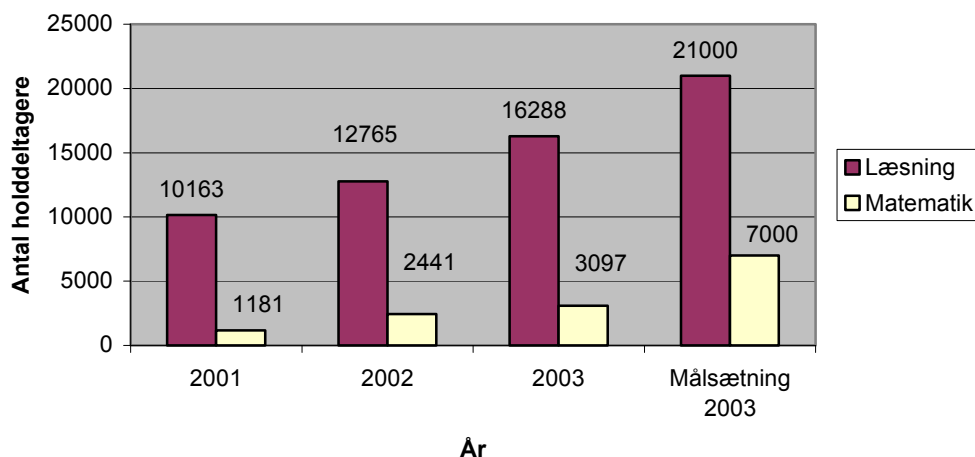
Hertil kom den vurdering at omkring hver fjerde voksne dansker eller omkring 900.000 personer havde meget begrænsede regnefærdigheder på et niveau "som svarer til at kunne lægge sammen og trække fra og kunne udfylde et girokort." (1999-2000 – L 252: Forslag til lov om FVU, s. 10).

FVU-læsning afløste i 2000 de såkaldte læsekurser for voksne som ifølge "Uddannelse på kryds og tværs" (2004, s. 311) omfangsmæssigt toppede i 1999 med 531 årsdeltagere. Antallet af årsdeltagere på FVU er siden starten i 2000 vokset fra 684 i 2001, over 777 i 2002 til 969 i 2003.

Figur 1 viser udvikling i antallet af holddeltagere (en holddeltager er en deltager der ikke er anmeldt før første undervisningsperiodes startdato) i perioden 2001-2003 sammenholdt med de politiske forventninger til FVU's volumen når uddannelsen var fuldt indfaset i 2003.

Figur 1

Antal holddeltagere 2001-2003 på FVU sammenholdt med målsætningen for 2003

Kilde: Amtsrådsforeningens FVU-statistik og bemærkningerne til FVU-lovforslaget

Anmærkning: Det fremgår ikke af bemærkningerne om målsætningen for 2003 er i forhold til holddeltagere eller CPR-deltagere. Hvis en person deltager på flere hold, registreres dette som flere holddeltagere, men kun som en CPR-deltager. Derfor er antallet af holddeltagere større end antallet af CPR-deltagere.

Som det fremgår af figur 1, har der været en stigning i FVU-aktiviteten i perioden. I 2001 var der således 10.163 holddeltagere der gik til FVU-læsning, mens der var 1.181 der gik til FVU-matematik. I 2003 var antallet vokset til 16.288 på FVU-læsning og 3.097 på FVU-matematik. Selvom der har været en stigning i FVU-aktiviteten, kan det imidlertid konstateres at udbyderne af FVU i 2003 endnu ikke var nået op på det aktivitetsniveau som fremgår af bemærkningerne til lovforslaget. Man var således i 2003 kun nået op på 77 % af målsætningen i FVU-læsning og 44 % af målsætningen i FVU-matematik.

3.3 Flexibilitet og kvalitet i udbuddet

FVU er i høj grad et tilbud der kendetegnes ved fleksibilitet i undervisningens tilrettelæggelse. Dette vender vi tilbage til i afsnittet om "Fleksibel tilrettelæggelse af FVU" på side 57. Men FVU er også et fleksibelt tilbud i geografisk forstand idet det kan tilbydes mange steder hvor der er tilstrækkelig efterspørgsel og en udbyder der vil påtage sig undervisningen. En stor spredning af udbuddet er som udgangspunkt et godt og vigtigt princip at værne om. På den anden side forudsætter denne spredning at de mange udbud kvalitetssikres.

Evalueringsgruppen kan godt være betænkelig i forhold til kvaliteten hos udbydere med et meget lille FVU-fagligt lærermiljø hvis der ikke kompenseres for ulemperne. Det er afgørende for kvaliteten at der er et dynamisk og inspirerende fagligt og pædagogisk miljø hvor lærerne samarbejder og har mulighed for at få kollegial og ledelsesmæssig støtte. Og dette forudsætter blandt andet at udbyderen har et så stort volumen at der er grundlag for etablering af faggrupper i de to fag. Eller alternativt at udbyderen har et så udbygget netværkssamarbejde med andre udbydere at det sikres at lærerne får den nødvendige faglige og pædagogiske støtte i forhold til deres undervisning. Se endvidere anbefaling side 54 vedrørende udbydere med små lærergrupper.

3.4 Samarbejde mellem udbydere

Der er stor forskel på forholdet mellem udbyderne. Det svinger fra at være en afstandstagende indstilling til konkurrenterne til velfungerende samarbejde hvor man fx koordinerer sine undervisningstilbud så man samlet set kan give deltagerne det bedste tilbud.

Evalueringsgruppen finder det vigtigt at der hersker et konstruktivt samarbejde udbyderne imellem så man fx henviser til andre udbydere hvis en udbyder ikke selv kan tilbyde plads på et relevant hold. Tilsvarende bør alle udbydere kunne løfte den opgave det er at give en relevant information om undervisningstilbud i forlængelse af FVU – også selvom de ikke findes på udbyderens egen institution.

I henhold til den gældende FVU-lov er amterne forpligtet til at udarbejde en plan for FVU-udbuddet i amtet (FVU-lovens § 10). Hertil kommer at der i hvert amt nedsættes et FVU-råd der opstiller mål for og evaluerer indsatsen samt rådgiver amtsrådet om udbuddet, herunder antallet af udbydere og information om udbuddet (FVU-lovens § 25). Det vil i fremtidens kommunalstruktur være en udfordring at sikre koordinering og samarbejde udbyderne imellem i de nye regioner til erstatning af den amtslige koordinering og indsats.

Formålet med dette kapitel er at identificere centrale deltagergrupper med særligt henblik på deres behov for, forventninger til samt vilkår for at deltage i FVU. Kapitlet tager udgangspunkt i FVU-lovens formuleringer vedrørende målgruppen for FVU og sammenholder efterfølgende disse med det vi på baggrund af dokumentationsgrundlaget kan sige om hvem det er der faktisk deltager i FVU. Til sidst følger evalueringsgruppens vurderinger og anbefalinger.

Det fremgår af FVU-lovens § 1 at hensigten med loven er at sikre at voksne der ikke har tilstrækkelige læse-, skrive-, og regnefærdigheder, har adgang til at blive undervist heri. Det fremgår endvidere af § 2 at "alle der er fyldt 18 år, og som har forudsætninger for at følge undervisningen med udbytte har adgang til FVU". Loven har dermed en meget bred målgruppedefinition, og det afspejles i praksis ved de mange og meget forskellige deltagergrupper på FVU.

4.1 FVU-deltagerne

4.1.1 En statistisk beskrivelse af deltagerne

På baggrund af Amtsrådsforeningens FVU-statistik for 2003 kan vi tegne følgende billede af deltagerne på FVU med hensyn til køn, alder, udbydertype og geografi:

- Der er *lidt flere kvinder* end mænd som deltager i FVU, især i FVU-matematik. Således udgjorde kvinderne i 2003 hhv. 58 % på FVU-læsning og 64 % på FVU-matematik.
- *Aldersmæssigt er der en stor spredning* med en medianalder på 34 år for FVU-læsning og 32 år for FVU-matematik: Således var 8,2 % under 20 år, 27,3 % var i 20'erne, 28,9 % var i 30'erne, 20,9 % var i 40'erne, 12,8 % var i 50'erne og 2,0 % var i 60'erne.
- *62 % af alle årsdeltagere deltog i 2003 i FVU-læsning på et VUC*, mens hhv. 20 % og 9 % deltog i FVU-læsning på et oplysningsforbund eller en daghøjskole med driftsoverenskomst. De sidste 9 % fordelte sig på AMU-centre, erhvervsskoler, SOSU-skoler m.m. For FVU-matematikens vedkommende er fordelingen nogenlunde tilsvarende, idet 69 % deltog på et VUC, 14 % på et oplysningsforbund og 12 % på en daghøjskole.
- Ser man på *den geografiske fordeling af holddeltagerne*, er der tale om store udsving amterne imellem såvel i absolutte tal som i relative tal: I absolutte tal svinger antallet af holddeltagere fra 140 på Bornholm til 2677 i Århus Amt, og i relative tal svinger andelen af indbyggere

over 18 år der går på FVU, fra 2,1 promille i Roskilde Amt til 9,4 promille i Ribe Amt med et landsgennemsnit på 4,6 promille.

4.1.2 Udbydernes beskrivelse af deltagerne

Udbyderne giver i selvevalueringsrapporterne deres bud på en typisk deltagerprofil selvom det ifølge nogle udbydere er svært at karakterisere typiske deltagere. Ud fra materialet er det alligevel muligt at identificere en række deltagerprofiler i forhold til sigte på fortsat uddannelse, opkvalificering i job, ledige/personer uden for erhverv, grupper med særlige indlæringsvanskeligheder samt tosprogede flygtninge og indvandrere. Grupperne er dog indbyrdes overlappende.

Sigte på fortsat uddannelse

Nogle deltagere er i gang med en uddannelse eller et undervisningsforløb, fx avu, eud, veud, gvu, hf mv., eller er ledige der ønsker at bruge FVU som et springbræt til et uddannelsesforløb. Til denne gruppe hører også deltagere der modtager revalidering med det mål at få en (ny) uddannelse.

Opkvalificering i job

Blandt deltagerne er der en del ufaglærte med generelle læse- og/eller staveproblemer på grund af manglende skriftsproglig praksis. De deltager ofte i virksomhedsrekrutterede forløb og er som hovedregel gået ud af folkeskolen efter 7., 8. eller 9. klasse, men flere af dem har også deltaget i kortere kurser for at opkvalificere sig. Foruden de ufaglærte er der tillige en del deltagere med en erhvervsuddannelse eller videregående uddannelse som hidtil har kunnet klare sig uden at skulle læse eller regne, men i forbindelse med ændringer på jobbet stilles de nu over for skærpede krav om læse- og eller regnefærdigheder.

Ledige/personer uden for erhverv

En del deltagere har prøvet at blive fyret, og mange er midlertidigt eller permanent uden for arbejdsmarkedet. Det gælder fx mange kortuddannede ledige kvinder der ofte har haft dårlige skoleoplevelser og måske tillige er flove over deres manglende færdigheder. Af deltagere der er permanent uden for arbejdsmarkedet, nævnes folkepensionister, førtidspensionister og efterlønsmodtagerne.

Grupper med særlige indlæringsproblemer

Ordblinde og andre med særlige indlæringsproblemer, herunder deltagere der tidligere har modtaget specialundervisning.

Tosprogede flygtninge og indvandrere

De tosprogede er en meget sammensat gruppe hvoraf nogle er veluddannede, mens andre har ringe skolebaggrund. Nogle deltager i FVU sideløbende med sprogscoleundervisning, andre deltager efter fuldført prøve på sprogscole og andre igen helt uden tilknytning til sprogscole. Læreprocessen i forbindelse med FVU er meget præget af den kulturelle baggrund og det oprindelige uddannelsesniveau. Ligeledes betyder tilknytningen til et dansksproget arbejdsmarked eller mangel på samme meget for læreprocessen.

Flygtningene har ofte et højere uddannelsesniveau fra hjemlandet end indvandrerne, men de har ikke af den grund fået fodfæste på det danske arbejdsmarked. De er mere vant til at lære og tilpæner sig derfor som regel det sproglige hurtigere end mange indvandrere. De indvandrere der har en dansksproglig hverdag fordi de fx arbejder sammen med danske kolleger og derfor kan relatere undervisningen til deres dagligdag eller er dansk gift, har lettere ved at lære dansk.

De tosprogede og FVU – hvad deltagerundersøgelsen viste

- 31 % (= 256) af respondenterne svarede at de selv og en eller begge af deres forældre var født i udlandet.
- 2 % (= 16) svarede at de selv var født i Danmark, mens en eller begge af deres forældre var født i udlandet.
- 0,5 % (= 4) svarede at de selv var født i udlandet af danskfødte forældre.
- 66 % (= 549) svarede at de selv og begge deres forældre var født i Danmark.

Da en gruppe på 143 personer blev frasorteret i forbindelse med interviewene primært pga. sproglige problemer med at forstå spørgsmålene eller svarkategorierne, kan man antage at gruppen af tosprogede udgør mindst en tredjedel af FVU-deltagerne. Tager man dette forhold i betragtning, udgør gruppen af deltagere der selv er født i udlandet af forældre født i udlandet, således mindst:

- 44 % på læsning 1
- 41 % på læsning 2
- 32 % på læsning 3
- 23 % på læsning 4
- 29 % på matematik 1
- 24 % på matematik 2

4.1.3 FVU-konsulenternes beskrivelser af deltagerne

Amternes FVU-konsulenter konstaterer at målgruppen for FVU-læsning har været opfattet som "den gruppe af læsesvage der via egen erfaring kan erkende eller bringes til at erkende at de har et læseproblem". FVU-konsulenterne tvivler på om man i dag når den bredde i målgruppen som var ideen med FVU-loven, og foreslår at der fokuseres mindre på om målgruppen kan læse eller regne og i stedet mere på om man generelt gerne vil udbygge sine færdigheder. Endvidere ser de gerne at fokus flyttes fra de kortest uddannede til alle "som har lyst til og behov for at forbedre egne forudsætninger og muligheder".

Unge under 18 år der f.eks. går på erhvervsskoler, produktionsskoler m.m., og som har behov for læse- og matematikundervisning, bør efter FVU-konsulenternes mening også kunne deltage i FVU. De er dog opmærksomme på at man ved at udvide målgruppen kan gøre det endnu sværere at skabe en fælles identitet for FVU. Amternes FVU-konsulenter peger derfor på at det kan overvejes at udvikle en særlig ungdoms-FVU.

FVU-konsulenterne sætter spørgsmålstejn ved om FVU i sin nuværende form, især læsning trin 1 særligt tilrettelagt for tosprogede, rammer den store målgruppe af tosprogede. De påpeger at de tosprogede efter at have gennemført dette trin ikke nødvendigvis er i stand til at deltage på de efterfølgende trin. Det foreslås derfor at tosprogsproblematikken analyseres med henblik på at skabe sammenhæng mellem sprogundervisningen på fx sprogskoler og FVU.

4.1.4 Deltagernes behov for FVU

Udbyderne oplever at der generelt er god overensstemmelse mellem deltagernes behov og FVU-tilbuddet fordi de efter eget udsagn er opmærksomme på at tilpasse tilbuddet til målgruppens behov. VUC Fyn skriver at der især på læsning trin 1 er god overensstemmelse, mens denne er mere diffus på trin 2. På trin 3 og 4 modsvares deltagernes behov lettere fordi deltagergruppen er mere homogen. VUC Fyn mener at med "færre deltagere på de lave trin og på blandede hold (6-8) samt flere undervisningslektioner (60-80), ville det i højere grad være muligt at opfylde den enkeltes behov."

Der nævnes dog i selvevalueringsrapporterne flere eksempler på at der ikke altid er tilstrækkelig overensstemmelse mellem deltagernes behov og tilbuddet. Dette gælder især i forhold til læsning. AMU Nordjylland nævner fx at der altid sidder deltagere for hvem FVU ikke er nødvendig. Samme pointe har VUC Ribe Amt der skriver at der på forlagte hold er kursister der ikke hører til på trin 1 til 4, men snarere på "trin 0" eller "trin 5". Dette billede blev endvidere bekræftet af besøgene. LOF Viborg nævner som eksempel to hold der mere eller mindre bestod af "ordblinde", og hvis behov ikke var FVU, men kompenserende specialundervisning.

VUC Fyn skriver at et bestået trin giver

deltagere et "falsk" billede af deres egne færdigheder, og de har svært ved at indse, at de måske ikke er parate til næste trin. Nogle gange må underviseren "omvendt" hjælpe deltagerne til at få øjnene op for behov, de ikke selv umiddelbart kan se, de har/bør have. Det gælder fx typisk arbejde med diverse læseteknikker. En meget stor del af deltagerne siger, at de ikke har problemer med at læse, men kun med at stave. Dette viser sig ofte at være forkert. De kan måske godt læse, men forstår ikke indholdet. Det kræver stor motiveringssevne fra underviserens side at afstemme behovene.

VUC Fyn skriver desuden at tilbuddet til især de "tosprogede ikke er godt nok" fordi de har behov for at træne andre ting, og det kan derfor "være en balancegang både at opfylde deltagerens behov og samtidig arbejde hen imod en FVU-prøve." Også VUC Nordsjælland skriver at der i forhold til de tosprogede ikke er overensstemmelse med hensyn til læsning:

Dette skyldes, at FVU-tilbuddet (bortset fra trin 1 særligt tilrettelagt for andetsprogede) er baseret på en progression og færdighedstræning målrettet mod dansksprogedes virkelighed. Så en del af den tilrettelagte færdighedstræning, som senere testes i prøven, er ikke umiddelbart relevant for gruppen, mens andre relevante færdigheder (fx mundtlig sprogfærdighed og læseforståelse baseret på en kulturel forståelse) ikke indgår i undervisnings-tilbuddet og heller ikke testes.

VUC Nordsjælland skriver bl.a. at fagbeskrivelsernes mål, bortset fra det særligt tilrettelagte forløb på trin 1, er mere eller mindre uegnede for gruppen af tosprogede. Baggrunden herfor er bl.a. at fagmålene ikke lægger op til at undervise ud fra de problemer som de tosprogede har. Flere udbydere nævner at tosprogede kan have store problemer med udtalen, men at dette element slet ikke indgår i FVU. Hertil kommer at forståelsen af dansk kultur og samfundsforhold er vigtig for at lære dansk.

4.1.5 Deltageres forventninger til FVU

Generelt fremgår det af selvevalueringsrapporterne at udbyderne vurderer at deltageres forventninger normalt indfries. Dette bekræftes af deltagerundersøgelsen, se også side 74. Mange deltagere bliver positivt overraskede. Nogle selvevalueringsgrupper lægger vægt på at deltageres kendskab til FVU tit er beskedent, og at deltagerne derfor også har uklare forventninger. Der tegner sig dog alligevel et mønster i materialet med hensyn til deltageres forventninger. Mange deltagere forventer således at de skal "tilbage på skolebænken" og konfronteres med deres svage faglige ballast. Deres forventninger baserer sig ofte på "dårlige oplevelser fra tidligere skoleperioder".

Selvevalueringsrapporterne og besøgene viser at nogle deltagere har en forventning om traditionel klasseundervisning. VUC Fyn skriver fx at "Flere FVU-matematikdeltagere har en forventning om "gammeldags" regneopgaver og terperi (100 gangestykker!)". VUC Sønderjylland påpeger at især tosprogede deltagere har forventninger om en mere lærerstyret undervisning. Aarhus Tekniske Skole skriver at nogle tosprogede møder op med en forventning om et "decideret sprogtilbud – hvad det jo ikke er", mens andre deltagere har for urealistiske forventninger til de fremskridt de kan opnå.

VUC Nordsjælland differentierer vurderingen ved at skrive at der for de dansksprogedes vedkommende generelt er "fin overensstemmelse", mens forventningerne ikke stemmer "overens med det afgivne tilbud" for de andetsprogede fordi:

den korte modulopbyggede progression i trinene umiddelbart giver indtryk af, at man hurtigt kan tilegne sig de krævede dansksproglige færdigheder. Virkeligheden viser sig at være anderledes, og mange andetsprogede må tage samme trin flere gange for at bestå prøverne. Endvidere opleves en del af de trænede færdigheder som irrelevante for gruppen, mens andre (fx udtale, intonation, syntaks og ordkendskab), som er væsentlige at træne, slet ikke indgår.

Tilsvarende med hensyn til matematik skriver VUC Nordsjælland at de tosprogedes forventninger og FVU-tilbuddet ikke stemmer overens fordi disse deltagere forventer:

at skulle løse mange ens opgaver for opgavernes skyld mens undervisningen baserer sig på hverdagsnære opgaver med en stor grad af sproglighed, der fordrer læsning og forståelse af informationer, før selve den matematiske udregning påbegyndes.

LOF Viborg giver desuden følgende eksempel på manglende overensstemmelse:

de svageste ("ordblinde" og tosprogede) er blevet meget overrasket over det testmateriale, der er udviklet fra centralt hold. Testene er alt for vanskelige.

4.1.6 Vurdering af målgruppens behov og forventninger

Evalueringsgruppen konstaterer at gruppen af deltagere på FVU er meget bredt sammensat med hensyn til sproglige og andre forudsætninger. Det er evalueringsgruppens opfattelse at de test der normalt anvendes i forbindelse med optagelse på FVU, ikke er velegnede til at foretage egentlig diagnosticering af læsehandicap. Der er blandt forskere, praktikere og andre forskellige måder at definere læsehandicap på. At tage stilling til sådanne mere teoribaserede overvejelser ligger dog uden for kommissoriet for denne evaluering. I stedet har vi valgt at tage udgangspunkt i den ter-

minologi som anvendes blandt dem der arbejder med FVU til dagligt, og som afspejles i dokumentationsgrundlaget.

Udbydernes selvevalueringsrapporter m.m. giver ikke mulighed for at afdække omfanget af forskellige typer læsehandicap, og i de fleste tilfælde afhænger "diagnosen" af lærernes erfaring og fingerspidsfornemmelse. Nogle deltagere omtalte sig selv som ordblinde uden at der nødvendigvis ligger en kvalificeret diagnosticering til grund. Det er evalueringsgruppens vurdering at glosen "ordblind" ofte anvendes langt ud over hvad der er fagligt grundlag for.

I alle tilfælde er det en meget vanskelig opgave at skulle undervise deltagere med meget forskellige forudsætninger, oven i købet i forbindelse med ganske korte forløb. Evalueringsgruppen har særligt bemærket at gruppen af tosprogede elever ikke i tilstrækkelig grad får tilgodeset deres behov for at lære dansk ved FVU – hvilket heller ikke er meningen med FVU. Da flere tosprogede deltagere gav udtryk for negative erfaringer fra sprogskoler, peger dette i retning af at en omplacering til sprogskoleundervisning ikke nødvendigvis ville være en mere tilfredsstillende løsning for denne gruppe.

Evalueringsgruppen vurderer at det ikke er hensigtsmæssigt at FVU skal rumme målrettet læse- og skrivetræning for deltagere hhv. med og uden helt grundlæggende forudsætninger for at forstå dansk kultur og sprog. Gabet mellem sprogskoleundervisning på den ene side og øvrige undervisningstilbud på den anden bør kunne udfyldes af andre tilbud end FVU. Der henvises i den forbindelse til anbefalingen herom i forlængelse af afsnittet om FVU's rolle i uddannelsessystemet på side 30.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold sikrer at der både er et målrettet tilbud til de tosprogede med tilstrækkelige sproglige og kulturelle forudsætninger til at starte på FVU og til dem med behov for FVU, men som ikke har disse forudsætninger.

Evalueringsgruppen finder det vigtig at udbyderne orienterer kommende deltagere på FVU-matematik om at faget kræver et grundlæggende dansk niveau. Dette kan medvirke til at skabe en større overensstemmelse mellem deltagerens forventninger og det faktiske indhold af undervisningen.

4.2 Deltagernes vilkår

FVU's fleksible tilrettelæggelse gør at vilkårene for deltagelse kan være meget forskellige. En afgørende forskel afhænger af om der er tale om virksomhedsforlagt undervisning eller deltagelse på ordinære hold. VUC Nordsjælland beskriver denne forskel i vilkår på følgende måde. Først med hensyn til de virksomhedsforlagte hold:

Hvis deltagere på rekvirerede hold modtager fuld løn i forløbet og går til undervisning i arbejdstiden, betyder det, at undervisningen sidestilles med arbejdet. Dette forhold er det væsentligste for at signalere seriøsitet omkring selve undervisningen. Det betyder nemlig samtidig, at der ikke skal ændres i almindelige vaner omkring transport og balancen mellem arbejdsliv, uddannelse og fritid. Men det er ikke det eneste influerende forhold, idet ledelsens indstilling til undervisningen også spiller en stor rolle.

Dernæst med hensyn til deltagerne på de ordinære hold:

Deltagere på ordinære hold er typisk uden for arbejdsmarkedet og modtager derfor offentlig forsørgelse i en eller anden form. Der stilles forskellige krav til dem fra kommuner og AF vedrørende deltagelse og studieaktivitet. Problemer som egen og børns sygdom fylder meget i forhold til undervisningen og afspejler sig i et svingende fremmøde. Nogle deltagere gør endvidere gældende, at det er for dyrt i transportudgifter at møde frem til undervisning to gange om ugen.

Af selvevalueringsrapporterne og af besøgene fremgik det at flere udbydere mener det burde være muligt at FVU-timer kunne tælle med i SU. I dag er dette ikke muligt hvilket flere undervisere og deltagere nævner som et stort problem idet flere potentielle FVU-deltagere fravælger FVU af denne grund. Fx er der personer som deltager i anden uddannelse, der tager FVU ved siden af deres normale skema hvorved de får u hensigtsmæssigt mange undervisningstimer om ugen. Evalueringsgruppen finder det problematisk at potentielle deltagere der er i gang med anden uddannelse, fravælger FVU for ikke at få for mange skematimer om ugen.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold justerer lov om Statens Uddannelsesstøtte med henblik på at timer anvendt til FVU kan dækkes med SU.

En anden barriere som flere udbydere har nævnt i deres selvevalueringsrapport, og som flere ledere og virksomhedsrepræsentanter også nævnte under besøgene, er at den ugentlige uddannelses-tid skal være minimum seks timer (jf. SVU-bekendtgørelse, nr. 729 af 30.06.04). Mange, specielt små virksomheder, har ikke mulighed for at undvære en medarbejder i så mange timer om ugen hvilket betyder at FVU-tilbuddet ikke er en reel mulighed for disse virksomheder.

Ifølge loven er det en forudsætning for modtagelse af SVU i forbindelse med uddannelse på folkeskoleniveau at deltageren er kortuddannet med enten højst "7-8 års skolegang suppleret med en erhvervsrettet uddannelse" eller "9-10 års skolegang suppleret med to års erhvervsrettet uddannelse eller en forældet erhvervsrettet uddannelse." Ministeren kan dog "fastsætte nærmere regler om i hvilke situationer der kan ses bort fra skolegang eller erhvervsrettet uddannelse."

Evalueringsgruppen vurderer at lov om Statens Voksenuddannelsesstøtte ikke er indrettet optimalt i forhold til deltagerne på FVU og hilser derfor velkomment at undervisningsministeren har lanceret et initiativ der sigter mod at reducere det timetal som deltagerne som minimum skal have for at kunne modtage SVU. Timetallet forventes nedsat fra seks til tre timer.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold justerer lov om Statens Voksenuddannelsesstøtte med henblik på at give adgang til SVU i forbindelse med FVU uanset forudgående uddannelse og omfanget af skolegang og uden nedre grænse for det faktiske ugentlige timetal.

Sociale forhold såsom manglende opbakning fra familien kan desuden have betydning for frem-mødet og dermed udbyttet af undervisningen. Således nævner KursusCentret i Haslev at mod-stand mod eller ligefrem jalousi i familien over at ægtefællen prioriterer undervisningen, kan være et problem. Endelig peger VUC Fyn på at kontanthjælpsmodtagere som ikke kan få FVU i forbin-delse med aktivering, kan være henvist til aftenundervisning hvilket kan give problemer i forhold til familielivet.

Samlet set er der stor forskel på de økonomiske vilkår for deltagelse i FVU, og som VUC Ribe Amt skriver, er der deltagere "med normal løn, uden løn og med SVU alene." Vilkårene er "lige så forskellige som de virksomheder vi samarbejder med.". Hertil kommer – som KursusCentret i Haslev gør opmærksom på – at transportudgifter kan være en belastning for deltagere med lille ind-komst.

Med hensyn til de ikke-økonomiske vilkår fremfører VUC Sønderjylland følgende argumenter for at vilkårene for FVU generelt er gode:

- Der er løbende optag på FVU hvilket vil sige at en deltager kan starte når som helst.
- Undervisningen er tilrettelagt i både dag- og aftentimer.
- Undervisningen foregår mange steder så der er sjældent langt til det nærmeste sted.
- Undervisningen kan tilrettelægges i arbejdstiden og på arbejdspladsen.

4.3 FVU's rolle i uddannelsessystemet

Besøgsrunden efterlod det indtryk af der dels er mange måder at udbyde FVU på, dels er en vis usikkerhed med hensyn til relationerne mellem FVU og andre undervisningstilbud, fx inden for avu.

Fleere steder bruges FVU som en form for støtteundervisning i forhold til den undervisning som institutionen i højere grad opfatter som sin kerneydelse. Nogle steder screenes eleverne på de almindelige hold, og de elever der har problemer med dansk eller matematik, får et supplerende tilbud om FVU. Denne undervisning er alene orienteret imod at hjælpe deltagerne med at løse nogle helt konkrete problemer de har i forhold til deres primære undervisning. På den måde tilrettelægges FVU ikke i forhold til FVU-lovens mål. Sådanne former for støtteundervisning er givet vis nødvendige, men er efter evalueringsgruppens opfattelse ikke i overensstemmelse med FVU-loven.

Evalueringsgruppen vurderer at der hos flere udbydere i dag foregår undervisning som på den ene side opfylder vigtige behov i forhold til at støtte deltagerne med den uddannelse de er i gang med, men som på den anden side ikke falder inden for FVU-tilbuddet der i lovens forstand har et bredt sigte og er forbeholdt personer over 18 år. Selvom der i dokumentationen ikke er grundlag for at hævde at problemet i dag har et stort omfang – eller et stigende – er det dog på den anden side tydeligt at der er en gruppe unge – også under 18 år – som har brug for et målrettet undervisningstilbud særligt tilrettelagt for unge.

Hos en udbyder har man valgt at tilbyde FVU-dansk trin 1-4 og edb som et samlet tilbud. Det betyder at lærerne her har mere tid idet undervisningen forløber over 20 timer ugentligt i en periode på ca. fem måneder. Det kan være en god ide at integrere fag i pakker, men det er problematisk i forhold til FVU-systemet at deltagerne ikke bliver tilmeldt et trin ad gangen, og evalueringsgruppen må konstatere at denne måde at udbyde FVU på ikke umiddelbart er i overensstemmelse med de timerammer som fremgår af FVU-loven.

Forholdet mellem FVU og specialundervisningen er særligt vigtigt for den gruppe der har for svage forudsætninger for at kunne gennemføre et FVU-forløb. Det er vigtigt at der i forbindelse med en

evt. optagelse på FVU finder en så grundig optagelsesprocedure sted at man er i stand til at identificere de personer der i stedet skal tilbydes specialundervisning. Hos nogle udbydere delte FVU og specialundervisningen adresse hvilket gav særligt gode muligheder for at få dette samarbejde til at fungere.

Avu-dansk 1 og 2 og FVU-læsning 1, 2, 3 og 4 overlapper hinanden i et vist omfang selvom der er tale om helt forskellige fag: Avu-dansk er således bredere end FVU-læsning idet avu-fagene også indeholder fx litteraturlæsning. Omvendt er der elementer fra især FVU-læsning 4 som går igen i avu 1.

Medvirkende til at sløre konturerne af FVU's rolle er desuden at afgrænsningen mellem FVU og fx avu og specialundervisningen ikke altid fremstår klart for udbyderne. Evalueringsgruppen mener at det er uheldigt hvis FVU opfattes som et alternativ til avu bl.a. fordi avu i modsætning til FVU er formel kompetencegivende undervisning som giver samme ret til fortsat uddannelse som folkeskolens afsluttende prøver. Endelig er der i dokumentationsgrundlaget flere eksempler på deltagere med for svage forudsætninger til at deltage på FVU-læsning trin 1.

Evalueringsgruppen er bekendt med at ansvaret for ordblindeundervisningen i forbindelse med strukturreformen overføres til staten og flyttes til FVU-loven, og at VUC i fremtiden skal stå for visitationen til ordblindeundervisningen. Dette skal sikre at uddannelsesstilbuddene for voksne med læsevanskeligheder samordnes. Evalueringsgruppen har dog ikke kendskab til hvordan dette konkret skal udmøntes, og hvilken betydning det kommer til at få for de ordblinde.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold overvejer at rekonstruere og/eller synliggøre grænserne mellem de forskellige undervisningstilbud der tilbydes voksne med behov for grundlæggende undervisning i læsning, skrivning og matematik, herunder i forhold til FVU, specialundervisning, sprogskole og avu, med henblik på at skabe større overensstemmelse mellem målgruppernes behov og undervisningstilbuddene.
 - at man fra centralt hold giver den enkelte uddannelsesinstitution mulighed for at dispensere fra FVU-lovens aldersgrænse på 18 år.
 - at man fra centralt hold overvejer at etablere et lovgrundlag for målrettet støtteundervisning for unge og voksne som er i gang med en uddannelse, men som mangler grundlæggende færdigheder i læsning, skrivning og matematik.
-

Det fremgik af kapitel 3 at det langt fra er lykkedes at rekruttere det forventede antal deltagere til FVU. Dette kapitel beskriver hvordan rekrutteringen håndteres hos de enkelte udbydere, og hvilke barrierer der er for at øge FVU-aktiviteten. Endvidere inddrages amternes indsats. Herudover indeholder kapitlet gode eksempler på rekrutteringstiltag samt evalueringsgruppens anbefalinger til hvad der kan gøres for at forbedre rekrutteringsindsatsen. Kapitlet er opdelt i to underafsnit. Det ene fokuserer på rekruttering af deltagere i forhold til den almindelige undervisning, mens det andet fokuserer på rekruttering i forhold til forlagt undervisning.

5.1 Den almindelige undervisning

Gennemgangen af dokumentationsgrundlaget vedrørende rekruttering af deltagere til den almindelige undervisning er delt op i hhv. rekrutteringspraksis og barrierer for at øge aktiviteten.

5.1.1 Rekrutteringspraksis

Hovedparten af de ti udbydere anvender brochurer og annoncer til at informere potentielle deltagere om FVU. De skriver videre at de også får mange nye deltagere ved at tidligere deltagere spreder deres erfaringer med og viden om FVU til andre i deres omgangskreds. Herudover nævnes det at mange deltagere tager det samme trin igen eller fortsætter på et nyt trin.

Enkelte udbydere giver udtryk for at det skrevne ord ikke er den rigtige måde at henvende sig til målgruppen på idet der i målgruppen findes mange dårlige læsere. Som alternativ nævner flere radiospots. VUC Fyn skriver bl.a. at de har rekrutteret igennem Radio Fyn. Radioudsendelserne indeholdte bl.a. interview med deltagere, FVU-lærere, en personalechef og en tillidsmand.

Halvdelen af udbydernes ledelser og lærere nævnte under besøgene at en stor del af deres rekruttering sker gennem andre undervisningstilbud. Af besøget på Aarhus Tekniske Skole fremgik det at alle nystartede eud-elever screenes i forhold til læsning og stavning. Hvis screeningen afslører utilstrækkelige færdigheder, får eleven et tilbud om at starte på FVU. Også flere af VUC'erne nævner at de rekrutterer fra deres andre undervisningstilbud, herunder specielt fra avu.

Flere udbydere fremhæver også at særlige informationskampagner finansieret af amtet eller andre har bidraget til deres rekruttering. Af sådanne kampagner kan nævnes "Spids pennen" som var en informationskampagne der blev gennemført i 2003 i Storkøbenhavn. Kampagnen var finansieret af Arbejdsmarkedsrådet og de sociale koordinationsudvalg. Kampagnen informerede om FVU gennem forskellige tiltag, herunder gennem radiospots, reklamer i busser, annoncer, brochurer og artikler i diverse fagblade og lokalaviser. Herudover blev der sendt breve ud til 36.000 virksomheders samarbejdsudvalg, og samtidig fik 500 udvalgte virksomheder et tilbud om et besøg. FVU-konsulenten i Københavns Kommune skriver i sin redegørelse at det skønnes at kampagnen resulterede i ca. 1.500 konkrete henvendelser. Fra 25. oktober til 7. november 2004 kørte en landsdækkende kampagne med samme navn. Undervisningsministeriet og Amtsrådsforeningen stod bag denne kampagne i samarbejde med landets amter.

Af selvevalueringsrapporterne og besøgene fremgår det at der kun i ringe grad gøres en særlig indsats hos udbydere for at rekruttere deltagere til FVU-matematik. Af svarene fra amternes FVU-konsulenter fremgår det dog at 7 ud af 16 amtslige myndigheder har gennemført eller p.t. gennemfører særlige initiativer for at øge rekrutteringen til FVU-matematik. Viborg Amt er et amt der gør noget særligt i forhold til denne målgruppe. Fire arbejdsgrupper i amtet har således med støtte fra Undervisningsministeriet udarbejdet brancherettede brochurer om FVU-matematik for at få en større søgning til faget.

5.1.2 Barrierer for at øge aktiviteten

Flere udbydere nævner personlige faktorer som den største barriere. Det er svært for den enkelte at erkende over for sig selv, sin familie og eventuelt kolleger at man har problemer med at læse og skrive. En udbyder skriver at deltagernes tidligere erfaringer fra skolen er en barriere. Nogle deltagere har haft en svær skoletid med masser af nederlag så de er tilbageholdende over for at melde sig til FVU. AOF Holbæk skriver videre at mange personer ikke oplever at de har et behov:

Mange personer oplever ikke at de har et undervisningsbehov – de har jo altid kunnet finde arbejde, og derfor forbinder de ikke en udstødelse af arbejdsmarkedet som noget, der har med deres danskfaglige problemer at gøre. De er f.eks. ikke opmærksomme på at de fravælger job, der kræver en skriftlig ansøgning, eller stiller krav om at man skal kunne læse/ skrive instruktioner m.m.

Under besøgene nævnte enkelte lærere også at de havde oplevet en familiemæssig barriere. Nogle deltagere afbryder simpelthen et FVU-forløb på grund af jalousi fra deres ægtefælle eller samlever som skyldes at den ene får en masse nye oplevelser, mens den anden sidder derhjemme.

Herudover nævner nogle udbydere at undervisningens tilrettelæggelse og tidsmæssige placering kan være en barriere. Det kan således være svært at indpasse FVU i forhold til ens arbejde. Også transportmæssige og økonomiske barrierer nævnes. Der kan således være for langt til undervisningsstedet, eller det kan koste for meget i transport at komme hen til undervisningen.

Det fremgår at alle udbydere har meget svært ved at rekruttere deltagere til FVU-matematik. De fleste af lærerne fortalte under besøgene at det ofte er mere legitimt ikke at kunne regne end det er ikke at kunne læse og skrive. En udbyder skriver videre at utilstrækkelige matematiske færdigheder ofte ikke er en så stor belastning i dagligdagen hvilket måske også er en medvirkende årsag til den ringe rekruttering til FVU-matematik.

Evalueringsgruppen kan konstatere at det tilsigtede aktivitetsniveau på FVU-matematik ikke er nået, og at udbydere har store problemer med at rekruttere deltagere til FVU-matematik. Dette kan bl.a. hænge sammen med at matematik kan være skjult i mange dagligdags aktiviteter. Evalueringsgruppen har endvidere bemærket at mange FVU-kampagner i højere grad henvender sig til deltagere der har behov for FVU-læsning, end til dem der har behov for FVU-matematik.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet og andre nationale og regionale aktører gør mere for at rekruttere deltagere til FVU-matematik igennem kampagner der primært er rettet mod deltagere der har behov for matematik.

Når rekrutteringsindsatsen skal styrkes er det vigtigt at der er sammenhængende initiativer på flere niveauer. Store landsdækkende kampagner gør det ikke alene hvis ikke udbydere spiller en stor rolle i forhold til den lokale rekruttering.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbydere styrker deres indsats for at rekruttere deltagere til FVU-matematik bl.a. gennem målrettet oplysning til deltagere der har behov for FVU-matematik, om hvad de helt konkret vil kunne få ud af et FVU-forløb.

Det er generelt svært for udbydere at sælge FVU-tilbuddet under navnet forberedende voksenundervisning i læsning og matematik. Dels kan det være svært at forstå hvad ordet "forberedende" går på – forberedelse til hvad? – dels er ordet læsning for snævert i forhold til den faktiske undervisning, dels kan ordet matematik på nogle virke skræmmende. Det er ikke nemt at finde på gode, dækkende begreber, men udbydere kom med flere alternativer, herunder betegnelserne "grundlæggende dansk og grundlæggende matematik" og "hverdagsdansk og hverdagsmatematik".

Den samlede FVU-konsulentgruppe er inde på at betegnelsen forlagt undervisning ikke længere er tidssvarende. Det væsentlige er at der skabes aftaler mellem uddannelsesinstitutioner og virksomheder, foreninger mv. om FVU som gennemføres der hvor det er hensigtsmæssigt. Derfor foretrækker de en anden betegnelse end forlagt undervisning. Bornholms Regionskommune mener at betegnelsen forlagt undervisning i det hele taget er forvirrende da det ikke handler om at undervisningen "er blevet væk". Vejle Amt og Københavns Kommune foreslår at man i stedet taler om "virksomhedstilpasset undervisning". Hermed understreges det at undervisningen tager afsæt i den virkelighed medarbejderne kender, samtidig med at undervisningen både kan foregå på virksomheden eller hos fx udbydere af FVU.

Evalueringsgruppen opfordrer til at man forsøger at finde mere passende betegnelser for det der i dag hedder FVU-læsning, FVU-matematik og forlagt undervisning. For at klargøre hvad FVU-matematik indeholder, kan det være nærliggende at bruge ordet hverdagsmatematik i stedet for ordet FVU-matematik.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold i forbindelse med den kommende lovrevision overvejer om der kan findes mere dækkende og appellerende betegnelser for FVU-matematik, FVU-læsning samt forlagt undervisning.

5.2 Den forlagte undervisning

Gennemgangen af dokumentationsgrundlaget vedrørende rekruttering af deltagere til den forlagte undervisning er delt op i hhv. rekrutteringspraksis og barrierer for at øge aktiviteten.

5.2.1 Rekrutteringspraksis

FVU-loven giver mulighed for at FVU kan tilrettelægges andre steder end på undervisningsinstitutionerne jf. afsnit 3.1. Undervisning der er tilrettelagt på denne måde, kaldes forlagt undervisning. Ifølge Amtsrådsforeningen udgjorde den forlagte undervisning på VUC'erne i 2003 20 % af den samlede FVU-aktivitet. Amtsrådsforeningens FVU-statistik opgør kun den forlagte undervisning i forhold til VUC'erne og ikke i forhold til alle de andre udbydere. VUC'ernes andel af den samlede FVU-aktivitet udgjorde i 2003 62 %. Det er således ukendt hvor meget af den resterende FVU-aktivitet (38 %) der gennemføres som forlagt undervisning.

Tabel 1
Udbydernes forlagte hold set i forhold til deres samlede antal hold

	2001/02		2002/03		2003/04	
	Antal forlagte hold	Forlagte hold i % af udbyderens samlede antal hold	Antal forlagte hold	Forlagte hold i % af udbyderens samlede antal hold	Antal forlagte hold	Forlagte hold i % af udbyderens samlede antal hold
VUC Sønderjylland	69	57 %	91	50 %	80	44 %
VUC Ribe Amt	4	6 %	42	47 %	67	60 %
Aarhus Tekniske Skole	0	0 %	2	10 %	19	50 %
VUC Fyn	0	0 %	15	12 %	10	11 %
VUC Nordsjælland*	9	31 %	4	14 %	4	15 %
AOF Holbæk	2	22 %	2	20 %	3	33 %
LOF Viborg	1	100 %	4	67 %	2	100 %
Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole	0	0 %	8	32 %	2	13 %
AMU Nordjylland	0	0	-	-	0	0
KursusCentret	-	-	-	0 %	-	0
Sum	85	-	168	-	187	-

Kilde: Selvevalueringsrapporterne.

Anmærkning: I ovennævnte opgørelse indgår også undervisning der er forlagt til andre uddannelsesinstitutioner jf. FVU-lovens § 3. * Tallene vedrører alene Helsingør afdeling.

Tabel 1 er en oversigt over de udvalgte udbyderes antal af forlagte FVU-hold. Samtidig viser tabellen hvor stor en procentdel de forlagte hold udgør af udbyderens samlede antal hold. Der er stor forskel på hvor meget forlagt undervisning de ti udbydere har. VUC Sønderjylland har i perioden 2003/04 80 forlagte hold og har dermed flest forlagte hold. Ser vi på udbydernes forlagte hold i forhold til deres samlede antal hold i samme periode, har LOF Viborg med 100 % mest idet de i perioden gennemførte begge deres hold som forlagt undervisning. VUC Ribe Amt har i 2003/04 også gennemført en stor del – 60 % – af deres FVU som forlagt undervisning. AMU Nordjylland og KursusCentret i Haslev har derimod ikke gennemført nogen forlagt undervisning i perioden 2001-2004. Samlet set stiger antallet af forlagte hold hos de ti udbydere henover de tre år.

Udbyderne benytter sig i forskellig udstrækning af mange af de samme tiltag for at gøre virksomhederne og andre opmærksomme på mulighederne for forlagt undervisning. Hovedparten af udbyderne rekrutterer bl.a. gennem annoncering i lokalaviser og gennem uddeling af foldere med information om FVU og muligheden for forlagt undervisning. Folderne sendes typisk til bl.a. organisationer og virksomheder i nærområdet. Flere af udbyderne understreger dog at pjecer og anden form for skriftligt rekrutteringsmateriale ikke har nogen væsentlig effekt på virksomhederne.

Flere af udbyderne har opsøgende konsulenter der informerer om FVU og den forlagte undervisningsform ude på virksomhederne. Når kontakten er etableret, har udbyderne gode erfaringer med at tage tidligere deltagere med til møderne så de kan fortælle om deres erfaringer og udbytte af FVU og på den måde medvirke til at øge interessen for FVU.

Det fremgår klart af selvevalueringsrapporterne og af besøgene at det opsøgende arbejde er helt essentielt for at øge den forlagte undervisning. Udbydere der har prioriteret det opsøgende arbejde, har således også flest forlagte hold. VUC Sønderjylland har fx igennem de seneste år haft meget stor fokus på den forlagte undervisning. De har sat ind på tre områder: etablering af et mobilt undervisningsværksted, etablering af undervisnings- og vejledningsværksteder lokalt i de faglige organisationernes lokaler og på etablering af netværk mellem virksomheder, uddannelsesinstitutioner og de faglige organisationer. De har haft så stor succes med deres indsats at 80 ud af deres samlede antal hold på 183 i 2003/04 har været forlagte. Denne store indsats har bl.a. været mulig på baggrund af støtte fra Den Europæiske Socialfond.

VUC Sønderjyllands ledelse fortalte under besøgene at man skal være vedholdende når man opsøger virksomhederne der ofte skal kontaktes tre til fire gange før der kommer noget konkret ud det. FVU-konsulenten fra Københavns Kommune skriver i forlængelse heraf at efterhånden som virksomhederne får erfaringer med FVU og oplever et positivt udbytte af undervisningen, så skabes der basis for at nye virksomheder kommer til. Han skriver videre at virksomhederne ofte rekrutte-

res gennem netværksdannelse og ved at anvende andre virksomheder som reference i forbindelse med det opsøgende arbejde.

I forbindelse med det opsøgende arbejde understreger flere udbydere vigtigheden af at man kan dokumentere over for virksomheden at medarbejderne har behov for FVU, og at undervisningen eventuelt kan få en positiv effekt på bundlinjen. Dette er specielt vigtigt over for de små og mellemstore virksomheder idet de ofte ikke har så mange midler til medarbejderudvikling og har svært ved at undvære medarbejdere i den daglige drift.

Ifølge FVU-lovens § 15 er deltagelse i FVU vederlagsfrit. Amterne afholder udgifterne til FVU uanset om den udbydes af amtskommunale uddannelsesinstitutioner eller driftsoverenskomstparter. Amterne modtager dog en takst pr. årsdeltager (taxameter) fra staten til hel eller delvis dækning af udgifterne. Både udbydere og amternes FVU-konsulenter pointerer at både det opsøgende arbejde såvel som udviklingsarbejde i forbindelse med forlagt undervisning er meget tids- og resourcekrævende.

Hovedparten af udbyderne fremhævede på besøgene at det nuværende taxameter kun dækker den egentlige drift hvorfor det opsøgende arbejde skal dækkes ind gennem andre aktiviteter. Meget af det opsøgende arbejde er finansieret af socialfondsmidler fra EU, hvilket ikke er nogen langtidsholdbar finansieringsform. Evalueringsgruppen vurderer at det pga. den usikre finansiering af rekrutteringsindsatsen er svært for de enkelte udbydere at lægge en langsigtet rekrutteringsstrategi. Evalueringsgruppen kan konstatere at regeringen vil afsætte flere midler til det opsøgende arbejde, herunder til amternes FVU-konsulenter.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold skaber en bedre overensstemmelse mellem de politiske ønsker om en større FVU-aktivitet og de økonomiske rammer for rekrutteringsarbejdet til FVU ved at sikre midler til det opsøgende arbejde.

Af besøgene fremgik det også at netværk og personlige kontakter meget ofte er alfa og omega for en velfungerende rekruttering. Sådanne netværk kan bestå af virksomhedsledere, udbydere af FVU, fagforeningsrepræsentanter, kommuner og AF. Netværkene kan bl.a. bruges til at informere om de mulige undervisningstilbud. En virksomhedsrepræsentant udtalte under besøgene at det specielt for de små og mellemstore virksomheder kan være svært at følge med i de mange under-

visningstilbud hvorfor et samarbejde eller netværk mellem fagforeningerne, virksomhederne og uddannelsesinstitutionerne er helt centralt. Hovedparten af udbydere understreger at tillidsmændene er nøglen til at komme ind på virksomheden. Derfor er det vigtigt at bruge tid på at inddrage fagforeningerne i rekrutteringsarbejdet da de har kontakt til virksomhedernes tillidsfolk. Flere af lærerne understreger også at tillidsmændenes holdning til FVU har meget stor indflydelse på deres kollegers lyst til at starte på FVU. Hvis tillidsmanden er positiv over for tilbuddet, smitter det af på kollegerne.

Netværkene kan også medvirke til at virksomhederne kan samarbejde om at finde deltagere til at starte nye hold. Hos flere udbydere er der ligefrem eksempler på at en virksomhed har åbnet dørene for deltagere fra andre virksomheder. Netværkene er således vigtige, og flere udbydere understreger også vigtigheden af at holde netværkene i gang og holde jævnlige møder så der skabes gode personlige relationer netværkene imellem.

Et godt eksempel

VUC Fyn har haft gode erfaringer med at etablere netværksgrupper som består af amtets FVU-konsulent, virksomhedsrepræsentanter, fagforeningsrepræsentanter, chefer fra amtets forskellige kommuner og en borgmester. Netværksgrupperne er etableret på initiativ af amtets amtskonsulent og har været medvirkende til en større opmærksomhed på FVU og til at nedbryde nogle af målgruppens barrierer over for at erkende et læse- eller regneproblem. Medlemmerne fra netværksgruppen har gjort meget ud af at tage personlig kontakt til både medarbejdere og virksomhederne og har fx sørget for at virksomhederne sammen opretter et FVU-hold hvis de ikke kan samle nok deltagere hver især. VUC Fyn understreger at det også er vigtigt at holde netværkene ved lige.

For de små og mellemstore virksomheder er det et problem at de ikke kan undvære nok deltagere til at oprette et FVU-hold. Herudover sætter mange virksomheder FVU lavt på prioriteringslisten i forhold til mange andre dagligdags problemer. Evalueringsgruppen mener det er vigtigt at skabe et lokalt samarbejde om FVU så virksomhederne bliver opmærksomme på tilbuddet og kan hjælpe hinanden, bl.a. med at etablere hold.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbyderne etablerer netværk med repræsentanter fra de lokale virksomheder, AF, kommunen og fagforeningerne for at skabe kontakter og personlige relationer til fordel for rekrutteringen til FVU.

Af besøgene fremgik det at fleksibilitet og mobilitet er helt essentielt i forbindelse med forlagt undervisning. De potentielle deltagere arbejder ofte på produktionsvirksomheder, eventuelt med flerholdsskift, hvilket stiller store krav til udbyderne. Udbyderne skal således kunne tilbyde at gennemføre undervisning på tidspunkter som passer ind i virksomhedens produktionsplan. Den forlagte undervisning stiller endvidere krav om mobilitet i forhold til undervisningssted. De større virksomheder har ofte gode undervisningslokaler hvor undervisningen kan gennemføres som i udbyderens egne lokaler. Problemet opstår hos de små og mellemstore virksomheder som ikke selv råder over tilstrækkelige undervisningsfaciliteter, og som ligger i områder hvor der er langt til den nærmeste FVU-udbyders lokaler. Her er det vigtigt at udbyderen har mulighed for at tilbyde alternative løsninger.

Et godt eksempel

VUC Sønderjylland har med støtte fra EU's socialfond etableret en mobil undervisningsenhed i form af en lastvognstrailer. Traileren har kostet ca. to millioner kr., og den har plads til 18 deltagere på de ca. 50 kvadratmeter. Traileren er indrettet med de nyeste undervisningsfaciliteter, bl.a. 19 bærbare computere og Smartboard, dvs. en elektronisk tavle. Traileren parkeres uden for de tilmeldte virksomheder og kan sættes op på ca. 20 minutter. Tiltaget har været en stor succes. VUC Sønderjylland skriver i deres selvevalueringsrapport at mange virksomheder foretrækker at undervisningen finder sted tæt på så der spares tid og penge på transport. Endvidere giver det deltagerne tryghed at være sammen med deres kolleger. Sønderjyllands Amt har på baggrund af projektets succes besluttet at afsætte midler til en trailer mere.

Evalueringsgruppen vurderer at udbyderne mange steder gør et stort stykke arbejde for at rekruttere deltagere til FVU. Udbyderne har dog ikke lige stor succes med deres rekrutteringsarbejde i forhold til forlagt undervisning hvilket bl.a. kan skyldes de anvendte rekrutteringsmetoder. Det fremgår af dokumentationen at foldere, brochurer og andre former for skriftlige materialer har en begrænset virkning på virksomheder, mens opsøgende arbejde og etablering af netværk mv. har

langt større betydning. Det er derfor evalueringsgruppens klare opfattelse at udbyderne skal lægge mere vægt på det opsøgende arbejde idet denne rekrutteringsform fungerer langt bedre og dermed er helt afgørende hvis FVU-aktiviteten skal øges på dette område. Evalueringsgruppen kan konstatere at regeringen netop har besluttet at afsætte 2,5 millioner årligt over en firårig periode til at øge antallet af FVU-konsulenter. Konsulenterne skal primært opsøge små og mellemstore virksomheder og informere om FVU. Dette skal dog sammenholdes med at der i dag er ansat FVU-konsulenter i alle amterne. Det er således endnu uklart hvad dette nye tiltag konkret kommer til at betyde for den opsøgende indsats. Evalueringsgruppen vil derfor gerne understrege at der stadig er behov for at fokusere på det opsøgende arbejde.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet og andre nationale eller regionale aktører sikrer at det opsøgende arbejde opprioriteres, og at dette sker på en måde så indsatsen målrettes, og dobbeltarbejde undgås.

5.2.2 Barrierer for at øge aktiviteten

Halvdelen af udbyderne nævner i deres selvevalueringsrapporter at en stor barriere i forhold til forlagt undervisning er arbejdsgivernes manglende velvillighed til at lade FVU finde sted i arbejdstiden. Udbyderne giver flere årsager til den manglende velvillighed. Dels kan det skyldes at arbejdsgiverne ønsker at prioritere faglige og kompetencegivende kurser, dels at de ikke ønsker at anvende de nødvendige midler. VUC Sønderjylland skriver i forlængelse heraf i deres selvevalueringsrapport at mange små og mellemstore virksomheder ikke er opmærksomme på vigtigheden af at deres medarbejdere kan læse og skrive for netop at få et ordentligt udbytte af de faglige og kompetencegivende kurser.

6 Trinsystem og trinindplacering

Formålet med dette kapitel er at belyse og vurdere FVU's trinsystem og indplacering af deltagere på et trin. Først præsenteres dokumentationen hvorefter evalueringsgruppen på baggrund heraf kommer med vurderinger og anbefalinger.

Både selvevalueringsrapporter og besøg viser at udbydere generelt er tilfredse med trinsystemet selvom de har forskellige forslag til hvordan det kan gøres endnu bedre. Tørring Uddannelsescen-ter skriver i deres selvevalueringsrapport at trinsystemet fungerer godt på grund af overskuelighe-den og målbarheden. VUC Sønderjylland er enige og understreger at det er godt at man skal hav-de de grundlæggende færdigheder i orden før man kan fortsætte på næste trin. Flere udbydere skriver endvidere at styrken ved trinsystemet er at deltagerne indplaceres så de i højere grad ople-ver at undervisningen er relevant.

Flere udbydere nævner dog også svagheder ved trinsystemet. Nogle opfatter trinsystemet som for "kasseopdelt". Flere understreger således at mange deltagere ikke passer ind på et enkelt trin idet deres læsefærdigheder måske er til trin 2, mens deres skrivefærdigheder er til trin 1. En udbyder skriver at læsning trin 1 burde opdeles yderligere idet det dækker over en meget differentieret gruppe deltagere. Andre skriver at trinsystemet kræver meget tid og mange ressourcer at admini-strere.

Det fremgår af selvevalueringsrapporterne at udbydere generelt er tilfredse med optagelses- og trinindplaceringssystemet, og i deltagerundersøgelsen svarer 75 % af respondenterne at det fagli-ge niveau er passende, mens 18 % svarer at det var for let, og andre 7 % at det var for svært.

En analyse af baggrundsdata viser endvidere en signifikant sammenhæng mellem gennemførelsen af læsetest samt regnetest forud for FVU-forløbet og vurderingen af undervisningen. Således har 23 % af respondenter der ikke har gennemgået en test forud for et FVU-forløb, vurderet und-ervisningen til at være for let. Til sammenligning har 14 % af respondenter der har gennemgået en læsetest, regnetest eller begge dele, vurderet undervisningsforløbet til at være for let.

Af selvevalueringsrapporterne fremgår det at hovedparten af udbydere anvender Undervisningsministeriets vejledning til trinindplacering eller dele af den når de indplacerer deltagere på trin i FVU-læsning. Det fremgår også at udbydere generelt er tilfredse med materialet som de finder nemt at anvende. Andre udbydere har udarbejdet deres eget materiale, eller også supplerer de Undervisningsministeriets materiale med deres eget i forbindelse med indplacering af specielle typer af deltagere. Fx nævner en udbyder at de sammensætter deres eget prøvemateriale når de tester tosprogede deltagere. I forhold til FVU-matematik skriver et par udbydere at der ikke er nok trinindplaceringsmateriale, og at den vejledning der er lavet, kun findes i en foreløbig udgave. Flere matematiklærere fortalte under besøgene at de udarbejder deres egne test når de trinindplacerer deltagere til matematik.

Hovedparten af udbydere skriver i deres selvevalueringsrapport at de anvender både samtale og test i forbindelse med trinindplacering i læsning. Langt de fleste udbydere gennemfører først en afklaringsamtale og så en test. Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole beskriver deres optagelsesprocedurer på følgende måde:

Alle nye deltagere bliver før kursusstart inviteret til en samtale. Samtalen har tre hovedformål: at skabe tryghed og gensidig tillid, at afdække danskfærdigheder og dermed trinindplacere og endelig at vejlede om FVU-forløbet. I løbet af snakken kommer vi omkring læse- og skrivevaner, problemets karakter og omfang (evt. sociale arv) og meget andet. Samtalen munder ud i en test af centrale sprogområder.

Som det ses, mener Tørring Uddannelsescenter at det er vigtigt først at have en afklaringsamtale hvor forventningerne kan afstemmes, hvorefter deltageren får en test. Andre udbydere vælger først at gruppetestere deres deltagere hvorefter der gennemføres en individuel samtale hvor man aftaler den endelige trinplacering.

Ikke alle udbydere har dog en klar praksis for hvordan der skal trinindplacere. Flere steder er det op til den enkelte lærer at vurdere hvordan indplaceringen skal foregå. Af selvevalueringsrapporterne og besøgene fremgår det at lærerne har meget forskellige holdninger til trinindplacering af deltagere. Nogle lærere er meget imod test, idet det kan give deltagere dårlige associationer til deres skoletid. Disse lærere foretrækker i stedet at trinindplacere deltagere i starten af undervisningsforløbet gennem samtaler og små skriftlige opgaver.

På den anden side står de lærere som er tilhængere af test. De mener at fordelene ved en test er at man meget hurtigt får et indtryk af på hvilket niveau den enkelte deltager befinder sig og dermed med det samme kan sætte ind med målrettet undervisning. En enkelt udbyder skriver i forlængel-

se heraf at ulemperne ved at anvende test kan afhjælpes ved at bruge tid på at forklare deltagerne om testens formål og indhold.

I forhold til matematik er billedet det samme. Nogle udbydere skriver i deres selvevalueringsrapporter at de anvender test, mens andre skriver at de optager og trinindplacerer gennem samtale for ikke at udsætte deltagerne for en prøve og dermed muligheden for at få et nederlag.

Fremgangsmåden for trinindplaceringen afhænger også af hvorvidt der er tale om forlagt undervisning eller ej. Procedurene i forbindelse med trinindplacering af deltagere på forlagte hold er således en smule anderledes end ved den ordinære undervisning. Halvdelen af udbydere nævner i deres selvevalueringsrapport hvordan de trinindplacerer denne målgruppe. Nogle udbydere holder samtaler og gennemfører test inden deltagerne starter på undervisningen, mens andre udbydere først gør det når undervisningen er begyndt. VUC Sønderjylland angiver i deres selvevalueringsrapport fordele og ulemper ved begge fremgangsmåder:

Testning før start giver mulighed for at lave homogene hold (hvis der er mange potentielle deltagere). Desuden giver det underviseren gode betingelser for at forberede undervisningen.[...] På den anden side kan testning før start være med til at skræmme deltagerne.

Evalueringsgruppen kan – som det fremgår af den følgende boks – konstatere at 53 % af respondenterne på læsning 1 og 69 % på matematik 1 ikke går videre på det følgende trin. Af disse deltagere bruges FVU således ikke som et fortløbende trinsystem. Omvendt har henholdsvis 47 % på læsning 1 og 31 % på matematik 1 valgt at fortsætte på det følgende trin.

Deltagerundersøgelsens resultater om deltagernes tilbøjelighed til at fortsætte på et højere trin efter hhv. læsning 1 og matematik 1

Ud af 246 respondenter der har gået til **læsning 1** i perioden juli 2002-juni 2003, har:

- 53 % (130) ikke gået på andre læsetrin.
- 30 % (75) gået på læsning 1 og 2.
- 12 % (29) gået på læsning 1, 2 og 3
- 5 % (12) gået på læsning 1, 2, 3 og 4.

(I perioden juli 2002-maj 2004)

Ud af 97 respondenter der har gået til **matematik 1** i perioden juli 2002-juni 2003, er:

- 69 % (67) ikke fortsat på matematik 2. (I perioden juli 2002-maj 2004)
- 31 % (30) fortsat på matematik 2.

(I perioden juli 2002-maj 2004)

Af deltagerundersøgelsen fremgår det endvidere at 76 % af respondenterne har talt med en vejleder, en lærer eller anden person forud for optagelsen på FVU. 22 % har ikke, mens 2 % har svaret "ved ikke". 35 % af de respondenter der har afbrudt et FVU-forløb, har hverken fået foretaget en læsetest eller en regnetest, mens det kun er 26 % af dem der ikke har afbrudt et FVU-forløb. Dette tyder med andre ord på at en læse- eller regnetest kan modvirke risikoen for frafald.

Evalueringsgruppen konstaterer at udbyderne generelt er tilfredse med optagelses- og trinindplaceringssystemet (Se endvidere afsnit 9.2 om vurderinger af de enkelte trins indhold og timetal). Dokumentationsgrundlaget peger dog på at trinindplaceringen bliver mere sikker og frafaldet mindre når der gennemføres individuelle færdighedstest. Men test bør på den anden side ikke stå alene. De bør ledsages af individuelle samtaler med lærere – som det allerede er tilfældet mange steder. Samtalerne kan med fordel placeres før deltagerne testes, så testens formål, indhold og form gøres klar og dermed afmystificeres.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbyderne sikrer at alle kommende deltagere først tilbydes en individuel samtale med en lærer og i forlængelse heraf gennemfører en test der ikke må opfattes som en eksamen man kan dumpe til. Testen og samtalen lægges herefter til grund for trinindplaceringen.

Formålet med dette kapitel er at belyse FVU-lærernes kvalifikationer og kompetencer samt muligheder for kompetenceudvikling. Kapitlet indledes med en kort redegørelse for de formelle krav til lærernes kvalifikationer og efterfølges af vurderinger fra dels udbydere, deltagere og amternes FVU-konsulenter, dels evalueringsgruppen.

7.1 Formelle krav til lærernes kvalifikationer

Ifølge FVU-lovens § 18, stk. 2, skal lærere ved FVU have de nødvendige faglige og pædagogiske kvalifikationer. Dette udfoldes i bekendtgørelse nr. 680 af 10.7.2001 der påbyder at lærerne i hhv. læsning og matematik har:

- faglige kvalifikationer i hhv. sprogfag eller matematik "på et niveau mindst svarende til linjefag i uddannelsen som lærer til folkeskolen" eller i forhold til læsning har "undervist på læsekurser for voksne, jf. lov om specialundervisning for voksne (eller har tilsvarende kvalifikationer)" eller i forhold til matematik "har tilsvarende kvalifikationer" "erhvervet gennem uddannelse eller praksis"
- gennemført og bestået en læreruddannelse i FVU-læsning eller FVU-matematik der er godkendt af Undervisningsministeriet
- pædagogiske kvalifikationer mindst svarende til uddannelse som lærer i folkeskolen eller voksenpædagogisk uddannelse
- voksenpædagogisk erfaring mindst svarende til 500 undervisningstimer.

Med ændringen af FVU-bekendtgørelsen i 2004 er det fra den 1. august 2004 et krav at lærere på FVU skal have gennemført to fagmoduler (hhv. fagmodul 1-2 eller 3-4) i den pædagogiske diplomuddannelse, undervisning i læsning og matematik for voksne eller have tilsvarende kvalifikationer. Dog vil det fortsat være muligt at undervise på FVU hvis man enten har bestået en læreruddannelse i hhv. FVU-læsning/FVU-matematik der er godkendt af Undervisningsministeriet, eller har undervist på læsekurser for voksne (jf. Bekendtgørelse om ændring af Bek. om undervisning mv. inden for forberedende voksenundervisning – Bek. nr. 711 af 30.06.04).

7.2 Vurderinger af lærernes kvalifikationer og kompetencer

Udbydernes redegørelse for undervisernes kvalifikationer er lavet i perioden april-juni 2004 inden de skærpede krav trådte i kraft pr. 1. august 2004. Ikke overraskende er det generelle billede at langt de fleste undervisere har et linjefag i et af de to fag fra et lærerseminarium. Enkelte lærere har dog en anden uddannelsesbaggrund, fx som cand.mag. eller cand.phil. Herudover har mange gennemført en FVU-læreruddannelse.

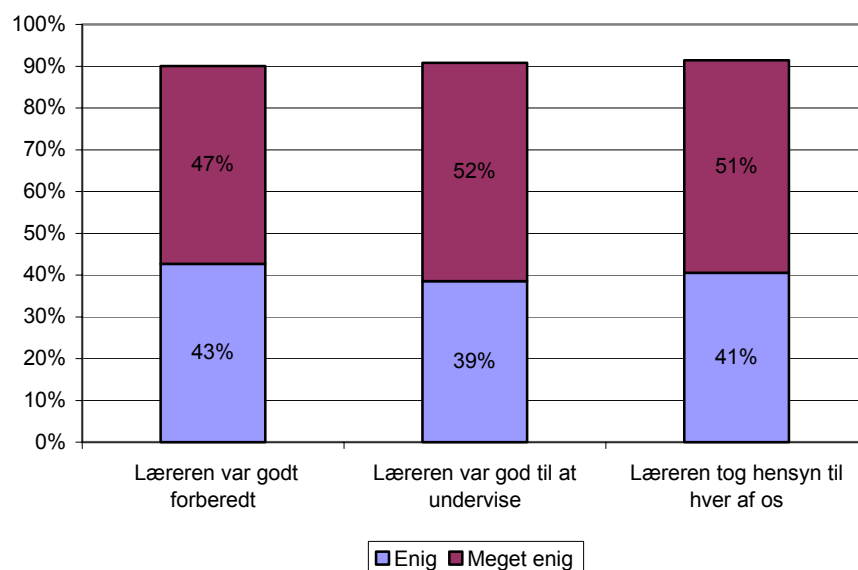
En udbyder påpeger at "en naturlig evne til at beskæftige sig med ressourcetsvage deltagergrupper er mindst lige så vigtig inden for FVU som faglige kvalifikationer." Med få undtagelser vurderer udbyderne at lærerne er fagligt og pædagogisk kvalificerede til at undervise på FVU. Flere af udbyderne peger dog på et behov for efteruddannelse, fx inden for kulturforståelse i forhold til tosprogede, arbejde med lyde og it.

Amternes FVU-konsulenter understreger behovet for løbende efteruddannelse og påpeger at det kan blive dyrt at finansiere de nye krav om at lærerne skal gennemføre fagmoduler fra den pædagogiske diplomuddannelse. Konsulenterne ser gerne at der fremover bliver mulighed for både suppleringskurser og dispensation for lærere der ikke opfylder de formelle krav. Hvis der skal bygges en fælles læreridentitet på FVU, er det efter FVU-konsulenternes vurdering vigtigt at der eksisterer rum for erfaringsudveksling, faglig sparring og samarbejde på tværs af institutionerne. Læreridentiteten kan nok på en del institutioner være svær at etablere fordi mange lærere ikke primært underviser på FVU.

Besøgsrunden efterlod det klare indtryk at hovedparten af de FVU-lærere der deltog i møderne, var meget engagerede i de særlige udfordringer som FVU byder på. Det fremgik også klart af samtalerne med deltagerne at det er den enkelte lærer der gør forskellen. FVU-lærerne har meget stor indflydelse på hvor godt FVU-tilbuddet fungerer og på den enkelte deltagers motivation, engagement og udbytte. Deltagerne udtrykte under besøgene generelt stor tilfredshed med deres lærere som de mente udførte et stort og godt stykke arbejde.

Deltagerundersøgelsens resultater understøtter dette indtryk. I deltagerundersøgelsen blev respondenterne bedt om at besvare nedenstående spørgsmål om lærernes indsats på en fire-kategori-skala fra "meget uenig" til "meget enig". Figur 2 viser andelen af respondenter der har svaret "enig" eller "meget enig".

Figur 2: Hvor enig er du?
Figuren angiver den andel der har svaret "Enig" eller "Meget enig" til spørgsmålet. N = 804, 807, 802.

Kilde: Deltagerundersøgelsen spørgsmål 18.

Figur 2 viser at respondenterne giver en særdeles positiv vurdering af lærerens indsats. Respondenterne har således i høj grad erklæret sig enten "enig" eller "meget enig" i at "læreren var godt forberedt" (sammenlagt 90 %), at "læreren var god til at undervise" (sammenlagt 91 %) samt at "læreren tog hensyn til hver af os" (sammenlagt 92 %).

Nogle lærere gav udtryk for at mange deltagere har behov for at få styrket deres selvtillid så de er derfor meget opmærksomme på at give deltagerne succesoplevelser frem for nederlag. Dette kommer bl.a. til udtryk ved at de hellere trinindplacere for lavt end for højt, og ved at de først tilmelder en deltager til prøve når der er sikkerhed for at vedkommende kan bestå den. En enkelt underviser fortalte at han havde smidt alle røde kuglepenne ud og nu kun markerede de rigtige opgaver.

Det fremgik af besøgene at det er vigtigt at læreren i forbindelse med forlagt undervisning har været på besøg hos den pågældende virksomhed inden undervisningsstart. Et veltilrettelagt virk-

somhedsbesøg kan give underviseren et indblik i deltagernes hverdag og kan endvidere benyttes til tilrettelægge undervisningen ud fra deltagernes dagligdag. En enkelt udbyder fortalte at ikke alle lærere er gode til det opsøgende arbejde da lærerkulturen afhænger af lærerens baggrund.

Både lærere og deltagere understregede under besøgene at det er motivationsfremmende at undervisningen tager udgangspunkt i noget som den enkelte deltager er interesseret i. Dette stiller imidlertid store krav til den enkelte lærer der føler sig som lidt af en blæksprutte (se også afsnit 8.1 om samlæsning).

Evalueringsgruppen mødte under besøgene mange dybt engagerede lærere og fik det indtryk at hovedparten var meget opmærksomme på de særlige udfordringer som FVU indebærer. Dette er formentlig også grunden til den meget store deltagertilfredshed i forhold til lærernes indsats. Uanset denne tilfredshed har evalueringsgruppen også bemærket, ikke mindst i forbindelse med besøgene, at der er stor variation i lærernes faglige og pædagogiske kompetencer.

Den enkelte udbyder må forholde sig meget målrettet til lærernes kvalificering og kompetenceudvikling for at opfylde de nye formelle krav til FVU-lærernes uddannelse og for at sikre at alle undervisere tager udgangspunkt i den enkelte deltagers behov, herunder deres hverdags- og arbejds erfaringer.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbyderne udarbejder planer for FVU-lærerne der sikrer at alle lærere har eller løbende udvikler de nødvendige kvalifikationer og kompetencer der gør dem i stand til at gennemføre undervisningen med udgangspunkt i deltagernes behov.

Tabel 2 giver en oversigt over hvor mange lærere der er ansat hos de ti udvalgte udbydere.

Tabel 2
Antal lærere hos de ti udbydere

	Antal lærere
KursusCentret i Haslev	2
LOF Viborg	2
AMU Nordjylland	4
Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole	4
AOF Holbæk	5
VUC Nordsjælland*	10
Aarhus Tekniske Skole	13
VUC Sønderjylland	19
VUC Ribe Amt	28
VUC Fyn	35
Sum	122

Kilde: Selvevalueringsrapporterne

* Tallene vedrører alene Helsingør afdeling

Som tabel 2 tydeligt viser, er der endog meget stor forskel på antallet af lærere. Det svinger fra 2 hos de små udbydere til 35 på VUC Fyn. Dette indebærer meget forskellige vilkår for det faglig-pædagogiske arbejde. Der er derfor grund til at være særligt opmærksomme på de muligheder de små udbydere har for at vedligeholde og udvikle lærernes kompetencer. Noget tilsvarende gør sig gældende i forhold til større udbydere med små faggrupper i matematik. Se også s. 21 med hensyn til forholdet mellem kvalitet og volumen.

Evalueringgruppen anbefaler

- at udbydere med små FVU-lærergrupper skaber rammer der styrker den kollegiale inspiration samt det faglige og pædagogiske samarbejde lærerne imellem, herunder udbygger netværk på tværs af udbyderne.

Dette kapitel belyser rammerne om undervisningen med hensyn til holddannelse, holdstørrelse og samlæsning af forskellige undervisningstrin på samme hold. Dernæst belyses de fleksible rammer med hensyn til forlagt undervisning, løbende optag af deltagere og fjernundervisning. Endelig belyses de fysiske rammer og adgangen til it-faciliteter.

8.1 Holddannelse og samlæsning

Af Amtsrådsforeningens FVU-statistik fremgår det at den gennemsnitlige holdstørrelse i 2003 var 11 på læsning og 10 på matematik. Alle ti udbydere gav udtryk for at det ville være ønskeligt hvis taxametret var højere så man kunne gennemføre FVU på mindre hold end i dag. Deltagerundersøgelsen viser dog at 89 % af respondenterne var tilfredse eller meget tilfredse med holdstørrelsen.

Selvom deltagerundersøgelsen viser at deltagerne ofte er tilfredse med holdstørrelsen, indebærer den dog store udfordringer for lærerne når det kombineres med at holdene ofte er samlæste. Evalueringsgruppen vurderer at det er vigtigt at tilpasse holdstørrelsen til undervisningens vilkår så kvaliteten af undervisningen sikres.

VUC Fyn nævner desuden at mange små virksomheder har svært ved at undvære nok medarbejdere på en gang til at danne et fuldt undervisningshold, og VUC Fyn har derfor forsøgt at danne netværk hvor flere virksomheder går sammen om at danne hold. VUC Fyn efterlyser flere ressourcer til at få disse netværk til at fungere bedre end de gør nu og skriver at de både har gode erfaringer med undervisningshold hvor alle deltagerne kender hinanden, og med sammenlæste hold hvor der er deltagere fra flere forskellige virksomheder.

Det fremgår af selvevalueringsrapporterne at samlæsning er et vilkår for alle udbydere. LOF Viborg skriver direkte, at det er "urealistisk" ikke at samlæse undervisningen. Dette blev bekræftet under besøgene. Mange af udbydere skriver i deres selvevalueringsrapporter at samlæsningen skyldes manglende økonomisk basis for at etablere rene hold. Herudover nævnes det løbende optag, det store antal udbydere og den geografiske spredning som årsager til at det er nødvendigt

at samlæse. Flere udbydere skriver imidlertid også i deres selvevalueringsrapport at de har haft enkelte rene hold især for tosprogede og svært læsehandicappede.

Der er stor forskel på hvor mange trin de enkelte udbydere samlæser. Nogle samlæser trin 1-4 i læsning og trin 1 og 2 i matematik, mens andre kun samlæser læsning trin 1-2 og 3-4. Antallet af sammenlæste trin afhænger primært af deltagerantallet. Flere af udbyderne skriver imidlertid i deres selvevalueringsrapporter at det er meget svært at tilgodese den enkelte deltagers behov ved samlæsning af læsning trin 1-4, dog kommer det igen meget an på hvor mange deltagere der er på holdet, og hvordan fordelingen på de enkelte trin er. De fleste af de udbydere som har FVU-matematik, samlæser trin 1 og 2.

Halvdelen af udbyderne skriver at de håndterer samlæsning ved at opdele deltagerne i små grupper samlet på trinene for at have overblik over hvem der skal tilbydes hvad. Så selvom undervisningen gennemføres på samlæste hold, så bruges trinsystemet alligevel. Af møderne med lærerne fremgik det også at hovedparten af dem heller ikke ønsker trinsystemet afskaffet idet de fleste anvender det som et pædagogisk værktøj i forbindelse med tilrettelæggelsen af den differentierede undervisning. Flere lærere fortalte under besøgene at de på trods af samlæsningen og deltageres meget forskellige faglige forudsætninger og behov forsøger at skabe en fælles holdfølelse. Det gør de bl.a. ved at arbejde med overordnede temaer og ved at begynde og afslutte den enkelte undervisningsgang med holdundervisning.

Det fremgår af selvevalueringsrapporterne og underbygges af besøgsindtryk at mange ledelser, lærere og deltagere opfatter samlæsning positivt fordi det kan give deltagerne mulighed for at støtte hinanden på tværs af trinene. Hertil kommer at samlæsning giver mere plads til den enkeltes deltagers læringsproces i forhold til de deltagere der ikke passer 100 % ind på et specifikt trin, og gør det lettere for deltagere at bevæge sig fleksibelt mellem trinene.

Næsten alle udbyderne giver dog samtidig udtryk for at samlæsning stiller meget store krav til lærerne i forhold til planlægning og gennemførelse af undervisningen. En af lærerne fortalte således at hun til hver undervisningsgang forbereder sig som om hun skulle gennemføre 11 individuelle lektioner. Mange lærere beskrev sig selv som blæksprutter der konstant forholder sig til mange deltagere med forskellige behov, og nogle fremhævede at samlæsningen indebærer at der ikke er tilstrækkelig tid til at tage sig af den enkelte deltager.

Tørring Uddannelsescenter og VUC Fyn understreger imidlertid i deres selvevalueringsrapport at samlæsning ikke stiller uoverstigelige krav idet undervisningsdifferentiering under alle omstændigheder er nødvendigt. VUC Fyn skriver desuden at samlæsning kan få meget svage deltagere til at føle sig dumme hvilket kan resultere i at de dropper helt ud af FVU. Og VUC Nordsjælland skriver

at samlæsning især er et problem for deltagere på trin 4. Det skyldes at lærerne i forbindelse med samlæsning af trin 3 og 4 ofte særligt retter deres opmærksomhed mod trin 3-deltagerne, og at dette problem forstærkes af at afstanden mellem kravene på trin 3 og 4 er relativt stort.

Evalueringsgruppen konstaterer at samlæsning dels er et økonomisk betinget vilkår for FVU, dels indebærer både pædagogiske fordele og ulemper. Forskellene i deltagernes forudsætninger på et hold kan dog blive så store at ulemperne overskygger fordelene.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbyderne sikrer at der normalt ikke samlæses mere end to undervisningstrin på et hold således at deltagernes forudsætninger muliggør en holdundervisning som giver mening for alle deltagere.

8.2 Flexibel tilrettelæggelse af FVU

FVU er på mange måder et meget fleksibelt undervisningstilbud. Dette skyldes ikke mindst muligheden for virksomhedsforlagt undervisning. Men fleksibiliteten kommer også til udtryk i kraft af løbende optag af deltagere på eksisterende hold. Desuden er fjernundervisning et eksempel på fleksibel tilrettelæggelse, om end det ifølge dokumentationsgrundlaget kun forekommer i meget begrænset omfang inden for FVU.

8.2.1 Forlagt undervisning

Flere udbydere har erfaringer med at deltagere i forlagt undervisning har måttet afbryde undervisningen fordi der var brug for dem i produktionen. VUC Nordsjælland har imødegået denne risiko ved at planlægge komprimerede undervisningsforløb af to ugers varighed med 30 lektioner i hver og med 1 uges pause midt i forløbet efter de samme principper som resten af virksomhedens efteruddannelse. Dette letter både medarbejdernes og ledelsens administration af forløbet. På den anden side er svagheden ved denne komprimerede form at det måske ikke er den mest velegnede i forhold til at lære at læse og skrive fordi deltagerne har svært ved at nå at tilegne sig stoffet på så kort tid.

LOF Viborg nævner to eksempler på fleksibel tilrettelæggelse der imødekommer deltagernes behov. I det første tilfælde foregik den forlagte undervisning i arbejdstiden med fuld løn, og virksomheden fik økonomisk kompensation fra det offentlige svarende til den sparede SVU. Det andet eksempel på forlagt undervisning foregik på en uddannelsesinstitution i naturlig forlængelse af

den undervisning som var indeholdt i den pågældende uddannelse. Det betød også at undervisningen på FVU kunne tage afsæt i det undervisningsmateriale deltagerne i forvejen skulle arbejde med. Tørring Daghøjskole sammenfatter deres vurdering meget optimistisk ved at skrive "at FVU kan tilbydes så fleksibelt at økonomi, tid og transport ikke bør være afgørende".

En række af amternes FVU-konsulenter skriver at det er en styrke at der i den virksomhedsforlagte undervisning er mulighed for at tage udgangspunkt i virksomhedens daglige problemstillinger. Det gør at undervisningen bliver mere relevant for den enkelte deltager. Flere konsulenter peger tillige på at det en fordel at undervisningen foregår på virksomheden så det er lettere at inddrage virksomhedens forhold. Hertil kommer at deltagerne føler sig mere trygge når de er sammen med kollegaer i vante omgivelser, og derfor "tør mere" i undervisningen.

Evalueringsgruppen vurderer at det kan være svært for virksomhederne at indpasse den forlagte undervisning i produktionsplanlægning idet mange virksomheder fx arbejder i flerholdsskift. Det er derfor vigtigt at udbyderne er fleksible i tilrettelæggelsen af den forlagte undervisning så undervisningen kan placeres både tidsmæssigt og fysisk så der tages hensyn til virksomhedernes og deltageres vilkår og behov.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbyderne tager hensyn til virksomhedernes og deltageres vilkår og behov i forbindelse med både rekruttering og tilrettelæggelse af FVU således at fleksibiliteten med hensyn til tid, sted og undervisning tilgodeses mest muligt.

8.2.2 Løbende optag

Besøgene bekræftede at løbende optag er et vilkår for langt hovedparten af udbyderne. Der var bred enighed om at det er en stor fordel for deltagerne at de kan starte når de har brug for det. Det kan dog give problemer i den daglige undervisning, fx fremhævede nogle deltagere at det er svært hele tiden at forholde sig til nye deltagere, mens andre ikke mente det betyder så meget. Nogle lærere giver udtryk for at det løbende optag ofte betyder at de skal teste og trinindplacere nye deltagere samtidig med at den almindelige undervisning skal varetages – noget som fjerner fokus fra de andre deltagere.

8.2.3 Fjernundervisning

LOF Viborg er det eneste sted som tilkendegiver at de benytter fjernundervisning i forbindelse med FVU-læsning. Tilbuddet retter sig mod deltagere på trin 2 og opefter, og de har ca. 10 deltagere.

Det fungerer på den måde at læreren hver fredag sender nogle grammatikøvelser og en opgave ud til deltagerne. Vi talte med en deltager der modtog fjernundervisning, og læreren der stod for det, og de var begge meget tilfredse med fjernundervisning fordi der ellers ikke ville have været mulighed for at modtage undervisning på grund af skiftende arbejdstider ol.

Det fremgår af dokumentationen at fjernundervisning kun forekommer i begrænset omfang i FVU-regi. På den ene side er dette forståeligt når man tænker på at mange af de mulige deltagere har så svage forudsætninger indenfor læsning og skrivning at det kan gøre det vanskeligt at kommunikere via computer. På den anden side ville et tilbud om FVU tilrettelagt som fjernundervisning for nogle deltagere kunne overvinde barrierer i form af stor afstand til nærmeste udbyder eller skifteholdsarbejde og lignende.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold støtter udviklingen af FVU-fjernundervisning i matematik og i læsning fra trin 2 med særligt henblik på potentielle deltagergrupper med skiftende arbejdstider eller lignende. Det er dog vigtigt at fjernundervisningen sker i sammenhæng med fysiske møder mellem deltager og lærer for at sikre den personlige kontakt.

8.3 Fysiske forhold og faciliteter

Generelt vurderer udbyderne i deres selvevaluering at de lokale undervisningsforhold er egnede til at gennemføre FVU. Deltagerundersøgelsen supplerer dette billede med at 83 % af respondenterne svarede at undervisningen foregik i skolens/kursets lokaler, og 96 % udtrykte at de var tilfredse eller meget tilfredse med det sted undervisningen foregik.

Flertallet af udbydere skriver at de har det nødvendige it-udstyr, dog påpeger enkelte udbydere at de mangler både hardware og software. Amternes FVU-konsulenter vurderer at it med fordel kan spille en vigtigere rolle på FVU og herunder bruges som løftestang for at virksomheder og medarbejdere kan finde FVU mere attraktivt. En lang række FVU-konsulenter understreger at både manglende lokaler og it-udstyr er et problem i forhold til den virksomhedsforlagte undervisning. For VUC Sønderjylland har lastvognstraileren dog betydet at de i forhold til virksomhedsforlagt undervisning har de nødvendige it-faciliteter. Andre udbydere har indkøbt bærbare computere som medbringes til undervisningen.

Evalueringsgruppen vurderer at rammerne for undervisningen generelt er gode i det omfang FVU gennemføres i udbydernes lokaler. Den virksomhedsforlagte undervisning foregår derimod under meget forskelligartede fysiske rammer fra forhold der er meget fine og til forhold der lider af forskellige mangler. Også i denne sammenhæng er det værd at fremhæve den mobile undervisningsenhed som VUC Sønderjylland anvender, og som er særlig fordelagtig når den stilles op ved virksomheder der ikke kan tilbyde gode undervisningsfaciliteter.

Dette kapitel ser nærmere på undervisningens indhold, herunder det faglige indhold, de faglige mål sammenholdt med timetallet samt pædagogikken i det voksenpædagogiske miljø og brugen af undervisningsmaterialer. Kapitlet indeholder både en præsentation af dokumentationen samt evalueringsgruppens vurderinger og anbefalinger på denne baggrund.

9.1 Det faglige indhold

Deltagerundersøgelsen viste at de adspurgte i almindelighed var tilfredse med det faglige niveau: Således svarer 75 % at niveauet var passende, mens 18 % svarer at det var for let, og andre 7 % at det var for svært. Andelen der svarer "passende", varierer dog i forhold til etnisk baggrund idet relativt flere med en dansk baggrund end deltagere med en anden baggrund giver dette svar.

I forhold til det faglige indhold på de forskellige trin inden for læsning skriver VUC Fyn og VUC Nordsjælland at fagbeskrivelsernes indhold kan virke for firkantede idet undervisningen alligevel foregår samlæst, og da ingen af deltagerne kan placeres præcist på trin 1, 2, 3 eller 4.

VUC Nordsjælland og VUC Sønderjylland skriver desuden at springet fra trin 3 til trin 4 er alt for stort. Det nævnes endvidere at springet fra trin 1 til 2 også af mange deltagere opleves som meget stort; dette forhold var flere deltagere også inde på under besøgene.

I Undervisningsvejledningen fra Undervisningsministeriet står der at et af målene for læsning trin 2 er at deltagerne skal kunne "udnytte en læseteknik der er baseret på betydningsenheder (morfemer)". Flere udbydere kritiserer indholdet af trin 2 og især at det er nødvendigt at bruge så meget tid på undervisning i og testning af morfemer. De mener ikke arbejdsindsatsen står mål med udbyttet. Tørring Uddannelsescenter nævner desuden at det i starten er svært at overbevise deltagerne om det relevante i at lære om morfemer. Andre udbydere ser det dog som en hjælp at arbejde med morfemer.

Flere udbydere vurderer at fagmålene for matematik er gode, men svære at nå inden for tidsrammen. Det nævnes også at mange af de opgaver der arbejdes med, kræver gode læsefærdigheder

hvorfor der også bruges undervisningstid på alene at forstå selve teksten. VUC Sønderjylland så endvidere gerne at der blev etableret et mellemtrin mellem matematik 1 og 2.

Evalueringsgruppen bemærkede under besøgene at matematiklærerne kun i begrænset omfang refererede til centrale begreber og væsentlige emner i fagbeskrivelserne (Se Fagbeskrivelse for FVU-matematik. Bilag 3 til Bekendtgørelse om undervisning m.v. inden for FVU. August 2001). I selvevalueringsrapporterne er der ligeledes kun i beskedent omfang refereret til disse. Evalueringsgruppen understreger på den baggrund at fagbeskrivelserne skal anvendes i praksis.

9.2 Timetal og de faglige mål

Amternes FVU-konsulenter finder det vigtigt at fastholde et minimumstimetal for at sikre at FVU har en bestemt national standard. I forhold til et maksimumstimetal kan FVU-konsulenterne derimod gå ind for længere forløb der dog skal kunne begrundes i de pågældende deltageres behov. De mener desuden at minimumstimetalet bør være det samme i såvel læsning som matematik på alle trin af hensyn til samlæsning af hold.

Amternes FVU-konsulenter oplever en stor forskel i sværhedsgrad mellem læsning trin 1 og trin 2 især i forhold til de tosprogede som kan have svært ved at gå direkte videre til trin 2 efter trin 1. Nogle af de mindre ressourcestærke trin 1-deltagere med indlæringsvanskeligheder kan have svært ved at opnå faglig progression uden at de tilbydes flere timer på trin 1. Samme problem gør sig gældende i forbindelse med overgangen fra trin 1 der er særligt tilrettelagt for tosprogede, til trin 2.

Næsten samtlige udbydere fremhæver at der ikke er afsat nok undervisningstimer til at nå de faglige mål, især ikke på læsning trin 1. De fleste udbydere skriver at tidsmanglen skyldes at de svage deltagere skal bruge en del tid på at finde sig til rette før de er klar til at lære. VUC Fyn skriver fx at "tidsrammen på 60 timer ikke er realistisk for de svageste i målgruppen, som kan bruge meget lang tid på hvert trin", mens LOF Viborg skriver:

Den afsatte tid holder ikke. En kursist kan ikke bevæge sig fra et trin til et andet på baggrund af 40-60 lektioner. Mange af kursisterne er ressource svage. De har behov for at finde sig tilrette i undervisningen, før de er i stand til at modtage læring.

Besøgene viste et generelt ønske om mere tid til specielt trin 1. En enkelt udbyder understregede dog at det også er godt med de korte tidsrammer idet deltagerne har nemmere ved at overskue korte forløb. Endelig nævnte flere lærere at springene fra trin 1 til 2 og fra trin 3 til 4 er alt for

store hvorfor nogle deltagere bliver nødt til at tage det samme trin flere gange. Enkelte deltagere nævnte også under besøgene at overgangen fra trin 3 til trin 4 er meget stort.

Når timetallet af mange udbydere vurderes som for lavt i forhold til at nå de faglige mål, må det overvejes om FVU-tilbuddet i tilstrækkelig grad passer til de deltagere der har de svageste forudsætninger. Ikke mindst i lyset af at mange af de svageste deltagere har brug for tid til at vænne sig til at tage aktivt del i en læreproces og behov for at overvinde læringsmæssige barrierer skabt i barndom og ungdom.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold overvejer at give mulighed for et større timetal end de nuværende både i forhold til læsning og matematik især af hensyn til de deltagere der har de svageste forudsætninger.

9.3 Pædagogikken i et voksenpædagogisk miljø

Flere fremhævede på besøgene at der var et godt voksenundervisningsmiljø på FVU hvor deltagerne følte sig trygge. Dette bekræftes af deltagerundersøgelsen der viser at 94 % af respondenterne var enige eller meget enige i udsagnet "Man turde stille spørgsmål selvom man var usikker på noget".

VUC Fyn skriver at det trygge voksenpædagogiske miljø giver deltagerne mod på at fortsætte med anden undervisning, fx på avu eller hf. Nogle deltagere giver udtryk for at de gerne vil lære noget, men at de ikke vil gå i skole igen. Også på AMU Nordjylland understreger deltagerne vigtigheden af at lærerne tager udgangspunkt i deltagerens situation, og at de skal behandles som voksne og ligeværdige. Dette understreger vigtigheden af at undervisningen tilrettelægges i forhold til voksne og finder sted i et voksenpædagogisk miljø. Mange deltagere har dog samtidig som udgangspunkt en forventning om mere lærerstyret undervisning.

Evalueringsgruppen mødte dog også et par enkelte lærere der ikke fulgte undervisningsvejledningerne. Der var således deltagere i matematik der fortalte at de bare havde fået en bog udleveret med besked om at starte på side 1. Det står i modsætning til undervisningsvejledningen for FVU-matematik der lægger vægt på at undervisningen bl.a. skal være hverdagsnær, inspirerende, afvekslende og sjov.

Flere udbydere bekræfter – i forlængelse af undervisningsvejledninger – at det er muligt at inddrage materialer fra deltagernes hverdag, herunder tekster som knytter an til job og uddannelse som lærerne evt. omformer til opgaver. Dette skal sammenholdes med at deltagerundersøgelsen viser at 88 % af deltagerne er tilfredse eller meget tilfredse med de anvendte bøger og andre materialer.

Det er evalueringsgruppens vurdering at udbydere af FVU i almindelighed er meget bevidste om vigtigheden af at have et voksenpædagogisk miljø hvor der tydeligt tages afsæt i deltagernes hverdags erfaringer, og hvor der anvendes undervisningsmaterialer som giver mening for deltagerne. Dette sker dog ikke i alle tilfælde hvilket er uheldigt set i lyset af den store pædagogiske udfordring det er at undervise deltagere hvoraf mange har negative skoleerfaringer.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbydere er opmærksomme på at lærerne tager udgangspunkt i deltagernes behov og i høj grad anvender undervisningsmaterialer som har forbindelse med deltagernes hverdag eller arbejde.

Formålet med dette kapitel er at undersøge hvordan prøvesystemet fungerer, og hvordan deltagerne, lærere, og ledelser opfatter det. På denne baggrund vurderer evalueringsgruppen prøvesystemet og kommer med anbefalinger til hvordan det kan forbedres. Kapitlet er opdelt i fire afsnit: Prøvernes betydning og hvorfor nogle fravælger prøven, det fleksible prøvesystem, bedømmelsesform og tilbagemelding samt prøvernes indhold.

10.1 Prøvens betydning og hvorfor nogle fravælger prøven

Undervisningen på hvert trin i FVU-læsning og FVU-matematik kan afsluttes med en frivillig skriftlig prøve som bedømmes bestået eller ikke bestået (FVU-prøvebekendtgørelsen). Af prøvebekendtgørelsen fremgår det også at der kan afholdes prøver i hvert fag og på hvert trin mindst fire gange om året. Siden august 2003 har Undervisningsministeriet imidlertid eksperimenteret med et fleksibelt prøvesystem hvor prøverne afholdes efter udbydernes og deltageres behov. Undervisningsministeren vedtog 3. maj 2004 at gøre forsøgsordningen med fleksibelt tilrettelagte prøver permanent (Se afsnit 10.2, side 69).

Af selvevalueringerne fremgår det at flere udbydere mener at det virker motiverende på deltagerne at de kan afslutte de forskellige trin med prøve. Udbyderne skriver endvidere at de beståede prøver er med til at dokumentere over for omverdenen, det vil sige arbejdsgivere og uddannelsessteder, at deltagerne har opnået reelle kompetencer og kvalifikationer gennem FVU. Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole skriver at prøverne er med til at sende et signal om at undervisningen tages alvorligt. Mange af udbyderne er inde på at deltagerne får øget selvtillid af at bestå en prøve. Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole beskriver det på følgende måde:

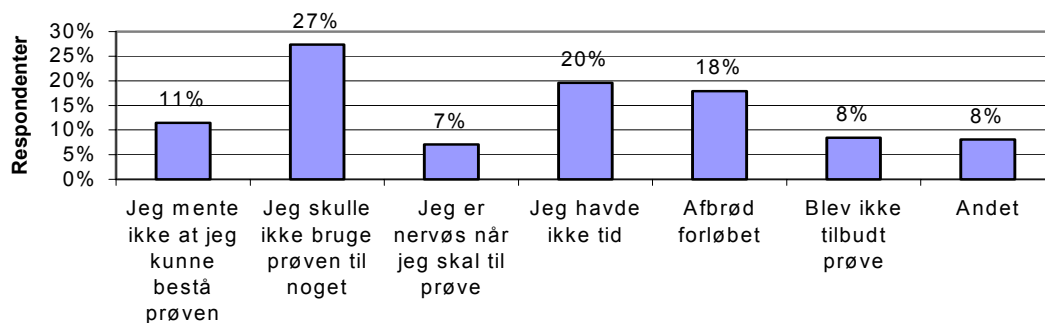
Der findes ingen nyudsprungne studenter, der i glæde og stolthed overgår det menneske, som efter talrige nederlag i skolen nu står med et bevis på, at det trods alt godt kan lykkes.

I denne forbindelse nævner flere udbydere at de gør meget ud af at vejlede deltagerne i forhold til om de er klar til at gå til prøve, så de netop undgår nederlag.

Et par udbydere nævner at det er en generel svaghed at prøverne fjerner fokus fra det væsentlige i undervisningen, nemlig hvordan deltagerne bliver bedre til dansk og matematik. I stedet fokuseres på hvordan deltagerne bliver bedre til at bestå prøverne.

Med hensyn til prøveaktiviteten så fremgår det af Amsrådsforeningens FVU-statistik at 39 % af det samlede antal holddeltagere gik til prøve i 2003. 61 % af deltagerne gik således ikke til prøve. Deltagerundersøgelsen giver et indtryk af hvilke årsager der ligger til grund for at nogle deltagere fravælger prøven. Dette fremgår af figur 3.

Figur 3
Hvad var den vigtigste grund til at du valgte ikke at gå til prøve? (n = 296)

Kilde: deltagerundersøgelsen spørgsmål 14

Af figur 3 fremgår det at 27 % af respondenterne angiver det at de ikke skulle bruge prøven til noget som den vigtigste årsag til ikke at gå til prøve. 20 % af respondenterne angiver at de ikke havde tid til at tage prøven, mens 18 % svarer at de afbrød forløbet. Spørgsmålet om afbrud eller frafald er behandlet særskilt i afsnit 11.4 på side 78. 11 % angiver endvidere at de ikke mente de kunne bestå prøven som vigtigste årsag, mens 7 % angiver nervøsitet for prøver som vigtigste årsag til ikke at gå til prøve. Endelig angiver 8 % at de ikke blev tilbudt en prøve. Dette kan være udtryk for at udbyderne ikke i alle tilfælde informerer deltagerne tilstrækkeligt om mulighederne for at gå til prøve.

Tabel 3, der er baseret på data fra selvevalueringsrapporterne, giver et indtryk af forskelle mellem de ti udbyderes prøvefrekvenser.

Tabel 3
Prøvedeltagelse 2003/04

	Antal holddeltagere i alt	Antal holddeltagere der har gennemført et FVU-forløb og afsluttet det med prøve	Antal holddeltagere der har gennemført et FVU-forløb og afsluttet det med prøve i procent
AOF Holbæk	115	65	57 %
VUC Sønderjylland	1003	468	47 %
Tørring Uddannelsescenters			
Daghøjskole	146	62	42 %
VUC Ribe Amt	1526	615	40 %
VUC Nordsjælland*	374	121	32 %
VUC Fyn	1029	173	17 %
KursusCentret i Haslev	279	28	10 %
Aarhus Tekniske Skole	637	4	1 %
AMU Nordjylland**	92	*	-
LOF Viborg***	22	**	-
Sum	5247	1328	-

Kilde: Selvevalueringsrapporterne

Anmærkning: Det skal bemærkes at der hos mange af udbyderne er en lige så stor andel af deltagere som ikke gennemfører FVU, men stadig går til prøve. Det gælder fx VUC Fyn. Prøvedeltagelsen er derfor totalt set større hos de enkelte udbydere end tabellen indikerer.

* Tallene fra VUC Nordsjælland vedrører kun afdelingen i Helsingør.

** AMU Nordjylland har ikke opgivet tal for 2003/04, men i 2002/03 afsluttede 60 ud af 183 med prøve.

*** LOF Viborg har ikke opgivet de rigtige tal for 2003/04, men i 2002/03 gik to personer til prøve.

Tabel 3 viser at AOF Holbæk havde den højeste relative prøvedeltagelse blandt de ti udbydere idet 57 % af holddeltagerne gik til prøve. Anderledes ser det ud på Aarhus Tekniske Skole. De havde en relativ stor FVU-aktivitet i 2003/04 på 637 holddeltagere, men her gik kun 1 % af dem til prøve. Grunden til den lave prøvedeltagelse er at Aarhus Tekniske Skole primært bruger FVU som støtteundervisning for skolens andre uddannelser. Underviserne mener derfor ikke at deltagere skal bruge FVU-prøven til noget fordi de aflægger prøver på de andre uddannelser.

Tabel 3 tyder ikke på en entydig sammenhæng mellem udbydertype og deltagervolumen på den ene side og prøvedeltagelse/prøvefrekvens på den anden side: Fx ligger oplysningsforbundene og daghøjskolerne i hver sin ende af skalaen ligesom prøvedeltagelsen varierer betydeligt når man sammenligner de fire VUC'er.

Af besøgene fremgik det at man hos nogle udbydere ser prøverne som et centralt element i undervisningen og i høj grad opfordrer deltagerne til at gå til prøve. Det er de udbydere som har en relativ høj prøvedeltagelse. Hos andre udbydere presser man ikke på, og her er det kun en lille andel af deltagerne der går til prøve.

Udbyderens og ikke mindst lærernes holdning til prøverne ser således umiddelbart ud til at smitte af på deltagernes prøvelyst. Hovedparten af de deltagere vi talte med under besøgene, var endvidere meget positive over for prøverne idet de giver dem et bevis for at de har lært noget.

I selvevalueringsrapporterne giver udbyderne forskellige bud på hvorfor nogle deltagere vælger, og andre fravælger prøven: Tre udbydere mener at flere deltagere vælger at gå til prøve hvis underviseren opfordrer dem til det. En udbyder skriver at prøvedeltagelsen hænger sammen med hvorvidt andre deltagere på holdet vælger at gå til prøve, mens en anden udbyder nævner at de deltagere som skal videre i uddannelsessystemet eller ud på arbejdsmarkedet, ofte vælger at gå til prøve da de finder det vigtigt at have et "bevis" for hvad de har lært. Af møderne med virksomhedsrepræsentanterne fremgik det at prøven var vigtig for nogle virksomheder idet den efter deres mening indikerede om deres medarbejdere havde fået noget ud af undervisningen eller ej. Andre virksomhedsrepræsentanter tillagde dog ikke prøven samme vægt.

Evalueringsgruppen vurderer at det er bemærkelsesværdigt at der er så stor forskel med hensyn til prøvedeltagelse. Dokumentationen tyder på at dette i høj grad hænger sammen med den holdning som den enkelte udbyder og lærer giver udtryk for over for deltagerne.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbyderne sikrer at deltagerne får fyldestgørende informationer om prøvernes formål, indhold og form samt prøvernes betydning for deltageren.

10.2 Det fleksible prøvesystem

Der er generel tilfredshed med det fleksible prøvesystem der betyder at deltagerne kan gå til prøve når de er klar til det. Flere af amternes FVU-konsulenter vurderer at det nuværende fleksible prøvesystem er et fremskridt fordi det skaber sammenhæng mellem den konkrete undervisning og muligheden for at gå til prøve i faget. Besøgene bekræftede også at mange af udbyderne anser det som en stor styrke at prøvesystemet er fleksibelt. Det at prøverne kan aflægges ved afslutningen af et undervisningsforløb betyder at deltagerne oplever prøven som en naturlig del af forløbet. Samtidig tilgodeser det fleksible prøvesystem de deltagere som er tilknyttet arbejdsmarkedet, i og med prøverne kan aflægges uden for arbejdstiden. AOF Holbæk skriver i forlængelse heraf at prøvesystemets fleksibilitet har bevirket at flere går til prøve. Ifølge flere udbydere er det imidlertid en svaghed ved det fleksible prøvesystem at det rent administrativt og tidsmæssigt kræver mange ressourcer.

Evalueringsgruppen konstaterer at lærere og deltagere i almindelighed er tilfredse med det nuværende fleksible prøvesystem som giver deltagerne mulighed for at teste deres færdighedsniveau i forlængelse af et undervisningsforløb.

10.3 Bedømmelsesform og tilbagemelding

Et par udbydere skriver at det er en styrke at prøverne bedømmes med bestået eller ikke bestået. Hermed har deltagerne gode betingelser for at få en succesoplevelse. Dog kan det være en ulempe for deltagere hvis prøven kun lige er bestået, da de dermed kun har fået en begrænset information om deres forudsætninger for at fortsætte på næste trin. På møderne med deltagerne fremgik det at mange deltagere ønsker at tilbagemeldingen gøres mere detaljeret så det fx angives i point, procent eller med en karakter hvor godt man klarede prøven. Andre deltagere er dog tilfredse med den nuværende bedømmelsesform med bestået eller ikke bestået.

To udbydere nævner i deres selvevalueringsrapport at en svaghed ved det nuværende prøvesystem er at lærerne ikke har mulighed for at evaluere den enkelte deltagers prøveresultat idet prøverne først frigives efter seks måneder. Denne procedure betyder at hverken prøvedeltagerne eller deres lærere ser de rettede prøver og får indblik i hvilke områder deltageren trænger til at arbejde mere

med. Besøgene bekræftede denne utilfredshed. Her fremgik det at både lærerne og deltagerne er utilfredse med at prøven ikke frigives umiddelbart efter bedømmelsen. Flere lærere understregede endvidere vigtigheden af at få lov at se deltagerens rettede prøver så denne indsigt bl.a. også kan danne udgangspunkt for at tilrettelægge deltagerens eventuelle fremtidige undervisning.

Evalueringsgruppen kan tilslutte sig bedømmelsesformen bestået/ikke bestået. På den anden side gør en sådan meget generel bedømmelse det endnu vigtigere at der formidles en mere specifik bedømmelse til deltagerne hvilket er et argument for at prøvebesvarelsen frigives hurtigt. Under alle omstændigheder finder evalueringsgruppen det dog uhensigtsmæssigt at prøverne ikke gøres tilgængelige for lærere og deltagere så deltagerne får mulighed for at få en brugbar tilbagemelding på deres prøveresultat.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold ændrer prøvesystemet således at det sikres at den enkelte deltager har mulighed for at få en hurtig og uddybet tilbagemelding på sin prøvebesvarelse.

10.4 Prøvernes indhold

Generelt mener deltagerne at prøvernes indhold afspejler den undervisning de har modtaget. Af selvevalueringssrapporterne fremgår det dog at flere udbydere er utilfredse med prøvernes indhold. To udbydere skriver således at prøverne generelt er for lette og hermed ikke stemmer overens med niveauet på de enkelte trin. Amternes FVU-konsulenter oplever at dette især giver problemer mellem læsning trin 1 og 2 idet deltagerne ikke nødvendigvis har det skriftlige niveau der skal til for at klare sig på trin 2 i læsning selvom trin 1 er bestået. Det er problematisk, og under besøgene nævnte enkelte lærere også at det kan give den enkelte deltager et nederlag idet man ikke nødvendigvis er klar til trin 2 selvom man har bestået prøven på trin 1. Møderne med deltagerne bekræftede også at dette er et problem.

Evalueringsgruppen vurderer at det er problematisk hvis en bestået prøve ikke giver en stor sandsynlighed for at deltageren har de nødvendige faglige forudsætninger for at starte på næste trin. Afslutningsniveauet på et trin og indgangsniveauet på det næste trin skal derfor hænge bedre sammen.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold sikrer en bedre overensstemmelse mellem prøverne som afslutning på et læsetrin og indgangsniveauet på det efterfølgende trin ved at justere prøvernes sværhedsgrad så alle deltagere der består et trin, er fagligt kvalificeret til at starte på det efterfølgende trin.

Under besøgene fremhævede enkelte lærere også at det var u hensigtsmæssigt at morfemer indgik som en selvstændig del af prøven på læsning trin 2. Morfemer burde være en hjælpemiddel for den enkelte deltager, men ikke være et mål i sig selv hvilket lærerne mente det blev, når elementet indgik som en del af den endelige prøve.

Indholdet af prøverne i FVU-matematik kritiseres også i flere af selvevalueringsrapporterne. Flere udbydere nævner at prøverne indeholder for megen tekst hvilket gør det vanskeligt for en svag læser at bestå prøverne. To udbydere skriver at det er en svaghed at prøverne ikke i stor nok udstrækning afspejler hverdagsmatematik. I modsætning hertil skriver en anden udbyder at prøverne er udformet sådan at de er et godt udtryk for talforståelse, regning og basale matematiske begreber i samfundet.

Flere udbydere nævner at vægtningen af prøvens enkelte dele på læsning trin 1-4 bør ændres. En udbyder skriver at en deltager kan bestå prøven i FVU-læsning ved at opnå 41 point i den første delprøve. Det er således muligt at bestå prøven uden at besvare den anden delprøve hvor deltageren skal vise skriftlig formuleringsevne. Hovedparten af udbyderne ønsker derfor at delprøverne vægtes ligeligt, og nogle udbydere foreslår også at de enkelte delprøver skal bestås hver især for at den samlede prøve kan bestås.

Evalueringsgruppen vurderer at pointtildelingen i forhold til prøvernes enkelte dele i FVU-læsning i dag ikke fungerer optimalt. Det er u hensigtsmæssigt at deltagere kan bestå prøven uden overhoved at besvare den del af prøven der vedrører deltagerens skriftlige formuleringsevne.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold ændrer vurderingskriterierne så del et og del to på FVU-læsning 1-4 skal bestås hver for sig for at bestå den samlede prøve.

En udbyder skriver at det er problematisk at mange opgaver går igen i forskellige uger da flere deltagere har kunnet genkende prøven og måske endda har løst prøveopgaven tidligere. Dette var en indvending som gik igen under flere af møderne med deltagerne. Evalueringsgruppen finder det u hensigtsmæssigt at deltagerne har kunnet genkende prøveopgaver, og at det ikke må forekomme hvis prøvernes legitimitet skal sikres.

11 Udbytte, frafald og vejledning

Deltagernes udbytte af FVU ses i dette kapitel i forhold til såvel det personlige og sociale som videre uddannelse og arbejdsmarkedet. Desuden belyses virksomhedernes udbytte, herunder i forbindelse med virksomhedsforlagt undervisning. Da frafald og udbytte hænger tæt sammen, behandles frafald i et særskilt afsnit. Endelig belyses den vejledning i uddannelses- og erhvervs-valg som deltagerne på FVU modtager i tilknytning til deres undervisning. Vejledningen i forbindelse med optagelse og trinindplacering er derimod behandlet i kapitel **Fejl! Henvissningskilde ikke fundet.**

Tabel 4 viser deltagernes vurderinger af hvorvidt de er blevet bedre til hhv. at læse eller at regne.

Tabel 4
Er du blevet bedre til at læse/regne fordi du har gået på FVU?

	Jeg er <i>ikke</i> blevet bedre til...	Jeg er blevet <i>lidt</i> bedre til.	Jeg er blevet <i>meget</i> bedre til.
At læse (n = 728)	23 %	47 %	30 %
At regne (n = 214)	25 %	47 %	28 %

Kilde: Deltagerundersøgelsens spørgsmål 20 og 21

Som det fremgår af tabellen, er billedet i de to fag påfaldende ens idet hhv. 77 % og 75 % vurderer at de er blevet bedre til hhv. at læse eller regne. I det følgende nuanceres dette resultat i forhold til udbytte, frafald og vejledning.

Den følgende boks viser i hvor høj grad respondenterne i deltagerundersøgelsen kunne tilslutte sig en række udsagn om hhv. deres forventninger til og udbytte af FVU.

Deltagernes udsagn om hhv. deres forventninger til og udbytte af FVU

- 70 % svarede at de tillagde det enten stor betydning eller nogen betydning at få mere **selvtillid** i forhold til deres beslutning om at starte på FVU (n = 798).
- 61 % tilkendegav at de faktisk også fik mere **selvtillid** af at gå på FVU (n = 828).
- 67 % tillagde det enten stor betydning eller nogen betydning i forhold til at begynde på FVU at blive bedre til at kunne **klare opgaver i dagligdagen** (n = 798).
- 56 % svarede at de også var blevet bedre til at **klare opgaver i dagligdagen** (n = 828).
- 64 % af de der fandt spørgsmålet relevant, svarede at de tillagde det enten stor betydning eller nogen betydning i forhold til at begynde på FVU at blive bedre til at **klare en uddannelse** (n = 640).
- 53 % af de der fandt spørgsmålet relevant, mente at de så også var blevet bedre til at **klare en uddannelse** (n = 546).
- 62 % af de der fandt spørgsmålet relevant, svarede at de tillagde det enten stor betydning eller nogen betydning i forhold til at begynde på FVU at blive bedre til at **klare opgaver på jobbet** (n = 679).
- 53 % af de der fandt spørgsmålet relevant, mente at de så også var blevet til at **klare opgaver på jobbet** (n = 594).

Kilde: Deltagerundersøgelsen

Anmærkning: Med hensyn til spørgsmålene vedrørende uddannelse og job kunne man sætte kryds ved "ikke relevant". Procenttallene vedrører derfor kun de respondenter for hvem det giver mening at svare på spørgsmål i forhold til uddannelse eller job.

Tallene fra deltagerundersøgelsen illustrerer den relativt højere prioritering af personlige forhold sammenlignet med forhold der retter sig imod uddannelse og arbejde. Såvel selvevalueringsrapporterne som de efterfølgende besøg hos udbydere bekræfter at det personlige og sociale spiller en helt afgørende rolle i forbindelse med FVU.

11.1 Personligt og socialt udbytte

I overensstemmelse med deltagerundersøgelsens resultater skriver de fleste udbydere i deres selvevalueringer at FVU giver deltagerne større selvtillid og/eller mere selvværd. Dette blev også be-

kræftet ved besøgene. VUC Fyn tilføjer at ved at deltagerne opnår nogle af de "faglige kundskaber, som man altid har følt det flovt at mangle, stiger selvfølelsen, og man klarer sig bedre i mange sammenhænge." Tørring Daghøjskole skriver at der er en "høj effekt" på det personlige og sociale område, fx tør nogle nu skrive en besked til en kollega eller udfylde en timeseddel, og andre begynder "at læse andet end tegneserier". Kursuscenteret Haslev skriver at de på basis af diverse evalueringer har fået det indtryk at deltagerne har haft stor glæde af det sociale sammenhold. Og VUC Nordsjælland skriver at FVU har betydet øget social kontakt til omverdenen for mange deltagere.

Flere udbydere nævner som eksempler på udbytte af deltagelse i læsning at deltagerne bliver bedre til at hjælpe deres børn med lektier, læse og forstå formelle breve, skrive personlige breve og udfylde skemaer. Og med hensyn til udbytte af deltagelse i matematik nævnes det at deltagerne bliver bedre til at lave overslagsberegninger, beregne fradrag for renteudgifter eller kørselsfradrag. AOF Holbæk skriver at deltagerne klart får et personligt løft i forbindelse med deltagelse i matematik fordi de overvinder en nederlagsfølelse og tro på at de ikke kan lære matematik som stammer fra dårlige skoleerfaringer.

11.2 Udbytte i forhold til videre uddannelse

Et personligt og socialt udbytte i form af større selvtillid og bedre selvværd er også værdifuldt i forhold til videre uddannelse såvel som erhverv, og flere udbydere peger i deres selvevalueringer på at FVU giver deltagerne større tryghed i forhold til uddannelse generelt og mod på at fortsætte i uddannelsessystemet. Andre udsagn om positive effekter i forhold til videre uddannelse handler om at deltagerne igennem FVU opnår et mere realistisk billede af egen formåen samtidig med at de faglige færdigheder trænes. Endelig er der eksempler på at deltagere der var "dømt til pension", er blevet motiveret til omskoling gennem FVU.

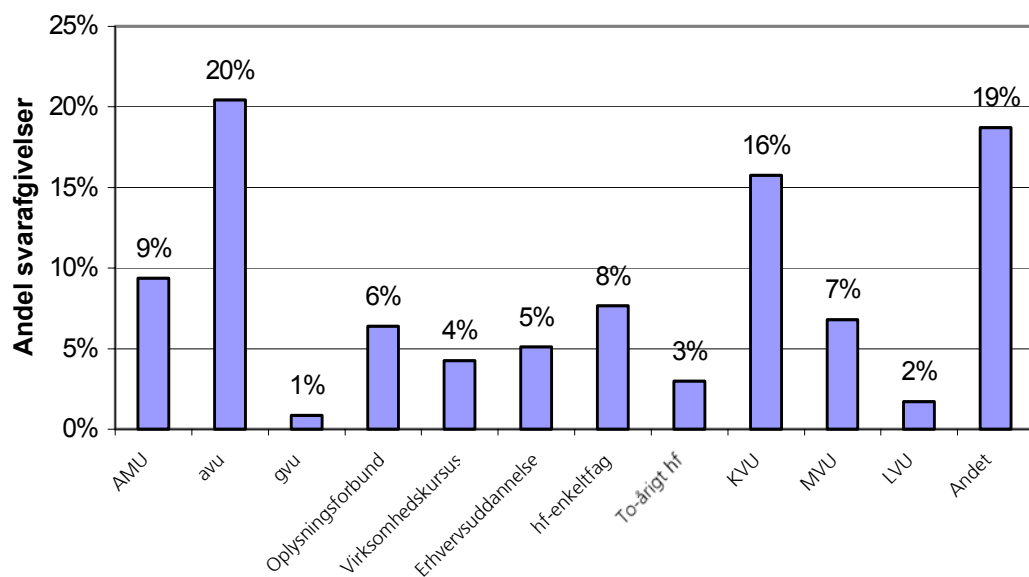
Ifølge deltagerundersøgelsen har 29 % af de der har deltaget i FVU i perioden juli 2002-juni 2003, deltaget i anden undervisning derefter. Med andre ord har 71 % ikke inden for det første år efter at de har gået på FVU, påbegyndt anden uddannelse (Det er vigtigt at huske på når man vurderer dette tal, at mere end halvdelen af respondenterne var i job både før og efter FVU-forløbet, og for denne gruppe har videre uddannelse ikke nødvendigvis været et mål).

Den følgende figur viser hvordan de FVU-deltagere der er gået i gang med en uddannelse, fordele sig på uddannelser.

Figur 4

Hvad har du gået til efter du gik på FVU?

Procentandel af de der har deltaget i undervisning efter FVU (n = 235)

Kilde: Deltagerundersøgelsen spørgsmål 28

Det ses af figur 4 at 20 % af dem der er gået i gang med en uddannelse, er fortsat på avu, og 11 % på hf, mens 5 % er startet på en erhvervsuddannelse, og 25 % er gået i gang med en kort, en mellemlang eller en lang videregående uddannelse.

Eksempler på deltageres udbytte af FVU

- En deltager fortalte at han var gået ud af 6. klasse uden at kunne læse. Gennem FVU har han nu lært at læse, og det har betydet at hvor han før i tiden kun kiggede på billeder i avisen, kan han nu læse selve artiklerne. Inden han startede på FVU, var han heller ikke i stand til at hjælpe sin søn med lektierne. Det kan han nu hvilket han er meget stolt over. I det hele taget har FVU givet ham en masse selvtillid.
- En deltager fortalte at hun startede på FVU fordi hun gerne ville lære at skrive jobansøgninger. Før hun startede på FVU, havde hun ingen planer om at tage en uddannelse da hun ikke havde lyst til at være "den dumme i klassen". Men efter at have gået på FVU har hun fået mere selvtillid og lyst og mod til at tage en uddannelse som køkkenassistent.
- En deltager fortalte at hun i høj grad har kunnet bruge det hun har lært på FVU i sit arbejde som social- og sundhedshjælper. Hun har gået på FVU sammen med sine kollegaer fra hjemmeplejen. På sit arbejde skal hun og hendes kollegaer fx skrive i såkaldte "samarbejdsbøger" hvori dagholdet og nattholdet kommunikerer sammen. Ved hjælp af FVU er hun blevet bedre til at formulere sig og til at "få essensen frem i stoffet". FVU havde fået hende til at turde mere.
- En deltager fortalte at han ved hjælp af FVU har lært at stave og skrive mere forståeligt hvilket han både har kunnet bruge i sin hverdag og på sit arbejde. Han arbejder på en virksomhed hvor medarbejdere skriver beskeder til hinanden i logbøger i forbindelse med holdskifte. FVU har gjort ham i stand til at skrive beskeder som hans kollegaer forstår, og i sin fritid tør han nu også give sig i kast med at skrive breve.
- En deltager fortalte at hun både havde haft et personligt og et arbejdsmæssigt udbytte af FVU. Hun arbejder i en kantine hvor der skal skrives dosmersedler. Før hun startede på FVU syntes hun det var meget pinligt at skulle skrive dosmersedler, men nu har hun ingen problemer med at kollegaerne læser det hun har skrevet. Det betød også meget for hende at hun på FVU har mødt andre deltagere der også har haft problemer med det faglige i folkeskolen.

Den følgende tabel 5 viser i hvilket omfang de deltagere der er startet på en uddannelse eller et undervisningsforløb, mener at de har kunnet bruge det de har lært på FVU.

Tabel 5
Synes du at du kan bruge det du har lært på FVU, på den uddannelse?
Procentandel af de der har deltaget i undervisning efter FVU (n = 235)

Slet ikke	14 %
I mindre grad	14 %
Hverken eller	6 %
I nogen grad	37 %
I høj grad	29 %

Kilde: Deltagerundersøgelsen spørgsmål 30

Som det ses af tabel 5, mener 66 % af de der har deltaget i undervisning efter FVU, at de i høj eller i nogen grad har kunnet bruge det de har lært på FVU.

11.3 Udbytte i forhold til arbejdsmarkedet

Et par udbydere giver udtryk for at de ved for lidt om deltagernes udbytte af FVU i forhold til videre uddannelse og arbejde, mens de øvrige i forskellig grad vurderer deltagernes udbytte i forhold til arbejdsmarkedet positivt. Med hensyn til udbytte for de der endnu ikke er i beskæftigelse, skriver flere at FVU øger chancerne for at få arbejde fordi det styrker kvalifikationer der fx er nyttige i forbindelse med jobsøgning, og en udbyder tilføjer at de anvender jobansøgninger som undervisningsmateriale og giver dermed deltagerne "en skabelon for at skrive andre ansøgninger helt på egen hånd".

Med hensyn til udbytte for de der er i beskæftigelse, skriver nogle udbydere i deres selvevalueringsrapporter at FVU kan hjælpe ansatte der deltager i virksomhedsforlagt undervisning, med at bevare jobbet når kravene vokser. FVU betyder for nogle at de får lettere ved at klare sig på arbejdet, og at de fungerer bedre i hverdagen, mens FVU for andre kan det være en adgangsbillet til nye jobfunktioner eller måske jobskifte. Som et eksempel på at deltagerne kan have gavn af FVU i deres hverdag, skriver VUC Ribe Amt at der er virksomheder som giver udtryk for at "kursisterne bliver mere synlige" på arbejdspladsen "fordi de tør sige mere.

11.4 Frafald

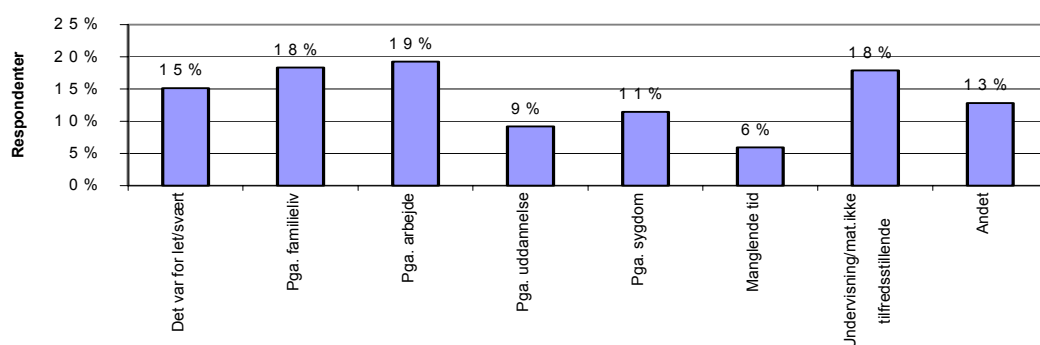
I forbindelse med besøgene gav flere lærere og ledere udtryk for at frafaldet er markant lavere på de forlagte hold end på de almindelige hold. Dette hænger muligvis sammen med at ledelsen på

virksomhederne har en forventning om at deltagerne gennemfører FVU-forløbet når det ligger i arbejdstiden. Samtidig kan kollegernes tilstedeværelse udgøre en motiverende faktor for den enkelte deltager.

Ifølge deltagerundersøgelsen har 27 % af respondenterne på et eller andet tidspunkt afbrudt et FVU-forløb. Dette tal svinger dog i forhold til etnisk baggrund således at 24 % af de respondenter der er født i Danmark, mens 34 % af de respondenter der ikke er født i Danmark, har prøvet at afbryde et forløb.

Figur 5 giver et indtryk af de vigtigste grunde til at afbryde et FVU-forløb.

Figur 5
Hvorfor afbrød du på FVU? (n = 218)
I procent af dem der har afbrudt

Kilde: Deltagerundersøgelsen spørgsmål 5.

Anmærkning: Respondenterne havde mulighed for at sætte flere kryds.

Figur 5 viser at 19 % angiver at de har afbrudt på grund af arbejde, mens 18 % peger på hhv. familieleiv og utilfredsstillende undervisning.

En række af amternes FVU-konsulenter nævner at der i forbindelse med virksomhedsforlagt undervisning er mindre fravær og frafald blandt deltagerne hvilket giver en større kontinuitet i undervisningsforløbet. Den højere gennemførselsprocent kan skyldes at virksomhedshold ofte er

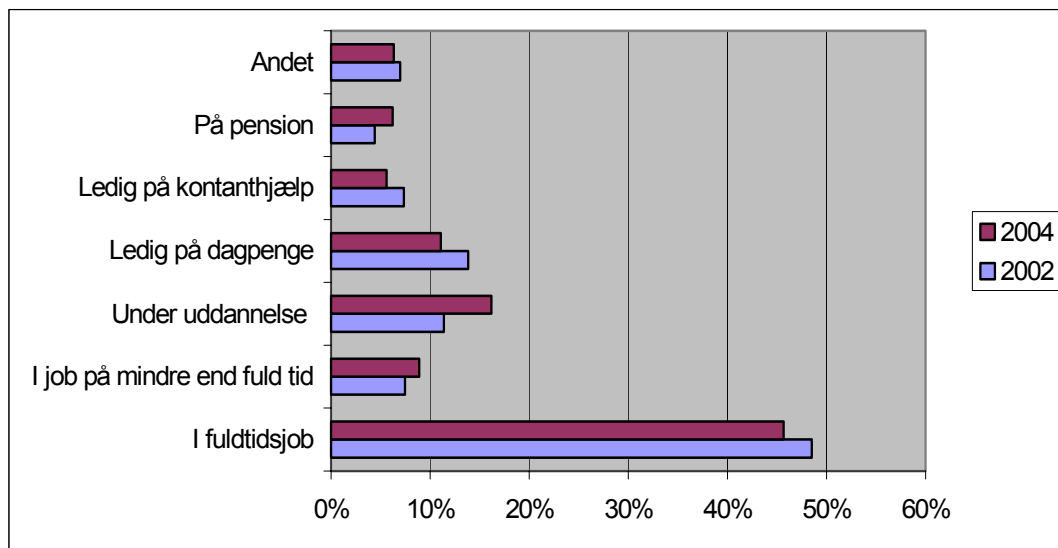
lukkede hold hvor deltagerne kender og er trygge ved hinanden, og at undervisningen foregår i arbejdstiden.

Evalueringsgruppen vurderer at yderligere tilpasning til målgruppen af rammerne for undervisningen kan reducere det frafald der hænger sammen med barrierer i arbejds- og familieliv.

11.5 Ændringer i deltageres socioøkonomiske status

I forbindelse med deltagerundersøgelsen blev deltagerne spurgt om deres tilknytning til arbejdsmarkedet før deres FVU-forløb (juni 2002) og omkring to år efter (maj-juni 2004). Figur 6 viser de ændringer der er sket i løbet af de to år.

Figur 6: Deltageres socioøkonomiske status i hhv. juni 2002 og maj-juni 2004 (hhv. n = 816 og n = 821)

Kilde: Deltagerundersøgelsen spørgsmål 25 og 26.

Som figur 6 viser, er der kun tale om marginale ændringer når man ser på den samlede gruppes profil efter de to år: Fx var hhv. 49 % og 7 % i fuldtidsjob eller deltidsjob i juni 2002, mens hhv. 46 % og 9 % var i fuldtidsjob eller deltidsjob i juni 2004. Der kan dog konstateres to væsentlige ændringer over de to år: Dels er gruppen af ledige blevet mindre fra hhv. 14 % på dagpenge og 7 % på kontanthjælp (= 21 %) og til 11 % på dagpenge plus 6 % på kontanthjælp (= 17 %) i

2004. Dels er gruppen under uddannelse vokset fra 11 % til 16 %. Det er dog ikke muligt ud fra dette talmateriale at afgøre hvorvidt ændringerne skyldes FVU eller andre forhold.

11.6 Virksomhedernes udbytte

Med hensyn til den virksomhedsforlagte undervisning gav virksomhedsrepræsentanterne ved besøgsmøderne ikke noget entydigt billede af hvilket udbytte virksomhederne havde fået af at deres medarbejdere havde gået til FVU. Virksomhedernes forventninger til udbyttet var også meget forskellige, men også her blev det bemærket at deres medarbejdere ofte fik mere selvværd. På nogle virksomheder bruger man FVU til at fastholde medarbejderne i perioder med produktionsnedgang. På andre virksomheder opfatter FVU som en nødvendig støtte til virksomheden der skal leve op til høje kvalitets- og sikkerhedskrav. Og hvis medarbejderne ikke kan læse en instruks, giver det også virksomhederne problemer.

Nogle virksomheder gav deres medarbejdere FVU-tilbuddet for at styrke den daglige kommunikation i virksomheden, fx fremhævede nogle virksomheder at medarbejderne var blevet bedre til at udfylde logbøger, og et andet sted fremhævede man at de tosprogede og danske medarbejdere var blevet bedre til at kommunikere med hinanden.

Nogle virksomheder tilbød deres medarbejdere FVU som en del af den almindelige kompetenceudvikling. En virksomhed inddrog således FVU i forbindelse med medarbejderudviklingssamtalerne. På disse virksomheder bliver arbejdet tilrettelagt i selvstyrende grupper, og man oplevede at medarbejderne blev mere udadvendte og påtog sig flere typer af opgaver, fx referatskrivning og budgetlægning. Og der var eksempler på at medarbejderne var begyndt at gå til flere kurser og videreudanne sig i højere grad. I en multinational koncern vurderede man at medarbejdernes udbytte af FVU havde været så stort at de gerne så noget tilsvarende gennemført i datterselskaber i andre europæiske lande.

11.7 Evalueringsgruppens vurdering af udbyttet af FVU

Det står som et karakteristisk træk ved FVU at deltagernes udbytte i høj grad knytter an til udvikling af personlige og sociale kompetencer – ikke mindst udsagn om deltagernes selvværd og selvtillid går igen. Derfor skal man også være særdeles varsom med at konkludere på basis af statistik der kun viser marginale socioøkonomiske ændringer, at FVU har en begrænset betydning. Tværtimod betyder FVU for nogle deltagere at deres liv ændrer sig væsentligt, og at helt nye muligheder åbner sig i forhold til såvel privatlivet som uddannelse og arbejde. Det er samlet set evalueringsgruppens vurdering at de måder hvorpå FVU-loven bliver udmøntet i praksis hos udbyderne, lever op til lovens formål i forhold til at styrke voksnes muligheder for aktiv medvirken i alle sider af samfundslivet.

Virksomhedernes udbytte fremstår noget diffust eftersom at nogle virksomheder mest hælder til at se FVU som et personalegode, mens andre betragter FVU som en nødvendig opkvalificering af medarbejderne, fx med henblik på at kunne leve op til nye standarder for sikkerhed og kvalitets-sikring eller for at styrke kommunikationen mellem virksomhedens ansatte. Hertil kommer at udbydere generelt har et begrænset indblik i såvel deltagernes som virksomhedernes udbytte. Mange udbydere kan nævne eksempler på deltagere der har fået et væsentligt udbytte af FVU, men der er sjældent tale om et mere systematisk overblik over hvad deltagerne har kunnet anvende FVU til.

Evalueringgruppen anbefaler

- at udbydere lægger vægt på at indsamle information om deltagernes og virksomhedernes udbytte af FVU og gør mere ud af at formidle denne viden til virksomheder og nøglepersoner i rekrutteringsprocessen.

11.8 Uddannelses- og erhvervsvejledning

Mange deltagere gav i forbindelse med besøgene udtryk for at de ikke havde modtaget uddannelses- og erhvervsvejledning på en systematisk måde. VUC Fyn skriver at mange deltagere ikke er afklarede med hensyn til jobønsker når de starter på FVU, og at denne afklaring ofte først kommer senere i forbindelse med undervisning og vejledning: "Man begynder at turde stille mod konkrete uddannelses- og jobmål". AMU Nordjylland skriver at de gør meget ud af at vejlede/rådgive kursisterne både i forbindelse med afklaringsforløbet via samtalen og i selve undervisningen, herunder hvad deltagerne "skal arbejde med for at realisere deres ønsker". Og VUC Fyn nævner at vejledningen fx kan handle om hvordan man passer sin skole og kommer til tiden, eller om diverse hjælpemidler man som fx stavehandicappet kan få. VUC Nordsjælland skriver at der foregår studie- og erhvervsvejledning i forbindelse med undervisningen, og at en uddannelsesvejleder orienterer hvert hold om VUC's egne tilbud.

LOF Viborg har tilknyttet jobkonsulenter som undervisere og deltagere kan trække på. Også Tørring Daghøjskole har jobkonsulenter der holder til på et såkaldt jobværksted hvor man kan "bestille en vejledningssamtale eller drysse ind med et spørgsmål". De vurderer at de som daghøjskole har "en lang vejledningstradition" og "er gode til at støtte deltagerne i forhold til deres videre forløb".

VUC Fyn mener at det er en fordel hvis underviser og vejleder er den samme person eller som alternativ har et tæt samarbejde fordi vejledningsbehov ofte dukker op i forbindelse med undervisningen. Det nævnes også som en fordel hvis samtalerne kan gennemføres når der er behov for dem. Og VUC Nordsjælland påpeger at det er positivt at vejledningen er praksisnær og opleves som vedkommende for deltagerne.

Af mere kritiske bemærkninger skriver VUC Sønderjylland at selvom erfaringerne med vejledning generelt er gode, er det meget op til deltagerne selv at opsøge vejledning. De foreslår derfor både en mere formaliseret vejledning undervejs (gennemførelsesvejledning) og vejledning efter endt FVU (udslusningsvejledning). Også VUC Nordsjælland er foranlediget af selvevalueringsprocessen blevet opmærksom på at der er behov for en mere systematisk indsats, herunder evaluering af FVU-forløbene med særligt henblik på det videre uddannelses og erhvervsperspektiv. Desuden gør de opmærksom på at der er behov for efteruddannelse på området, også for undervisere der har deltaget i det obligatoriske modul om studie- og erhvervsvejledning.

VUC Fyn mener det er umuligt at støtte hver enkelt deltager optimalt på grund af manglende ressourcer, og at det ville være en styrke hvis man kunne hjælpe deltagerne videre "i det øvrige system hvis de har særlige behov".

Evalueringsgruppen kan konkludere at det er vigtigt at deltagerne tilbydes uddannelses- og erhvervsvejledning af høj kvalitet fra start til slut for at styrke deres muligheder for videre uddannelse og karriere.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbyderne sikrer at deltagerne modtager vejledning før trinindplacering, undervejs i den løbende undervisning og ved afslutningen af FVU-forløb. Vejledningens fokus bør i overensstemmelse med formålet for FVU være rettet mod såvel deltagernes personlige og sociale udvikling som videre uddannelse og erhverv.

12 De ti udbyderes FVU-udbud

I dette kapitel præsenteres de ti udbydere der har medvirket i evalueringen af FVU. Præsentationen tager udgangspunkt i udbydernes selvevalueringsrapporter, og de indtryk besøgene hos de enkelte udbydere efterlod. Da selvevalueringsrapporterne er udarbejdet på grundlag af de samme spørgsmål, og da møderne i forbindelse med besøgene var struktureret ens, nemlig i forhold til selvevalueringens temaer, har der været et godt grundlag for at kunne belyse temaerne på en systematisk måde.

Der indgår i alt fire VUC'ere, to daghøjskoler, to oplysningsforbund, et AMU-center og en erhvervsskole, og tilsammen giver disse ti cases et godt indtryk af bredden i FVU-udbuddet. Ved gennemgangen af de ti udbydere fremhæves nogle karakteristiske forhold ved den enkelte udbyders håndtering af FVU-tilbuddet, og der fokuseres på et par temaer som ud fra en samlet vurdering er særligt interessante hos den pågældende udbyder.

De udvalgte temaer giver dog på ingen måde et dækkende billede af den enkelte udbyders praksis, men derimod et indblik i væsentlige aspekter ved den FVU-aktivitet som udfolder sig hos den enkelte udbyder, og som evalueringsgruppen særligt har ønsket at fremhæve. At et forhold ikke er nævnt i forbindelse med tilbagemeldingen i dette kapitel, er ikke et udtryk for at det ikke er indgået i den samlede evaluering. I rapportens generelle kapitler vil der således løbende være beskrivelser og vurderinger som bygger på det omfattende selvevalueringsmateriale.

Når man sammenligner de fire VUC'er med de øvrige udbydere både i forhold til selvevalueringsrapport og besøg, får man et slående indtryk af de forskellige vilkår som gælder for på den ene side små udbydere der er orienteret mod et mindre lokalområde, og de amtsbaserede VUC'er der dels har et helt amt som opland, dels avu- og hf-undervisning som FVU kan tænkes sammen med.

Nedenstående tabel er en oversigt over nøgletal for de ti udvalgte udbydere.

Tabel 6
Nøgletal for de ti udbydere, 2003/04

	Antal hold i alt	Heraf i læsning	Heraf i matematik	Antal holddeltagere
AMU Nordjylland	45	43	2	92
AOF Holbæk	9	7	2	115
KursusCentret i Haslev	16	16	0	279
LOF Viborg	2	1	1*	22
Tørring Uddannelses-centers Daghøjskole	16	12	4	146
VUC Fyn	94	73	21	1029
VUC Nordsjælland	26	20	6	374
VUC Ribe Amt	110	93	17	1528
VUC Sønderjylland	183	131	52	1025
Aarhus Tekniske Skole	38	28	10	637
Sum	538	424	115	5247
Gennemsnit	53,8	42,4	11,5	524,7

Kilde: Selvevalueringsrapporterne.

Anmærkninger: For tilsvarende oversigter over de ti udbydere se Tabel 1 vedrørende forlagt undervisning på side 37, Tabel 2 vedrørende antal lærere på side 53 og Tabel 3 vedrørende prøvedeltagelse på s. 67. Tallene fra VUC Nordsjælland vedrører kun afdelingen i Helsingør.

* På holdet blev der både undervist i dansk og matematik

12.1 Aarhus Tekniske Skole

Aarhus Tekniske Skole indgår som den eneste erhvervsskole blandt de ti udvalgte udbydere. Dette skal sammenholdes med at en meget begrænset andel af den samlede FVU-aktivitet foregår på landets erhvervsskoler. Selvevalueringsrapporten gav et godt grundlag for besøget.

Deltagerne på FVU på Aarhus Tekniske Skole er primært eud-elever fra grundforløb eller elever som er i gang med skolepraktik på teknisk skole, købmandsskolen eller tandteknikerskolen, og som benytter FVU som et ekstra tilbud. Evalueringsgruppen fik det indtryk at FVU lagde sig tæt op ad den undervisning som eleverne modtager i forbindelse med deres erhvervsuddannelse, men der var også eksempler på at læseundervisningen i væsentlig grad rakte ud over indholdet i disse.

Fordelen ved denne brug af FVU er at man får fat på eud-elever (blandt andet gennem screening) der har behov for yderligere grundlæggende undervisning i læsning og regning. Dette har efter alt at dømme haft en positiv indvirkning på gennemførelsesfrekvensen.

På den anden side er der efter evalueringsgruppens vurdering også nogle problemer ved denne måde at udmønte FVU på: Formelt set er FVU-tilbuddet møntet på deltagere over 18 år, mens mange eud-elever ikke er fyldt 18 år. Hertil kommer at formålet med FVU er bredere end at være støtteundervisning, i dette tilfælde til erhvervsskoleundervisning. Endelig rummer denne måde at håndtere FVU på i sig selv forklaringen på at kun 4 ud af 475 holddeltagere som i 2003/04 gennemførte et FVU-forløb, valgte at gå til FVU-prøve.

Evalueringsgruppen har forståelse for den måde Aarhus Tekniske Skole anvender FVU på, men det må overvejes om det er FVU-lovgivningen som sådan der skal bruges til at løfte opgaven med at kompensere for erhvervsskoleelevers manglende grundlæggende færdigheder.

12.2 AMU Nordjylland

AMU Nordjylland indgår som det eneste AMU-center blandt de ti udvalgte udbydere. Dette skal sammenholdes med at en meget begrænset andel af den samlede FVU-aktivitet foregår på landets AMU-centre.

AMU Nordjyllands selvevalueringsrapport er udarbejdet af uddannelseschefen sammen med de tre FVU-lærere – og dermed er rapporten en sammenfatning af de individuelle bidrag. Nogle af svarene i selvevalueringsrapporten er meget kortfattede. Det gælder fx i forhold til vurdering af rammerne for undervisningen. Besøget gav dog mulighed for at indhente supplerende information.

AMU Nordjylland har fortrinsvis FVU-læsning, og deres deltagere er i overensstemmelse med AMU-centrenes traditionelle målgruppe primært ufaglærte som typisk har forladt skolesystemet efter folkeskolens 9. klasse. I de seneste år er det blevet muligt at lægge FVU ind i længerevarende kursusforløb så læseundervisningen kan understøtte den faglige indlæring. Det benytter AMU Nordjylland sig i høj grad af idet størstedelen af deres kursister modtager FVU som led i et fagligt kursusforløb.

Evalueringsgruppen finder det positivt at der etableres læseundervisning for at støtte deltagerens udbytte af faglige kurser. Men det er også vigtigt at den side af formålet som handler om "at styrke voksnes forudsætninger for aktiv medvirken i alle sider af samfundslivet", medtænkes i undervisningen så sigtet med FVU ikke bliver for snævert fordi det er ren støtteundervisning.

AMU Nordjylland har ikke virksomhedsforlagte hold hvilket kan overraske i betragtning af AMU's traditionelt tætte forhold til erhvervslivet, og det faktum at netop kortuddannede er AMU's centrale målgruppe. Ifølge AMU Nordjylland er det en væsentlig barriere for arbejdsgiverne hvis undervisningen skal ligge i arbejdstiden, og en tilsvarende barriere for arbejdstagerne hvis undervisningen skal ligge uden for arbejdstiden.

Evalueringsgruppen vurderer at nogle af de gode erfaringer med virksomhedsforlagt undervisning i arbejdstiden også må kunne bruges i Nordjylland. Når det fx er vigtigt for virksomheder at deres medarbejdere kan læse og skrive for at kunne leve op til de krav som følger af virksomhedernes kvalitets- og sikkerhedssystemer, er der et interessefællesskab mellem virksomhederne og udbydere af FVU.

12.3 AOF Holbæk

AOF Holbæk indgår som det ene af to oplysningsforbund blandt de ti udvalgte udbydere. AOF Holbæk arbejder tæt sammen med AOF Holbæk Daghøjskole, og de begge har driftsoverenskomster med Vestsjællands Amt. AOF Holbæk er meget bevidst om vigtigheden af et godt samarbejde mellem de forskellige udbydere af FVU i et geografisk område, fx med henblik på holddannelse og henvisning til andre udbydere der tilbyder undervisning på trin man ikke selv udbyder.

AOF Holbæks selvevalueringsrapport er udarbejdet af skolelederen sammen med de tre FVU-lærere og har været et godt udgangspunkt for det efterfølgende besøg. AOF Holbæk er en mindre udbyder der i 2003/04 havde fem lærere der underviste på ni hold, heraf tre som forlagt undervisning. Deltagerne fordeler sig på dagundervisning hvor størstedelen af deltagerne er ledige på dagpenge eller kontanthjælp, og aftenundervisning hvor størstedelen af deltagerne er i beskæftigelse. AOF Holbæk oplever at det kan være svært at få kommunerne til at finansiere kontanthjælpsmodtageres deltagelse i dagtimerne, og at dette er en barriere i forhold til at øge aktiviteten.

Som det fremgår af Tabel 3, side 67, at AOF Holbæk har den største andel af deltagerne der går til prøve, blandt de ti udbydere – 65 ud af 115 – eller 57 % – vælger at gå til prøve. AOF Holbæk skriver i deres selvevalueringsrapport i forbindelse med FVU-matematik at det for deltagere der skal i gang med en uddannelse, kan være godt at have et bevis på noget man kan, ligesom det kan være en god øvelse at gå til prøve. Nogle deltagere vælger at gå til prøve for at bevise over for sig selv at de kan klare kravene.

Selvom AOF Holbæk forholder sig kritisk til en række forhold vedrørende prøverne, herunder bedømmelsesformen og prøvernes indhold, afspejler den høje prøvfrekvens efter evalueringsgrup-

pens opfattelse at AOF Holbæk grundlæggende forholder sig positivt til det at gå til prøve, og at man er bevidst om fordele og ulemper ved prøvesystemet.

Evalueringsgruppen deler AOF Holbæks vurdering af skolesamarbejdets vigtighed, ikke mindst i forhold til at udbydere i et geografisk område samarbejder om holdoprettelse og henvisning af deltagere til andre udbydere når man ikke selv kan tilbyde relevant undervisning.

12.4 KursusCentret i Haslev

KursusCentret Haslev indgår som en af to daghøjskoler blandt de ti udvalgte udbydere. Kursets selvevalueringsrapport har den svaghed at svarene på EVA's spørgsmål enten er delt op i to svar – et fra hver af de to lærere – eller i nogle tilfælde kun består af den ene lærers svar som den anden tilslutter sig. Hvad lederen mener, eller i hvilket omfang der er tale om en fælles forståelse på institutionen, fremgår derimod ikke. På besøget blev evalueringsgruppen bekræftet i at der ikke synes at være en fælles faglig-pædagogisk tilgang til håndteringen af FVU på KursusCentret Haslev.

KursusCentret Haslev har den praksis at de udbyder en samlet pakke under betegnelsen "Dansk FVU og edb" som omfatter ca. 20 timers undervisning pr. uge i 20 uger inklusive FVU-læsning på alle fire trin. Ifølge kursuscenterets selvevalueringsrapport var der i 2003/04 i alt 16 danskhold – fire på hvert trin – med i gennemsnit 17 deltagere på hvert hold. Dette dækker således i praksis fire "pakkehold". Da de fire trin ifølge bekendtgørelsen hver er på 40-60 timer, indebærer det at FVU-delen må udgøre mindst 160 og højst 240 timer. De resterende 160-240 timer er derfor formelt set noget andet end FVU, herunder undervisning i edb. Selvom det kan være givende for deltagerne at følge FVU sammen med andre fag, gør modellen det vanskeligt at målrette FVU-tilbuddet.

Denne særlige måde at administrere FVU på giver anledning til flere overvejelser. For det første kan det anføres at hvis alle optages på samme hold og undervises i samme antal timer uanset hvilket trin de befinder sig på ved optagelsen, er det svært at se hvordan det kan være foreneligt med trinindplaceringssystemet der handler om at tilbyde relevant undervisning i et bestemt antal timer afhængig af deltagerens faglige niveau. For det andet betyder modellen at der er mulighed for at tilrettelægge undervisningen i forhold til den enkelte deltager med et timetal som langt overstiger det som er muligt når man alene henholder sig FVU-bekendtgørelsens rammer.

Modellen indebærer at holdene bliver meget uhomogene da deltagerne i princippet befinder sig på samme hold i hele perioden uafhængigt af den enkeltes faglige progression. Man må derfor forestille sig at der i alt fald i slutningen af forløbene vil være deltagere som fagligt spænder fra læsning 1 til læsning 4 – hvilket stiller krav til lærerne om differentieret undervisning. Sammenholdes dette med de relativt store holdstørrelser der giver begrænset tid til den enkelte deltager, in-

debærer modellen store pædagogiske udfordringer for lærerne. Samlet giver ovenstående anledning til at overveje om kursuscenterets FVU-tilbud er i tilstrækkelig overensstemmelse med intentionerne bag loven.

12.5 LOF Viborg

LOF Viborg indgår som det ene af to oplysningsforbund blandt de ti udvalgte udbydere. LOF Viborgs selvevalueringsrapport er udarbejdet af skolelederen sammen med tre af oplysningsforbundets FVU-lærere. I nogle af selvevalueringsrapportens afsnit bruges ordet "vi", mens der i andre afsnit bruges "jeg". Selvevalueringsrapporten kan derfor efterlade en usikkerhed om hvis vurderinger og holdninger rapporten udtrykker.

LOF Viborg er den af de ti udbydere med lavest FVU-aktivitet idet de i 2003/2004 kun havde to hold med hver sin lærer. Begge hold var virksomhedsforlagte, og ingen af deltagerne gik til prøve. Aktiviteten på LOF Viborg har været ret svingende over de seneste tre år. Således gik antallet af holddeltagere fra 12 i 2001/02, over 68 i 2002/03 til 22 i 2003/04.

LOF Viborg vurderer selv at de kunne have en langt højere aktivitet hvis økonomien i FVU var bedre. I stedet gennemføres der fx danskundervisning på den tilhørende daghøjskole hvor økonomien er bedre, og kursisterne kan have flere timer. Daghøjskolen passer således bedre til aktiveringsloven der forudsætter 30 timers ugentlig undervisning, hvilket ikke passer til FVUs timeramme.

LOF Viborg har gennemført to forløb som fjernundervisning og skriver at det har været en fordel at deltagerne inden for en uge har kunnet aflevere en opgave på det tidspunkt som passede dem bedst. Der har været op til 14 deltagere på holdene, og de har anvendt e-mails når opgaver har skullet afleveres og returneres med lærerens respons. Lærerne vurderede på besøget at deltagerne mindst skal befinde sig på FVU-læsning trin 2 for at kunne klare fjernundervisningsformen der forudsætter et vist minimum af læsefærdigheder.

Evalueringsgruppen finder fjernundervisningsformen meget perspektivrig for deltagere på matematik og læsning fra trin 2, især for deltagere med natarbejde, deltagere der bor afsides, og andre deltagere for hvem fleksibiliteten med hensyn til tid og sted er en forudsætning for deltagelse i FVU.

LOF Viborg har i alt haft fire virksomhedsforlagte hold, heraf to hold på Asmildkloster Landbrugsskole for landbrugselever og i tilknytning til to større produktionsvirksomheder to hold i arbejdstiden med fuld løn til deltagerne og SVU til virksomhederne. LOF Viborg vurderer erfaringerne fra disse forløb som meget positive og peger særligt på at der har været gode muligheder for at an-

vende materiale fra kursisternes hverdag, og at den forlagte undervisning har betydet at kursisterne har følt sig på "hjemmebane". En personalechef fra en virksomhed som LOF Viborg samarbejdede med på besøgstidspunktet, kunne bekræfte de positive erfaringer set fra deres synspunkt idet de lagde vægt på at udbyttet af undervisningen ikke kun handlede om læsning i snæver forstand, men om kommunikationsfærdigheder på arbejdspladsen i bred forstand.

Evalueringsgruppen konstaterer at det på trods af en meget begrænset samlet aktivitet har været muligt at høste positive erfaringer både med virksomhedsforlagt undervisning og fjernundervisning som har til fælles at de stiller store krav til fleksibilitet hos lærere og ledelse i forhold til deltagerne og virksomhedernes behov og vilkår. Erfaringerne fra LOF Viborg peger dog også på at lovgrundlaget for aktivering, FVU og daghøjskoleundervisning ikke er optimalt koordinerede.

12.6 Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole

Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole indgår som en af to daghøjskoler blandt de ti udvalgte udbydere. Skolens selvevalueringsrapport er primært skrevet af skolens leder i samarbejde med de tre nuværende lærere på FVU som dog ikke har været med fra starten. Lærernes bidrag vedrører derfor især den daglige undervisning. Selvevalueringsrapporten har været et godt grundlag for møderne i forbindelse med besøget på skolen.

Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole har haft et fald i aktiviteten fra 2002/03 til 2003/04 og havde i sidstnævnte år i alt 4 hold i matematik og 12 hold i læsning, heraf to virksomhedsforlagte hold i læsning. Alle kommende deltagere inviteres til en individuel samtale før kursusstart både for at vejlede om FVU-forløbet og afdække færdigheder med henblik på trinindplacering, men også for at skabe tryghed og gensidig tillid. Samtalen der kan komme vidt omkring og fx berøre et område som social arv, munder ud i en test. Skolen opfatter trinindplaceringssystemet som et nyttigt pædagogisk værktøj, men lægger vægt på at deltagerne får en individuel og personlig indgang til FVU.

Evalueringsgruppen fik indtryk af et godt og trygt læringsmiljø på skolen og anerkender skolens bestræbelser på at forene det mere tekniske og færdighedsorienterede i form af test og trinindplacering med de mere social-psykologiske tiltag.

Selvom skolen er forankret i den prøvofri folkeoplysningstradition og er meget opmærksom på deltagerne behov, er der en afklaret og meget positiv opfattelse af prøvesystemet som omtales som "en gave for læse- og staveundervisningen" hvor deltagerne oplever at de bliver taget alvorligt. Skolens holdning til prøverne afspejler sig i at 62 ud af 146 deltagere i 2003/04 – eller 42 % – gennemførte et FVU-forløb med prøve. På rene virksomhedshold har man endda oplevet at prøve-

deltagelsen oversteg 90 %. På skolen opfatter man det dog som en begrænsning at der ikke er mulighed for at give deltagerne deres prøver tilbage med bedømmelse og kommentarer.

Evalueringsgruppen konstaterer at det er muligt at bruge prøvesystemet som et positivt element i FVU og kan tilslutte sig at det pædagogisk set er uheldigt at der ikke er mulighed for at give de deltagere der går til prøve, en konkret indholdsmæssig tilbagemelding på prøven.

12.7 VUC Fyn

VUC Fyn indgår som en af fire udbydere fra VUC-området blandt de ti udvalgte udbydere. VUC Fyn havde i 2003/04 73 hold i læsning og 21 hold i matematik, og af de 94 hold var 10 virksomhedsforlagte. VUC Fyn er en stor institution med ni uddannelsesafdelinger fordelt over hele Fyn hvilket afspejler sig i at der er 35 lærere til at undervise på de 94 hold. Med andre ord underviser hver lærer på i gennemsnit to til tre hold.

Selvevalueringsrapporten er resultatet af en decentral proces hvor selvevalueringsgruppen har koordineret og bearbejdet bidrag fra de ni uddannelsesafdelinger. Den samlede rapport fremstår derfor som et produkt der på den ene side er grundigt forankret i den praksis der finder sted på uddannelsesstederne, og på den anden side indeholder mange nuancerede og kvalificerede vurderinger. Selvevalueringsrapporten har derfor også været et godt grundlag for møderne i forbindelse med besøget på skolen og vil efter evalueringsgruppens vurdering være et godt grundlag for den fremtidige udvikling af FVU-udbuddet på Fyn.

VUC Fyn samarbejder blandt andet med en kommune hvor borgmester, byråd samt ansatte og deres tillidsrepræsentanter er gået aktivt ind i arbejdet med FVU. I den forbindelse er der blevet gennemført FVU-forløb for de ansatte i Vej & Park kommunens hjemmehjælperne både for at øge kvaliteten af deres arbejde og for at bidrage til at løse en social opgave i lokalsamfundet, nemlig at forbedre ufaglærtes muligheder på arbejdsmarkedet. Et andet eksempel på et frugtbart samarbejde er en større levnedsmiddelvirksomhed der har brugt FVU i de stille perioder som et alternativ til sæsonledighed. Disse eksempler bekræfter efter evalueringsgruppens vurdering at de gode resultater inden for FVU i høj grad kan opnås når uddannelsessteder og private og offentlige virksomheder arbejder sammen på flere niveauer.

VUC Fyn henleder opmærksomheden på at FVU-tilbuddet ikke er optimalt for de tosprogede, unge med svage faglige forudsætninger eller personer med generelle indlæringsvanskeligheder. I Odense tilbyder man med fordel specialundervisning samme sted som FVU-undervisningen. Dette giver en mindre risiko for at nogle personer ikke tilbydes et relevant undervisningstilbud. Evalueringsgruppen

ringsgruppen vil gerne understrege fordelene ved et tæt samarbejde mellem FVU og den kompenserende specialundervisning.

12.8 VUC Nordsjælland

VUC Nordsjælland indgår som en af fire udbydere fra VUC-området blandt de ti udvalgte udbydere. VUC Nordsjælland havde i 2003/04 20 hold i læsning og seks hold i matematik, og af de 26 hold var de 4 virksomhedsforlagte. VUC Nordsjælland har en væsentlig mindre FVU-aktivitet end de tre andre VUC'er som har selvevalueret. I alt var der ti lærere til at undervise på de 26 hold i 2003/04 – det vil sige at hver lærer i gennemsnit underviste på to til tre hold.

VUC Nordsjællands selvevalueringsrapport er et gennemarbejdet produkt og et resultat af en veltilrettelagt arbejdsproces. Selvevalueringsgruppen har bestået af fem FVU-lærere hvoraf to tillige er uddannelsesvejledere, og en uddannelseskonsulent som har styret processen og sammenskrevet rapporten ud fra gruppens bidrag. Selvevalueringsprocessen har omfattet en udviklingsdag hvor selvevalueringsgruppen drøftede spørgsmålene fra vejledningen til selvevaluering.

Det er en almindelig vurdering på VUC Nordsjælland at FVU ikke er et passende tilbud til de tosprogede som mangler generelle dansksproglige færdigheder og en mere grundlæggende forståelse for dansk kultur. Der var i forlængelse heraf deltagere der foreslog at undervisningen med fordel kunne foregå på særskilte hold der i højere grad kunne tage udgangspunkt i hhv. de dansksprogedes og de tosprogedes forskellige forudsætninger. Evalueringsgruppen er enig med VUC Nordsjælland i at det er et problem at en stor del af deltagerne ikke har tilstrækkelige sproglige forudsætninger for på en meningsfuld måde at kunne deltage i FVU. Der henvises i øvrigt til kapitlet om målgruppen hvor dette spørgsmål er yderligere behandlet.

Evaluerings- og projektgruppen mødte under besøget en meget engageret og dynamisk lærergruppe som var optaget af hvordan undervisningen bedst muligt tilpasses den enkelte deltagers behov. Et af synspunkter var at selvom bekendtgørelsen fokuserer på det faglige aspekt, er det at undervise på FVU i høj grad et spørgsmål om at udvikle den enkeltes selvværd. Ofte kan deltagerne mere end de er klar over, og deres største problem er ikke nødvendigvis af snæver faglig karakter. Evalueringsgruppen kan tilslutte sig denne vurdering som også kan underbygges af deltagerundersøgelsen der blandt andet påpeger at deltagerens udbytte af FVU i høj grad er af personlig og social karakter.

12.9 VUC Ribe Amt

VUC Ribe Amt indgår som en af fire udbydere fra VUC-området blandt de ti udvalgte udbydere. VUC Ribe Amt havde i 2003/04 93 hold i læsning og 17 hold i matematik. Af de 110 hold var de

67 virksomhedsforlagte. VUC Ribe Amt er således en stor institution – faktisk den af de ti udbydere med den højeste FVU-aktivitet målt som antal holddeltagere. De 110 hold blev undervist af 28 lærere på fire uddannelsesafdelinger hvilket betyder at hver lærer i gennemsnit har undervist på ca. fire hold.

Selvevalueringsgruppen fra VUC Ribe Amt har bestået af en lærer fra hver af de to afdelinger i Vejen og Varde plus en vejleder og afdelingschefen fra Varde. Desuden er der indsamlet oplysninger fra de forskellige afdelinger så talmaterialet med hensyn til undervisernes kvalifikationer, holddeltagernes fordeling på hold etc. samt oversigten over virksomheder man har samarbejdet med, i det mindste dækker hele amtet. Selvevalueringsrapporten fra VUC Ribe Amt er skrevet efter et møde hvor en række individuelle bidrag fra gruppemedlemmerne blev drøftet. Rapporten er kortfattet, og det fremgår ikke altid tydeligt hvornår informationerne vedrører hele Ribe Amt, en enkelt afdeling eller enkeltpersoner.

På besøget mødte evaluerings- og projektgruppen repræsentanter fra tre store offentlige og private virksomheder som havde haft glæde af deres medarbejderes deltagelse i FVU. Blandt de erfaringer der blev formidlet, var at rekrutteringen foregår på en personlig og tryk måde, og at FVU kan tænkes sammen med en virksomheds personalepolitik. Et eksempel på det sidste var en produktionsvirksomhed hvor FVU har været medvirkende til at man kan håndhæve dansk som virksomhedssprog. Og et andet eksempel var at FVU blev knyttet sammen med et tilbud om hjemme-computere til medarbejderne der samtidig blev tilbudt undervisning i både it og læsning.

Lærerne og lederen på VUC Varde gav udtryk for en grundlæggende positiv vurdering af trinsystemet som de mente var pædagogisk vigtig og god til at skabe dynamik på holdene. På den anden side påpegede de at spredningen mellem deltagerne kunne blive for stor. Lærerne pegede derfor også på at to på hinanden følgende trin burde være maksimum på et sammenlæst hold så det fagligt set gav mening fx at starte timerne med noget som hele holdet kunne være fælles om.

Evalueringsgruppen fik et meget positivt indtryk af Varde-afdelingens samarbejde med offentlige og private virksomheder. Selvevalueringsrapporten og besøget gav dog kun et beskedent indblik i samspillet mellem VUC-afdelingerne i Ribe Amt og VUC Ribe Amts samlede indsats.

12.10 VUC Sønderjylland

VUC Sønderjylland indgår som en af fire udbydere fra VUC-området blandt de ti udvalgte udbydere. VUC Sønderjylland havde i 2003/04 131 hold i læsning og 52 hold i matematik. Af de 183 hold var 80 virksomhedsforlagte, og VUC Sønderjylland er således en stor institution med meget virk-

somhedsforlagt undervisning. De 183 hold blev undervist af 19 lærer svarende til at hver lærer i gennemsnit underviste på ni til ti hold.

Selvevalueringsgruppen på VUC Sønderjylland bestod af en gruppe på otte personer, herunder forstanderen, en afdelingsforstander, to konsulenter, to der både er vejledere og lærere, samt to der alene er lærere. De har sammen udarbejdet rapporten som er blevet til efter et indledende opstartsmøde og en efterfølgende arbejdsdeling. Rapporten gav et godt grundlag for besøget på VUC Sønderjylland.

VUC Sønderjylland har meget erfaring med forlagt undervisning til andre uddannelsessteder, faglige organisationer og virksomheder. I den forbindelse kan det være en barriere at virksomheder mv. ikke altid kan stille egnede lokaler til rådighed, ligesom fysiske afstande mellem hjem, arbejdsplads og det sted hvor undervisningen tilbydes, for mange kan være en stor barriere. Hertil kommer andre barrierer såsom at den uvanthed som mange mulige deltagere har i forhold til at skulle deltage i undervisning, kommer til udtryk i form af en usikkerhed fx omkring hvilket tøj man tager på til undervisningen, hvad arbejdskammeraterne tænker om en der går til læseundervisning, mv.

For at imødegå denne vifte af barrierer der indbyrdes forstærker hinanden, har VUC Sønderjylland med stor succes etableret en mobil undervisningsenhed som gør det muligt at etablere undervisning hvor som helst i landsdelen (jf. afsnit 5.2.1) i rapporten hvor trailerne er behandlet som et eksempel til inspiration for andre). Evalueringsgruppen vil henlede opmærksomheden på at brugen af trailere er et særdeles perspektivrigt tiltag i forbindelse med udbredelsen af FVU især i mindre befolkningstætte områder.

Anbefalinger

Denne oversigt indeholder alle rapportens anbefalinger. Oversigten er delt op i anbefalinger rettet mod det centrale niveau, mod Undervisningsministeriet og andre nationale og regionale aktører og mod udbyderne, herunder både ledelser og lærere. Bortset fra denne opdeling står anbefalingerne i samme rækkefølge som i rapporten.

Det centrale niveau, herunder forslag til lovjusteringer

Evalueringsgruppen anbefaler

- at man fra centralt hold sikrer at der både er et målrettet tilbud til de tosprogede med tilstrækkelige sproglige og kulturelle forudsætninger til at starte på FVU og til dem med behov for FVU, men som ikke har disse forudsætninger (*Vurdering af målgruppens behov og forventninger, s. 26*).
- at man fra centralt hold justerer lov om Statens Uddannelsesstøtte med henblik på at timer anvendt til FVU kan dækkes med SU (*Deltagernes vilkår, s. 28*).
- at man fra centralt hold justerer lov om Statens Voksenuddannelsesstøtte med henblik på at give adgang til SVU i forbindelse med FVU uanset forudgående uddannelse og omfanget af skolegang og uden nedre grænse for det faktiske ugentlige timetal (*Deltagernes vilkår, s. 28*).
- at man fra centralt hold overvejer at rekonstruere og/eller synliggøre grænserne mellem de forskellige undervisningstilbud der tilbydes voksne med behov for grundlæggende undervisning i læsning, skrivning og matematik, herunder i forhold til FVU, specialundervisning, sprogskole og avu, med henblik på at skabe større overensstemmelse mellem målgruppernes behov og undervisningstilbuddene (*FVU's rolle i uddannelsessystemet, s. 30*).

- at man fra centralt hold giver den enkelte uddannelsesinstitution mulighed for at dispensere fra FVU-lovens aldersgrænse på 18 år (*FVU's rolle i uddannelsessystemet, s. 30*).
- at man fra centralt hold overvejer at etablere et lovgrundlag for målrettet støtteundervisning for unge og voksne som er i gang med en uddannelse, men som mangler grundlæggende færdigheder i læsning, skrivning og matematik (*FVU's rolle i uddannelsessystemet, s. 30*).
- at man fra centralt hold i forbindelse med den kommende lovrevision overvejer om der kan findes mere dækkende og appellerende betegnelser for FVU-matematik, FVU-læsning samt forlagt undervisning (*Barrierer for at øge aktiviteten, s. 34*).
- at man fra centralt hold skaber en bedre overensstemmelse mellem de politiske ønsker om en større FVU-aktivitet og de økonomiske rammer for rekrutteringsarbejdet til FVU ved at sikre midler til det opsøgende arbejde (*Rekrutteringspraksis, s. 37*).
- at man fra centralt hold støtter udviklingen af FVU-fjernundervisning i matematik og i læsning fra trin 2 med særligt henblik på potentielle deltagergrupper med skiftende arbejdstider eller lignende. Det er dog vigtigt at fjernundervisningen sker i sammenhæng med fysiske møder mellem deltager og lærer for at sikre den personlige kontakt (*Fjernundervisning, s. 58*).
- at man fra centralt hold overvejer at give mulighed for et større timetal end de nuværende både i forhold til læsning og matematik især af hensyn til de deltagere der har de svageste forudsætninger (*Timetal og de faglige mål, s. 62*).
- at man fra centralt hold ændrer prøvesystemet således at det sikres at den enkelte deltager har mulighed for at få en hurtig og uddybet tilbagemelding på sin prøvebesvarelse (*Bedømmelsesform og tilbagemelding, s. 69*).
- at man fra centralt hold sikrer en bedre overensstemmelse mellem prøverne som afslutning på et læsetrin og indgangsniveauet på det efterfølgende trin ved at justere prøvernes sværhedsgrad så alle deltagere der består et trin, er fagligt kvalificeret til at starte på det efterfølgende trin (*Prøvernes indhold, s. 70*).
- at man fra centralt hold ændrer vurderingskriterierne så del 1 og del 2 på FVU-læsning trin 1-4 skal bestås hver for sig for at bestå den samlede prøve (*Prøvernes indhold, s. 70*).

Undervisningsministeriet og andre nationale eller regionale aktører

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet og andre nationale og regionale aktører gør mere for at rekruttere deltagere til FVU-matematik igennem kampagner der primært er rettet mod deltagere der har behov for matematik (*Barrierer for at øge aktiviteten, s. 34*).
- at Undervisningsministeriet og andre nationale eller regionale aktører sikrer at det opsøgende arbejde opprioriteres, og at dette sker på en måde så indsatsen målrettes og dobbeltarbejde undgås (*Rekrutteringspraksis, s. 37*).

Udbyderne

Evalueringsgruppen anbefaler

- at udbyderne styrker deres indsats for at rekruttere deltagere til FVU-matematik bl.a. gennem målrettet oplysning til deltagere der har behov for FVU-matematik, om hvad de helt konkret vil kunne få ud af at FVU-forløb (*Barrierer for at øge aktiviteten, s. 34*).
- at udbyderne etablerer netværk med repræsentanter fra de lokale virksomheder, AF, kommunen og fagforeningerne for at skabe kontakter og personlige relationer til fordel for rekrutteringen til FVU (*Rekrutteringspraksis, s. 37*).
- at udbyderne sikrer at alle kommende deltagere først tilbydes en individuel samtale med en lærer og i forlængelse heraf gennemfører en test der ikke må opfattes som en eksamen man kan dumpe til. Testen og samtalen lægges herefter til grund for trinindplaceringen (*Trin-system og trinindplacering, s. 43*).
- at udbyderne udarbejder planer for FVU-lærerne der sikrer at alle lærere har eller løbende udvikler de nødvendige kvalifikationer og kompetencer der gør dem i stand til at gennemføre undervisningen med udgangspunkt i deltagerens behov (*Vurderinger af lærernes kvalifikationer og kompetencer, s. 50*).
- at udbydere med små FVU-lærergrupper skaber rammer der styrker den kollegiale inspiration samt det faglige og pædagogiske samarbejde lærerne imellem, herunder udbygger netværk på tværs af udbyderne (*Vurderinger af lærernes kvalifikationer og kompetencer, s. 50*).

Kommissorium

Evaluering af forberedende voksenundervisning

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har med Handlingsplan 2004 besluttet at evaluere forberedende voksenundervisning (FVU). Dette kommissorium redegør for evalueringens formål, organisering og metode. Desuden vedlægges tidsplan, budget og bemanning som bilag.

Kort om FVU

FVU-loven blev vedtaget i år 2000 som en del af videreuddannelsessystemet for voksne på grundlæggende niveau. Af loven fremgår det at loven skal tages op til revision senest i folketingsåret 2005/06. Lovens formål er "at give voksne mulighed for at forbedre og supplere deres grundlæggende færdigheder i læsning, stavning og skriftlig fremstilling samt talforståelse, regning og basale matematiske begreber med henblik på videre uddannelse samt at styrke voksnes forudsætninger for aktiv medvirken i alle sider af samfundslivet."

FVU udbydes på en bred vifte af uddannelsesinstitutioner landet over, herunder voksenuddannelsescentre og andre amtskommunale institutioner der udbyder almen voksenuddannelse, samt på erhvervsskoler, AMU-centre m.fl. der har driftsoverenskomster med amtsrådene. Desuden kan FVU gennemføres lokalt på offentlige og private virksomheder mv. efter nærmere aftale.

Formål

Formålet med evalueringen er at vurdere stærke og svage sider ved FVU samt at vurdere hvorvidt udmøntningen af loven lever op til lovens formål. Følgende gruppers vurderinger inddrages:

- nuværende deltagere på FVU
- tidligere deltagere på FVU, herunder både personer der har afbrudt, og personer der har gennemført et eller flere trin på FVU
- undervisere på FVU
- ledere på FVU

- repræsentanter for virksomheder der beskæftiger personer som har deltaget i virksomhedsforlagt FVU

Evalueringen fokuserer endvidere på følgende spørgsmål:

- Hvordan passer målgruppens behov og forventninger til FVU med det tilbud deltagerne modtager på FVU? Og er FVU både som helhed og på de enkelte trin det rette tilbud til disse deltagere?
- Hvordan rekrutteres der til FVU, og sikrer den måde hvorpå loven udmøntes, at den når de målgrupper der har behov for FVU? Og har FVU samlet set et hensigtsmæssigt volumen?
- Sikrer de måder hvorpå deltagerne optages på FVU og indplaceres på trin at tilbuddene passer til deltagerne?
- Hvilket udbytte har dimittender haft af at gennemføre FVU, herunder i forhold til videre uddannelse, arbejdsmarkedstilknytning samt personlige og sociale forhold?
- Hvordan fungerer samarbejdet med virksomhederne og ordningen med virksomhedsforlagt FVU?
- Hvilken rolle spiller det nuværende prøvesystem?
- Er der erfaringer mv. som kan tale for at ændre lovens formuleringer?

Evalueringsområde

Evalueringen dækker FVU-lovens område, det vil sige såvel der hvor FVU planlægges, styres og forvaltes, som der hvor FVU udbydes og gennemføres på uddannelsesinstitutioner, virksomheder mv.

Evalueringsens organisering

EVA nedsætter en evalueringsgruppe der er ansvarlig for evalueringens vurderinger og anbefalinger i henhold til evalueringens formål og på grundlag af den indsamlede dokumentation (se bilag 3). EVA nedsætter tillige en projektgruppe der har det praktiske ansvar for evalueringen og sikrer at der anvendes hensigtsmæssige og pålidelige metoder (se bilag 4). Projektgruppen yder sekretariatsbistand til evalueringsgruppen, har ansvaret for evalueringens organisering og udarbejder den endelige rapport.

Evalueringsgruppen skal tilsammen være i besiddelse af følgende kompetencer:

- Viden og erfaring fra undervisning på FVU
- Viden og erfaring med ledelse og organisation på institutioner der udbyder FVU
- Forskningsbaseret indsigt i læsning m.m. på grundlæggende niveauer
- Forskningsbaseret indsigt i matematik på grundlæggende niveauer

- Indsigt i sociale, uddannelsesmæssige og beskæftigelsesmæssige forhold med særligt henblik på de målgrupper der har behov for FVU
- Indsigt i andre landes uddannelsessystemer for voksne på grundlæggende niveauer.

Evalueringsmetode

Der indgår følgende elementer i evalueringens dokumentationsgrundlag:

- Selvevaluering

Ledelser og undervisere på ti institutioner o.l. som udbyder FVU, gennemfører selvevalueringer med henblik på i selvevalueringsrapporter at vurdere stærke og svage sider ved FVU og deres egen praksis i forhold til denne med særligt henblik på evalueringens formål. Der gives en tilbagemelding på selvevalueringerne i den endelige evalueringsrapport. De udvalgte institutioner mv. samt kriterierne for udvælgelsen fremgår af bilag 5.

- Besøg

Evalueringsgruppen og projektgruppen besøger efterfølgende de der har lavet selvevalueringer, og møderne med ledelse og undervisere tager udgangspunkt i de pågældende selvevalueringsrapporter.

- CPR-baseret totalundersøgelse

Der gennemføres en undersøgelse der omfatter deltagere på FVU fra 2001 til 2003, herunder både deltagere som har gennemført et eller flere forløb, og deltagere der er holdt op uden at fuldføre et forløb. Undersøgelsen har til formål at afdække FVU's beskæftigelsesmæssige forhold for den enkelte hhv. før og efter deltagelse i FVU med henblik på at indikere en erhvervmæssig og/eller uddannelsesmæssig effekt af FVU. Desuden skal undersøgelsen bidrage til at tegne et billede af de målgrupper der benytter sig af FVU.

- Interviewundersøgelse

Der gennemføres en interviewundersøgelse (personlige interview) med nuværende og tidligere deltagere på FVU. Undersøgelsen har til formål at afdække nuværende og tidligere deltagere vurderinger af FVU med særligt henblik på deres udbytte, hvordan de er blevet rekrutteret og optaget, hvordan FVU har modsvaret deres behov og forventninger, og hvor hensigtsmæssigt de har oplevet tilrettelæggelsen af FVU.

- Anden dokumentation

Amternes FVU-konsulenter får tilsendt et skema med en række spørgsmål som nærmere kan belyse amternes indsats og resultater i forhold til FVU, herunder hvordan udbuddet er tilrettelagt, og

hvordan der rekrutteres til FVU. Desuden indhentes de amtslige årsrapporter som baggrundsdocumentation. Der forsøges gennemført et eller flere møder med amtslige FVU-råd samt kontakt til et par virksomheder der har erfaringer med FVU. Endelig kan der inddrages anden tilgængelig dokumentation som kan belyse evalueringens formål, herunder diverse undersøgelser.

Høring

Deltagerne i selvevalueringsprocessen får tilsendt en foreløbig rapport til høring i mindst tre uger. På grundlag af høringssvarene færdiggøres rapporten.

Konference

Efter rapportens offentliggørelse kan der arrangeres en konference med fokus på hvordan rapportens konklusioner og anbefalinger kan bruges i den videre udvikling af FVU.

Tidsplan

Evalueringen igangsættes i februar 2004 og afsluttes med offentliggørelse af rapport i februar 2005 (se bilag 1).

Bilag

Følgende bilag er vedlagt:

1. Tidsplan
2. Budget
3. Evalueringsgruppe, forslag til
4. Projektgruppe
5. Udvælgelse af institutioner til selvevaluering.

Evalueringsgruppens medlemmer

Erling Klinkby (formand), forstander for VUC-Nord, Københavns Amt. cand.mag. i samfundsfag og geografi, stor erfaring med og viden om undervisning, ledelse og politisk-administrativt arbejde på voksenuddannelsesområdet, tidligere formand for Forstanderforeningen og tidligere konsulent i Undervisningsministeriet.

Bente Krag Andersen, lærer ved VUC Viborg, uddannet på Th. Langs Seminarium og har arbejdet på en række skoler. Uddannet FVU-lærer i matematik og læselærer med suppleringskursus i FVU-læsning.

Mogens Jansen, cand.psych. og læreruddannet. Forhenværende direktør for Danmarks Pædagogiske Institut og tidligere formand for Landsforeningen af læsepædagoger. Freelance som leder af eller konsulent for forsknings- og udviklingsarbejder om unges og voksnes læsning samt redaktør af og forfatter til en lang række udgivelser om læsning.

Svein Kvalø, seniorrådgiver hos VOX i Norge. Uddannet på universitetet i Oslo med grundfagene matematik, fysik og kemi og har lang erfaring som matematiklærer for voksne på alle niveauer, bred international erfaring fra samarbejde om matematikundervisning for voksne, bl.a. fra projektet ALMAB, "Adults Learning Mathematics Across Borders". Forfatter eller medforfatter til en række bøger, artikler m.m.

Tine Wedege, seniorforsker ved Nasjonalt Senter for Matematikk i Opplæringen, NTNØ, Trondheim. Tidligere lektor ved Institut for Matematik og fysik på RUC, cand.mag. i fransk og matematik fra Københavns Universitet, exam. pæd. fra Danmarks Lærerhøjskole og ph.d. i matematikkens didaktik fra RUC. Har deltaget i Undervisningsministeriets udvikling af FVU-matematik og har arbejdet i blandt andet Arbejdsmarkedsstyrelsen.

Udbydertyper

De største udbydertyper af FVU er som tidligere nævnt voksenuddannelsescentre (VUC), oplysningsforbund og daghøjskoler der tilsammen tegner sig for mere end 90 % af FVU-aktiviteten. Hertil kommer blandt andet AMU-centre og erhvervsskoler. I det følgende redegøres der kort for lovgrundlaget for de institutionstyper der i denne evaluering blev udvalgt til at lave selvevalueringer og modtage besøg.

VUC

Ifølge bekendtgørelse af lov om almen voksenuddannelse og om voksenuddannelsescentre (LBK nr. 402 af 28.5.2004) er det amtsrådene der "opretter og driver voksenuddannelsescentre, som udbyder almen voksenuddannelse. Voksenuddannelsescentrene kan endvidere efter amtsrådets nærmere bestemmelse udbyde studieforberevende enkeltfagsundervisning til højere forberedelseseksamen (hf) og til studentereksamen (stx)" samt anden voksenundervisning, herunder FVU. I denne evaluering er VUC'erne repræsenteret ved VUC Fyn, VUC Nordsjælland, VUC Ribe Amt og VUC Sønderjylland.

Oplysningsforbund

Ifølge bekendtgørelse af lov om støtte til folkeoplysende voksenundervisning, frivilligt folkeoplysende foreningsarbejde og daghøjskoler samt om Folkeuniversitetet (folkeoplysningsloven) (LBK nr. 535 af 14.16.2004) er en "folkeoplysende forening" en forening der tilbyder "folkeoplysende voksenundervisning" eller "frivilligt folkeoplysende foreningsarbejde", og som har en vedtægt med et formål, en bestyrelse og er hjemmehørende i den kommune som yder foreningen tilskud. Desuden skal dens virksomhed være almennyttigt og kontinuerligt. Hertil kommer en række yderligere bestemmelser som fremgår af bekendtgørelsen. I denne evaluering er oplysningsforbundene repræsenteret ved AOF Holbæk og LOF Viborg.

Daghøjskoler

En daghøjskole er ifølge samme bekendtgørelse som for oplysningsforbundene en "uafhængig, selvejende institution med vedtægter, der er godkendt af en kommunalbestyrelse eller et amtsråd,

og med en bestyrelse" der har til formål "at tilbyde undervisning med folkeoplysende eller beskæftigelsesfremmende sigte tilrettelagt for voksne". I denne evaluering er daghøjskolerne repræsenteret ved KursusCentret i Haslev og Tørring Uddannelsescenters Daghøjskole.

Erhvervsskoler

Erhvervsskoler er ifølge bekendtgørelse af lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse (LBK nr. 954 af 28.11.2003) "institutioner for erhvervsrettet uddannelse" som er "selvejende og godkendt af undervisningsministeren til at give erhvervsrettet grund-, efter- og videreuddannelse til og med niveauet for korte videregående uddannelser efter ministerens nærmere bestemmelse". I denne evaluering er erhvervsskolerne repræsenteret ved Aarhus Tekniske Skole.

AMU-centrene

AMU-centrene er oprettet på grundlag af lov om arbejdsmarkedsuddannelser m.v. (Lov nr. 446 af 10.6.2003) der har til formål at "fremme et bredt, samordnet udbud af erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse" for herigennem at bidrage til at "dække samfundets behov for grundlæggende arbejdsmarkedsrelevante kompetencer", herunder at "give voksne muligheder for at forbedre såvel erhvervskompetencen som den personlige kompetence". I denne evaluering er AMU-centrene repræsenteret ved AMU Nordjylland.

Danmarks Evalueringsinstitut har tidligere udgivet:

- *Skriftlige opgaver og vejledning*, december 2000, ISBN 87-7958-001-7
- *Social- og sundhedshjælperuddannelsen*, 2001, ISBN 87-7958-003-3
- *Socialrådgiver- og socialformidleruddannelserne*, 2001, ISBN 87-7958-008-4
- *Samarbejde og sammenhænge*, 2001, ISBN 87-7958-010-6
- *Sammenhænge og samspil*, 2001, ISBN 87-7958-011-4
- *Basisuddannelserne*, 2001, ISBN 87-7958-013-0
- *Historie med samfundskundskab i det almene gymnasium*, 2001, ISBN 87-7958-017-3
- *Fysik i skolen – skolen i fysik*, 2001, ISBN 87-7958-020-3
- *Overgange fra hhx og htx til videregående uddannelse*, 2001, ISBN 87-7958-015-7
- *Teknik og naturvidenskab*, 2001, ISBN 87-7958-024-6
- *Undervisning i pædagogik*, 2002, ISBN 87-7958-056-4
- *Efteruddannelse af lærere på erhvervsskoler og AMU-centre*, 2002, ISBN 87-7958-062-9
- *Det Teknisk-Naturvidenskabelige Fakultet ved Aalborg Universitet*, 2002, ISBN 87-7958-032-7
- *Profiler på hhx og htx*, 2002, ISBN 87-7958-033-5
- *Masteruddannelser*, 2002, ISBN 87-7958-073-4
- *Børnehaveklassen*, 2002, ISBN 87-7958-077-7
- *Datamatikeruddannelsen*, 2002, ISBN 87-7958-078-5
- *Agricultural Science*, 2002, ISBN 87-7958-079-3
- *Folkeskolens afgangsprøver*, 2002, ISBN 87-7958-076-9
- *Efter- og videreuddannelse af undervisere på mellemlange videregående uddannelser*, 2003, ISBN 87-7958-096-3
- *Pædagoguddannelsen*, 2003, ISBN 87-7958-100-5

- *Eksamensformer i det almene gymnasium*, 2003, ISBN 87-7958-104-8
- *Vilkår for pædagogisk udviklingsarbejde*, 2003, ISBN 87-7958-107-2
- *Engelsk i grundskolen*, 2003, ISBN 87-7958-113-7
- *Engelsk i grundskolen (delrapport)*, 2003, ISBN 87-7958-114-5
- *Personlige uddannelsesplaner på tekniske erhvervsuddannelser*, 2003, ISBN 87-7958-115-3
- *Læreruddannelsen*, 2003, ISBN 87-7958-123-4
- *Tysk på universitetet*, 2003, ISBN 87-7958-118-8
- *Den internationale dimension i folkeskolen*, 2003, ISBN 87-7958-124-2
- *Specialundervisning for voksne*, 2003, ISBN 87-7958-128-5
- *Journalistuddannelserne*, 2004, ISBN 87-7958-140-4
- *Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne*, 2004, ISBN 87-7858-150-1
- *Skriftlighed i gymnasiet*, 2004, ISBN 87-7958-157-9
- *Master of Public Health*, 2004, ISBN 87-7958-156-0
- *Idræt I folkeskolen*, 2004, ISBN 87-7958-158-7
- *Engelsk i gymnasiale uddannelser*, 2004, ISBN 87-7958-168-4
- *Auditering af DTU*, 2004, ISBN 87-7958-175-7
- *Audit of University of Copenhagen*, 2004, ISBN 87-7958-174-9

Rapporterne kan læses på EVA's hjemmeside www.eva.dk eller købes hos:

Danmark.dk's netboghandel

Telefon 18 81

H www.danmark.dk/netboghandel